

Въздействие на духовните същества върху човека

Рудолф Щайнер

(13 лекции, изнесени в Берлин между 06.01 и 11.06.1908 година)

СЪДЪРЖАНИЕ

1. ПЪРВА ЛЕКЦИЯ Берлин, 6. 1. 1908 г.

Въздействие на духовните същества на нашето битие. Същност на астралния план и Девакан. Груповите души на животните, растенията и минералите. Добри и лоши същества на Луната, Марс и Венера. Изобретателните и диви сатурнови същества. Различното въздействие на тези елементарни същества върху Земята и хората. Хилус, лимфа и кръв като тяло на извънземна планетарна същност. Действието на сатурническите духове чрез органите на чувствата /аромати/. Противоположност на бе-ли дробове и черен дроб. Митът за Прометей.

2. ВТОРА ЛЕКЦИЯ Берлин, 27. 1. 1908 г.

Планетарното, слънчевото и зодиакалното битие като стъпки на класическото развитие "Време" и "продължителност". Сатурн като сутрешен полумрак на нашето планетарно състояние. Неговото появяване като "жертва". Зодиак. Възходящи и низходящи сили на Зодиака. Седемчленно същество на човека и неговото висше същество. Възприемащата дейност на човек, твореща висши същества. Значението на съзвездието Везни за Аз-развитието на човека. Христос като "мистичен Агнец" и човек. Неговата връзка с Зодиака.

3. ТРЕТА ЛЕКЦИЯ Берлин, 15. 2. 1908 г.

Теорията на Кант-Лаплас и теософията. Предишните въплъщения на Земята като действие на духовните същества. Произход на света на животните. Отделянето на Слънцето и планетата Уран, Сатурн и Юпитер като местообитания на духовни същества. Марс и желязо. Отделяне на Луната, нейната връзка със слънчевия дух на Йехова. Съществата на Венера и Меркурий като учители на човека. Действието на Марс в чувствената душа, Меркурий в разумната душа и Юпитер в съзнателната душа.

4. ЧЕТВЪРТА ЛЕКЦИЯ Берлин, 29. 2. 1908 г.

Топлинният елемент на древния Сатурн. Духовете на Формите като създатели на първите заченки на човешкото тяло на Сатурн. Мит за Хронос и Гея. На Слънцето Духовете на Формата жертват етерното тяло, на Луната астралното тяло и така въздействуват на първия зачатък на етерното и астралното тяло. На Земята Аза по капка се влива в Лемурийската епоха. По хода на Атлантската епоха Аза обхваща астралното тяло, етерното и физическо тяло на човека, и се образува Чувстващата душа, Разсъдъчната душа и Съзнателната душа, Дух-Себе, Дух-Живот. Мистерията на Голгота.

5. ПЕТА ЛЕКЦИЯ Берлин, 16. 3. 1908 г.

Мировото развитие чрез Сатурн, Слънцето и Земята. Повторение на предишните състояния в началото на земното развитие. Човек като първороден преди животното, растението и минерала. Земята като топлинен организъм. Циклопен топлинен орган. Установяване на светлината и въздуха. Въздушна система и нервна субстанция. Водните образувания посредством тона, музиката на сферите. Образуване на белтъка чрез "танца на веществата". За клетката. Вследствие отделянето на Слънцето се откриват органите на чувствата. Жива и минерална топлина. Вчленяване на твърдото /пепелта/ в организма посредством мислите, посредством Словото, което е било в началото.

6. ШЕСТА ЛЕКЦИЯ Берлин, 24. 3. 1908 г.

Движение на времето при повтарянето на състоянията на развитие. Преформирание на различните системи /кръвоносна, лимфна, нервна и чувствена/ в хода на развитието. Личностното съзнание на Земята в противоположност на древното лунно съзнание. Отгласи от древния херметизъм /кървава мъст/ и юдеизма /кръвнотрупна душа, паметта на поколенията/. Съзнание на груповата душа на древната Луна. Луната като планета на Мъдростта. Земята като планета на Любовта. Бъдещата планета Юпитер. Противоположността на Духа на Мъдростта и Духа на Любовта, тяхното взаимодействие при образуването на "индивидуалността" и "личността" на човека в хода на неговата инкарнация. Възхода на Духа на Мъдростта към Духа на Времето. Христос като Слънчев Дух, като "Мистичен Агнец", като "велика жертва на Земята". Тялото на човек между Духовете на Мъдростта и Йехова, господаря на формите, тяхното равновесие благодарение същество на Христос. Облагородяване и спиритуализация на човешкото тяло като "възкресение но плътта". Свободата като внедряване на изостаналите духове. Съобщаване с духа като вяра на Юпитер и като смисъл на Християнство. Описание на следатлантската културна епоха. Начало на нашия свят в Стария и Новия Завет. Християнството като религия на човечеството.

7. СЕДМА ЛЕКЦИЯ Берлин, 13. 4. 1908 г.

"Сребърен кодекс" на свещеника Вулофили. Зигфрид и съществото Христос. "Парцефал" на Рихард Вагнер. Съзнанието на днешния и атлантския човек. Смисъла на древните митове и саги. Връзката на етерното и физическото тяло и следствията от това за съвременния човек. Христос като праобраз за ново придобиване на древните спомени за правремената и всички пророчества за бъдещето. Синтез на празника Рождество и Пасха. Нервността като следствие на неосъзнаване на духовния свят. Християнската идея за бъдещето.

8. ОСМА ЛЕКЦИЯ Берлин, 20. 4. 1908 г.

Духовните йерархии стоящи над човека. Същността на Ангела. Тяхната задача като духове-пазителни на отделните хора в хода на повтарящите се земни животи. Същността на Архангелите. Тяхното действие като народни

духове и за изпълнение на други задачи. Начало като Духове на Времето и тяхното действие в следатлантските епохи в отделните хора. Джордано Бруно. Сатаната като несправеден, Йехова като праведен вожд на този свят. Господства, Екзузии. Христос като водач на цялото човечество, към който всеки сам трябва да намери своя път.

9. ДЕВЕТА ЛЕКЦИЯ Берлин, 13. 5. 1908 г.

Непосредствено изживяване на свръхсетивния свят /Атлантида/ и религия на спомените /следатлантско време/. Саги и митове. Възникване на Йога. Култа на предците и възникналите от него религиозни системи. Философия Венданта, система на евреите, египтяните. Гръцка религиозна система, гръцка архитектура. Готика. Римски стил. Християнство. Образа на Исус Христос. Обръщане на днешната наука във външна. Връзката на етерното тяло с физическото тяло в предишни времена, в настояще време и в бъдеще време. За духовната смърт. Християнство - най-висшата религия от всички.

10. ДЕСЕТА ЛЕКЦИЯ Берлин, 16. 5. 1908 г.

Чувственото постижение на теософските познания. Разчленяване на висшите същества, на човека, животните и елементарните същества. За гномите. Разчленяване на елементарните същества на гноми, елфи, ундини и саламандри. Шестнадесетте пътя към погубване. За същността на груповата душа на животните. Същност и формиране на елементарните същества, особено саламандрите. За същността на маймуните. Появата на декаданса на днешното време и оздравяващото действие на теософията.

11. ЕДИНАДЕСЕТА ЛЕКЦИЯ Берлин, 1. 6. 1908 г.

За груповата душа на животните. Формиране на елементарните същества. Пчели и елфи. Днешната наука и елементарните същества. Теорията "всичко-същества" и "всичко-одушевеност". Същност на груповата душа. Развитието на човека от груповата душа към индивидуалност. Съзнание на древните ясновиждащи и патриархалната епоха. Религията на юдейското и християнското съзнание. Научно-историческото представяне като "fable convenue". Процеса на индивидуализацията в Средновековието /основаване на градове/. Всеобща значимост на математическите истини. Предишни расови взаимовръзки и бъдещите свойства на груповите души. За елементарните същества /ундини, елфи/. Елементарните същества между ездача и коня, между пастира и неговото пасище. Различие между боговете и хората. За същността на символиката.

12. ДВАНАДЕСЕТА ЛЕКЦИЯ Берлин, 4. 6. 1908 г.

За елементарните същества. Аз-душата на животните, растенията и минералите на различните планети. Човек в сън. Четирите системи на физическото тяло: органи на чувствата, жлези, нерви, кръв. Разлика между "физическо" и "минерално". Отделяне на Аза и астралното тяло от физическото и етерното тяло по време на сън. Пронизване на физическото и етерно тяло от висши същества. Отделяне на частите на тези същества посредством лъжи /фантоми/, чрез лош социален ред /спектри/, натрапчива

мисъл /демони/. Размекване на етерното тяло и неговото изпълване с духовни, т.е., религиозни и художествени представи. Рихард Вагнер. Троица.

13. ТРИНАДЕСЕТА ЛЕКЦИЯ Берлин, 11. 6. 1908 г.

Връзката на човека с духовните същества в изкуството. Архитектура като връзка с етерните тела /гръцки храм/, музиката като връзка с астралните тела на висшите духовни същества. Хармонизация и възстановяване на висшите сили на човек по време на сън. Духовните сили в пространството. Беклин и неговата картина "Поета". Гръцкия храм, египетската, римската архитектура, готически събор. Пластиката като изкуство на етерното тяло. Живописата като изкуство на Чувстващата душа, музиката като изкуство Разсъдъчната душа, поезията като изкуство на Съзнателната душа. Пример от "Фауст" на Гьоте. Изказвания на Рихард Вагнер за музиката. Неговият опит да обедини Шекспир и Бетовен. Деветата симфония. Обща характеристика на художествените цели на Рихард Вагнер. Значението на изкуството за бъдещия теософски живот. Художествено формиране на техническите съоръжения, такива като влака. Катакомбното християнство като праобраз за духовните стремежи на нашето време.

14. БЕЛЕЖКИ

ПЪРВА ЛЕКЦИЯ

Берлин, 6. 1. 1908 година

Днес ние ще разгледаме от духовно-научна гледна точка някои факти и същности на висшите светове и връзката на тези факти и същности с човека. И макар, че в такава теософска група това може да изглежда като ненужно, все пак следва предварително да се каже, че днешната лекция се числи към тези, които се отнасят за достатъчно запознати с теософията хора. Това, понякога, също трябва да е възможно в теософските групи. Затова този, който неотдавна присъства на тези седмични лекции, може би ще бъде поразен от едно или друго, което ще бъде казано днес, но ние не можем да се предвиждаме напред, ако не желаем понякога да обсъждаме и това, което се отнася към висшите области на теософията. Който е съвсем нов и дори, може би, чака, че ще го убеждават в духовнонаучните истини, може, извените, да намери за безумно нещо от това, за което ще стане дума днес; но подобни области също следва някога да се докоснат.

От лекциите, които се изнесоха тук в последно време вие можете да заключите, че когато се издигаме ясновидски от физическия план във висшите светове, срещаме там същества, които макар и да не принадлежат на нашия физически свят, но които като същества на висшите светове се явяват толкова обособени в себе си, че ние можем също да назовем техните личности в техните светове, подобно на това както ние назоваваме личностите на хората тук на физическия план. Вие видяхте, че цели групи еднакви или сложни животни принадлежат към една "груповата душа" или към един

"групов Аз", и че на астрален план ние срещаме като обособени личности "душата на лъвовете", "душата на тигрите" и други групови Азове на животните. Ние можем - говорейки тривиално - там на астрално ниво да ги срещнем така както тук във физическия свят срещаме хората. По същия начин ние откриваме в още по-високите области, на деваханичен план, груповите Азове на всички растения, а във висшите части на Девакан ние откриваме Аза на минералите като обособени личности, подобно личностите на хората тук на физично ниво. И това означава, че в тези висши светове ние срещаме известни същества, които простират, така да се каже, своите органи, своите отделни части надолу, чак до физическия свят. Ако човек би показал своите пръсти, протягайки ги през отвори на завеса или през книжна стена, то бихме видели само неговите десет пръста, самият човек би бил скрит зад стената. Така стоят нещата с груповите Азове на животните. Ние виждаме тук, с физическите очи това, което от висшите същества на астрален план се простира надолу като техни части, а истинския Аз е скрит зад стената - зад тази стена, която отделя физическия свят от астралния. И това същото, съответно, става с другите групи и Азове - с груповия Аз на растителния или минералния свят. Но когато от тази изходна гледна точка на физическия свят ние се издигаме във висшите светове, то там ние откриваме не само геописаните същества, които простират своите части /членове/ тук във физическия свят; ние срещаме цяла редица други същества, които можем също да обозначим като обособени в себе си личности в тези светове, но физическите части на които не са толкова нагледни и усещаци се, както при груповия Аз на животните, растенията и минералите.

Астралното ниво и нивото Девакан всъщност са твърде населени светове, и ние откриваме там различни същества, които макар и да не могат да са толкова явно наблюдавани в своите откровения, но, не по-малко, проявяват своите действия, своите деяния тук, на физичен план, и имат твърде голямо значение за физическото ниво, за целия наш сегашен човешки живот. Ние няма да разберем човешкия живот, ако не знаем, че вътре в този човешки живот действат такива същества, които живеят във висшите светове. В самото тяло на човек се случват много неща, които човек не владее, които не са израз на човешкия Аз, а в действителност са действия, откровения на съществата от висшите светове. За тези неща ще говоря днес.

Когато разглеждаме астралния план, то там срещаме неизвестни същества – само един от многото видове – които на пръв поглед, нямат никакво проявление, никакво откровение сред съществата, които ние наблюдаваме преди всичко на физично ниво, но които все пак са свързани с това ниво. На астрално ниво ние ги срещаме като астрални същества, с ясно изразена воля, с ясно изразени намерения. Тези същества имат такъв вид битие, че ние, както казахме, можем да ги срещнем на астрален план; но те са сродни, те принадлежат към този род същества, които обитават нашата съвременна Луна, които имат на нашата сегашна Луна дори известно

физическо съществуване. Който може ясновидски да подходи към тези неща, знае, че в своята същност съществата, които на арената на Луната се явяват в известно отношение човекоподобни същества, в сравнение с хората те са като джуджета, тъй като едва достигат размера на 6-7 годишно дете. Там, на Луната, се предоставя своеобразна възможност за тяхната деятелност. Физическите условия там са съвсем други; например там, атмосферата е съвсем друга, вследствие на което тези същества, се оттеглят, така да се каже, в своята родина, получават способност чудовищно да реват, да издават чудовищно силни ужасни звуци. В нашия свят тези дребни същества могат да се задържат като астрални същества.

Положението на нещата във висшите светове трябва да си го представим много по-сложно, отколкото се прави обикновено. Доколкото ние говорим за висшите светове, несъмнено съществува връзка между отделните планети, и, следователно, съществува връзка между Земята и Луната. Както например от Берлин може да се телефонира в Хамбург, така с помощта на астралните сили съществата които живеят на Луната могат да оказват въздействие на Земята. Те, може да се каже, се явяват само в лошата, обратната страна на другите същества с добра природа, такива че в сравнение дори с най-меката съвременна човешка натура те се явяват много по-меки-много меки също и в смисъл на говор. Това са същества, чийто език няма такава грубост, както човешкия език с който, когато човек иска да се изкаже, първо трябва дълго да обмисля, за да облече в думи своите мисли и представи. Би могло да се каже, че при тези същества мислите се изливат от устата - не само едно изразяване на мислите с думи, а самите мисли се изливат от устата в този мек език. Тези същества ги откривате също вътре в астралния свят; за своя истинска арена те имат по същия начин друга планета. Както първите назова- ни същества имат своя родина на Луната, така тези вторите – на Марс; те обитават Марс и дори се явяват най-главното население, както известни човешки раси се явяват най-главното население на Земята.

Ако ние се издигнем по-нататък на деваканичен план, то там ще намерим известни същества, които по своите свойства са също така меки и миролюбиви, които по свой начин са необикновено умни. Тези същества, които ние можем да открием на деваканичен план, имат своя родина на Венера, както предишните на Луната и Марс. На Венера ние откриваме и втори вид същества, като в противоположност на меките, ласкавите – представят със себе си дивата, буйна дейност, най-важното занятие на която се явява взаимната война и грабеж.

След това във висшите части на деваканично ниво ние откриваме същества с двойствен вид, които е много трудно да бъдат описани. Ние можем да ги опишем само сравнително, ако кажем, че те са безкрайно изобретателни, че всеки миг от живота те нещо изобретяват, тъй като би било неправилно да се каже “те измислят”. В тях този изобретателски дар

съществува приблизително в такъв вид, както ако човек би погледнал на някоя вещ и в същата минута – при първия поглед – внезапно в главата му идва как това може да бъде направено по друг начин. Така при тях туктаки се появява изобретение. На тези същества, които имат своя родина на Сатурн, противостоят, по същия начин, други, като тяхна обратна страна; неукротими, ужасни същества, които в безкрайно голяма, страшна степен обладават всичко с това, което живее в човека като ненаситна алчност и силно желание.

Всички тези назовани същества съвсем не са отделени от нашия живот; напротив, те простират своята деятелност, своите действия и откровения в животни, и за ясновидски надарения човек действията им стават осезаеми именно тогава, когато на Земята възникват определени условия. Така, тези същества, които имат за своя родина Луната, застават – разбира се, като астрални същества – при най-различни обстоятелства на Земята, например, когато някой човек обхванат от безсмислени идеи си загубва ума. С особено пристрастие тези същества – като астралните същества – се задържат в близост до домовете за душевноболни. Те се намират почти винаги около медиумите и сомнамбулите, които са частично обкръжени от цяла тълпа от тези същества и голяма част от влиянието над тези хора произхожда от присъствието на такъв род създания. Обратно, там където преобладава любовта и се прави добро, където се вършат хуманни постъпки, там ще откриете присъстващи – в качество на астрални създания – охарактеризирани по-горе като меки, кротки съществата от Марс, и именно те участват в силите, които тук се проявяват. Това е тяхната храна, атмосферата в която те могат да живеят и в която те, от своя страна могат да влияят на хората.

Там, където се извършва човешките изобретения, където работят инженерите, в техническите лаборатории – там се създава атмосфера за описаните по-горе изобретателни сатурнови същества, а там където имат място действия, изискващи известно присъствие на духа, там излизат съществата, имащи свое местопребиваване на Венера.

По този начин, виждате, как в най-различните положения от живота човекът непрекъснато е обкръжен и обхванат от тези тълпи, както ние още ги наричаме елементарни същества. Той действително никога не е сам каквото и да прави, каквото и да предприема, това винаги дава повод за проявление на цял род същества. По-изтънчените или по-грубите действия на хората, най-идеалните и възвишени постъпки и най-разрушителните действия – всичко това е повод и причина за присъствието на тези създания, които се намесват в силата на хората и действат в тях, и които трябва да се знаят, ако ние искаме наистина да разберем живота. Който не вижда тези неща, преминава именно като сляп през живота. Тук става дума не за теория и не за някаква теоретична необходимост, а за това, всички тези неща да станат непосредствена практика. Защото в бъдещето земно развитие, човек само тогава постепенно ще се научи правилно да действа и да постъпва, ако

знае все повече за това, какви същества се призовават с едни или други дела и обстоятелства. Всичко, което човек прави е като зов, обърнат към невидимите същества. Дадените същества, сред които се срещат достатъчно такива коварни безделници, осмеляващи се да доближават не само до умопобърканите и медиумите, но, например и до съвсем малки деца, ако така неразумно ги закърмят, че в тях се възбужда жажда за храна; тогава тези същества могат да се доближат до тях и да провалят тяхното развитие. От тук вие виждате, колко е необходимо да се знае за това, че човек призовава цялото свое поведение и всички свои действия около себе си в света.

Но и в други отношения тези същества не са без значение за човека. Напротив, те имат дълбоко непосредствено значение за целия човешки организъм. От всичко което се съдържа в човешкото тяло, всъщност само едно принадлежи на човека: това е неговата кръв. Сокът на човешката кръв е това, че представя себе си като непосредствен израз на него-вия Аз. Но ако човек не съблюдава все повече и повече вътрешно да укрепва своя Аз със силна и твърда воля, със силна и смела душа, ако неговия Аз, така да се каже се изплъзне от него, тогава в неговата кръв също могат да се вкоренят различни същества, и това ще бъде голямо зло за човека. Обратно, в други части на човешкия организъм и до сега се коренят различни същества и ние отиваме да разгледаме по-близо, какво собствено простира своите пипала в това човешко тяло, за да се вкорени в него. За това ние трябва малко повече да се вгледаме в това човешко тяло.

Вие знаете, че кръвта, която тече във вените е израз на човешкия Аз, и че тя все по-силно става израз на Аза, когато самият Аз е все по-силен и здраво открива своята средна точка, своя вътрешен силов център. По отношение на другите части, към другите образувания на човешкия организъм Аза ще получи господство само в много далечно бъдеще. Днес в тези ingredienti в човешкото тяло се съдържат още много различни същества. За целите на нашето изследване да разгледаме сега малко по-подробно три рода сокове: хилус, лимфа и кръв.

Вие може би знаете какво значение имат тези три вида течности за човешкото тяло. Вие знаете, че когато човек приема храна, то тя се отправя към подготвящите органи преди всичко в жлъчката, съединявайки се със съответстващите течности, които се отделят от жлезите и се подготвя по такъв начин, че може да бъде преработена в червата. При това храната се довежда до течна кашообразно състояние и се предвижва по-нататък през червата. Това, което може да послужи за храна на човека, след това се придава на тялото с помощта на дребни органи, така наречените чревни власинки, за да бъде хранителен сок за тялото, непрекъснато се обновява неговия състав. Такава е една от субстанциите, която имаме в тялото и която ние наричаме хилус.

По-нататък, вие може би знаете, че освен този хилус, който се образува благодарение на това, че в човешкото тяло постъпва храна, вътре в човешкото тяло има още други съдове, пренасящи течност, която в известно отношение е подобна на бялата субстанция на нашата кръв. Тази течност също се разпространява по целия човешки организъм в определени съдове, които многократно се преплитат с тези кръвоносни съдове, които наричаме вени, понеже те съдържат в себе си синьо-червената кръв. Тези съдове приемат също така и хилус. Течността, която съдържат в себе си е лимфата. Този сок, който в сравнение с общия хранителен сок хилуса, се явява, така да се каже по-одухотворен. Съдовете проводящи лимфата са разпрострени по цялото човешко тяло: до известна степен те проникват дори в костния мозък, и тяхното съдържание приема в себе си също хранителната кашлица хилус. Цялата лимфа, която се разпространява в лявата половина на тялото и в долните крайници – започвайки от лявата част на главата, лявата страна на корпуса се обединява и провежда лимфата в дясната подключечна вена. Така тези лимфни съдове стават израз на значителен факт.

Вие виждате, че благодарение на това човекът се разделя на две части, а именно несиметрично, така че едната част обхваща цялата долна половина на тялото, лявата половина на корпуса и главата, като в същото време другата част се образува от дясната част на корпуса /торса/ и главата. Тази втора течност, която пулсира в човека и тази течност е твърде близо до душевното, отколкото хилуса, е жлъчночревния хранителен сок, макар, разбира се, душевното състояние да оказва своето влияние също и на храната и на предвижването на хранителните сокове. Но с лимфните сокове душевните състояния са свързани много по-дълбоко. При по-активния човек, лимфата е по-активна и се движи много по-живо, отколкото при вялия, ленив и нищо направещ човек. И ние бихме могли да приведем още много душевни състояния свързани с движението на лимфата в човешкото тяло.

Третата течност, за която често сме говорили е кръвта. Тя се дели на червена, богата на кислород жизнеспособна кръв, която протича в артериите, и синьо-червена, богата на въглероден двуокис, която тече във вените. Подобно на това, както нашата кръв е откровение, израз на нашия Аз, така лимфата, в известно направление е израз, откровение на човешкото астрално тяло. Тези неща се разкриват не просто в едно направление. Друго направление като израз на астралното тяло се явява нервната система. Направлението, към което днес ще се придържахме, е действието, изразяването, откровението на астралното тяло чрез лимфата. Както човек може да има две специалности, така и човешкото астрално тяло: от една страна, то е строител на нервната система, а от друга – строител на лимфата. По същия начин човешкото етерно тяло в едно отношение е създател и строител на всички системи на жлезите, а в друго отношение – създател, строител, организатор и разпределител на кръговрата на хилуса,

хранителната каша. Така преди всичко имате указания за връзката на тези протичащи в човешкото тяло сокове с членовете на самата човешка природа.

Затова сега трябва да си изясним, че Азът съвсем не се явява, така да се каже, единствен господар в човешкото астрално тяло, в човешкото етерно тяло. Според степента на своето развитие човекът постепенно достига в своя Аз все по-голяма власт над своето астрално и етерно тела, когато той преобразува астралното си тяло в Дух-Себе или Манас, а етерното си тяло преобразува така, че Аза достига господство над Дух-Живот или Буди. Но докато човек няма власт над тези части на своето същество, до тогава други същества се намират във връзка с тези членове на човека.

В човешкото астрално тяло са се загнездили – простете за това неапетитно сравнение – но тава е така – точно като червейчета в сирене, други същества. Наистина към него се присъединяват, имайки да вършат нещо в астралното тяло, онези астрални същества, за които казах, че намират истинската си родина на Луната или на Марс, според това дали имат добра или лоша същност. Те се вкореняват в астралното тяло. И лимфата, тази бяла течност, протичаща по човешкия организъм, принадлежи към телата на тези същества, които живеят в нашия астрален свят. Обаче, тези същества, които ние откриваме като астрални на астрален план и които имат за своя истинска родина Луната или Марс, не се показват така осезаеми, както груповия Аз на животните. Тяхната астрална природа е такава, че можем да кажем донякъде в друго направление: както при животните, например, в групата на лъвовете имаме един вид откровение на тази същност, която срещаме на астрален план като обособена личност, като Аз на лъвовете – точно така, макар и не толкова очевидно, имаме известно откровение, но като прострени членове на тези астрални същества в това, както лимфата пронизва човешкото тяло.

Също така Вие бихте могли да попитате имат ли тези астрални същества също един вид физическо битие, подобно на груповите души на животните, като груповия Аз на рода лъвовете, има в отделните лъвски-индивиди свое откровение тук на физичен план? Когато Вие попитате така, би трябвало да ви се отговори: да, имат го. Както при животните ние виждаме, че астралния групов Аз разпростира своите членове в отделните лъвски-индивиди, така и тези астрални същности се разпростират в своето физическо битие. Но те не могат да го въведат непосредствено от астрален план във физическия свят. Затова те се нуждаят на физически план от същества, за които се явяват паразити, в които те се впиват и се завинтват. Те всъщност са паразити за хората на Земята. Ако ги нямаше земните човешки същества, то те много скоро биха се сбобували със Земята, тъй като не биха имали за себе си никакво пристанище: тогава нямаше да им се хареса тук на Земята. Но има същества, хора и висши животни, които имат лимфа; в тази лимфа, намират своето откровение тези същества. По този начин, в нашето тяло пулсира не просто материално вещество, но във всеки

такъв кръговрат се движат цели пълчища от тези същества, които се въртят в човека, предвижват се през него и имат за свое тяло в човешката лимфа – в това време когато самия човек, по-точно Азът човек, има за свое тяло в началото само своята кръв. И според това, правят ли в него свое кръгодвижение лунните същества или съществата на Марс, неговата лимфа придобива особен характер. Ако в човешкото тяло се извършва основно кръгообращение от лунни същества, то човек се накланя повече на страната на злобата, раздражението, гнева; ако в него основно се движат съществата от Марс, то човекът се накланя повече на страната на мекостта, добротата и кроткостта. Така вие виждате, че човекът е пронизан не само от една течност, но и от духове, и че ще разберем човека само тогава, ако знаем, че той е пронизан не само от течности, но също така и от духове.

Ако вие изследвате ясновидски това, което се нарича хилус и се явява преди всичко израз на човешкото етерно тяло, то вие ще намерите в него включените и вкоренени същества от подобен род. Това, което е включено в него, са преди всичко тези същества, които охарактеризирахме по-горе от една страна, като добри, а от друга страна като зли същества на Венера, същества, които имат за своя родина Венера и се намират в нашия деваканичен свят. Там те се явяват като личности за ясновидската способност на възприемане и имат своя израз, свое откровение тук във физическия живот, в човешкия хранителен сок, в хилуса, колкото и странно да ни изглежда това. В този хранителен сок, пронизващ човешкото тяло, живеят тези същества, които имат за своя истинска родина деваканичното ниво, и доколкото те приемат за себе си физическо тяло, имат свой физически живот на Венера. И тъй като Венера по смисъла на своите сили е свързана е с цялата наша земна растителност и с всичко изобщо което живее на нашата Земя, то ще ви стане ясно, каква връзка съществува между това, с какво човек се храни, и това, какъв става човек благодарение на това хранене. Това изобщо не е безразлично. Във всички растения и, разбира се, също и в животните живеят влиянията на съществата на Венера, като от една страна, добрите, меките, кротките, а от друга страна – тези неукротими същества на Венера, които, както ви бях описал, жадуват за грабежи и враждуват един с друг. Според това, какъв род същества действат на нашите животни и растения, месото на тези животни и храната приготвена от растенията, бивайки превърната в хранителни сокове, ще внедри в тялото на човека добродетели или пороци.

Тук вие започвате да виждате от по-висока гледна точка в сравнение с тази, която ви бе дадена в предишните лекции, доколкото е важно да се разбере човешката храна от духовна гледна точка, за да се знае под какви влияния е едно или друго растение, на какви въздействия е подложено едно или друго животно. И който знае, че в някаква страна особено се развиват тези или онези растения и животни, намиращи се под тези или онези небесни влияния, той ще разбере, как по необходимост може да се образува

напълно определен народен характер, благодарение на това, че във всяка приемана от него храна, получена от неговото обкръжение, човек поглъща не само тези вещества, каквито показва химията, но приема в себе си заедно с това и определени духове,- и те веднага влизат чрез устата в жлъчката и се разпространява в неговото същество. Така ни се открива възможност, която позволява от географски особености на страната да се разбере характера на живеещия в нея народ.

Не забравяйте забележката, която можете да намерите в записките на лекцията “Отче наш”, където този факт бе представен от друга гледна точка. Там бе показано, че със своето етерно тяло човек е свързан с целия свой народ, и заедно с това как със своето астрално тяло той е свързан със своето най-близко обкръжение.

Тук отново от по-дълбока гледна точка се излива светлина върху образуването на народностния характер, в зависимост от тези духовни същества, които се приемат от човека заедно със средствата на хранене. Това е едно от тези средства, благодарение на което великото духовно водачество на Земята разпределя по нея различни народни характери с помощта на такова разпределение на различните по съдържание средства за хранене, че благодарение на добиваната храна се проявява този или онзи народен характер. Това не означава скрито връщане към материализма, напротив, Духовната наука показва, как всичко материално е откровение на духа, и как по неизвестни за човека пътища, духовните влияния сами по себе си се разпространяват в човека.

Трудно е да се разбере, по какви начини действуват на човека сатурновите духове. Има духове, които имат тутакси изобретения, само щом погледнат на нещата, а от друга страна проявяват страшни разрушителни страсти в чувствен вид, в сравнение с които всичко, което може в това отношение да направи човек е детска играчка. Тези сатурнови същества по още по-тайнствен начин се прокрадват в човешкото тяло, а именно, чрез сетивното възприятие. Когато човек отправи поглед към красив, чист и благороден предмет, то в него се предизвиква един вид представа, когато отправя поглед към безнравствен, мръсен предмет, то в него се предизвиква друг вид представа. Когато чрез външното впечатление в душата се извиква някаква представа, то в това време, в човека се прокрадват сатурнови духове, добри или зли. Благодарение на това, което човек проявява като симпатия или антипатия към онова, което вижда и чува в своето обкръжение, той се подлага на незабележимото нахлуване на едни или други сатурнически духове. През очите, ушите, през цялата кожа се прокрадват в човека тези духове, по времето когато той има своите възприятия. За окултното наблюдение, например, е ясно, какви невероятни разрушителни духове влизат чрез вдишването на някои парфюми когато се намират в близост до напарфюмираните с тези парфюми лица, да не говорим за самите тези лица.

От тук вие виждате, колко тънко и интимно трябва да се наблюдават от духовна гледна точка дори най-ежедневните неща, ако искаме да разберем живота. Вие може би сте слушали разкази за хора, които повече или по-малко съзнателно или не са умеели да владеят тези духове, които действат на човека и проникват в него именно чрез аромата /миризмата/. Ако научите някои по-интимни подробности от историята на една или друга епоха, например, от историята на Франция при Людовик XIII, XIV, XV, когато действително ароматите са играели наистина важна роля в създаването на различни интриги, то бихте имали представа за тези възможности, с които разполагат хората, можещи съзнателно или не да се разпореждат с такива духовни същества, които се смесват с чувственото впечатление и чрез парфюм и аромати проникват в хората. Аз мога да ви покажа доста интересна книга, написана неотдавна от министъра на един не голям двор, който в последните години се е случила голяма катастрофа. Той описва в своите мемоари действията на една личност, която е умеела до известна степен да управлява ароматите от техния духовен аспект. Разбира се, той е писал това, нищо не знаейки за същността на тези факти, но самото действие на ароматите са му били ясни, и той с удовлетворение забелязал, че се оказал достатъчно защитен и не е попаднал под тяхното влияние. Вие виждате, че тези неща съвсем не са без значение за живота на практика и му оказват своето влияние. Ако се възприемаме живота не като сляп материалист, а като виждащ човек, то могат навсякъде да се усетят тези влияния; и само този, който знае за тези влияния разбира живота.

И така, виждате, че трябва да си представим човека като същество твърде сложно, като спътник на много същества и много светове. Който се придвижва по пътя на окултното развитие към все по-високи познания, той се научава да разпознава своеобразната природа на тези същества и само благодарение на това ще се освободи от тях и ще достигне свободното им съзерцание. Да възприемем в себе си истинското познание за висшите светове – това значи действително да станем свободни, зрели, тъй като по този път ние овладяваме импулсите и влиянията, пулсиращи в нашия живот. Да се научим да владеем тези познания – това значи да живеем заедно с тях свободни и независими.

И както можем да посочим известни сокове пулсиращи в човека, така също можем да посочим отделни органи на човека, в които намират своя израз, своето откровение същества от висшите светове. Така например, тези същества, които бяха обрисувани по-горе като сатурнически същества, намират в известно отношение израз в човешкия черен дроб. Разбира се, трябва да си дадем ясен отчет за това, че Духовната наука – ако искаме наистина да я изучаваме – всъщност е твърде сложно област.

При описанието на еволюцията на човечеството през периода на Сатурн ви беше показано, че под действието на силите на Сатурн за първи път в своите зародиши са се появили човешки органи на чувствата. Сатурн

продължава и сега още да действа на човек, и сред човешките органи, вътре в телесните органи, силите на Сатурн имат интензивно и голямо влияние върху черния дроб. Но тъй като човекът се намира на пътя към това, че все повече и повече да израства зад пределите на всичко сатурническо, то той трябва да се издигне над тези сили, които се коренят в неговия черен дроб. В черния дроб действително се коренят тези сили на човека, над които той трябва да се издигне, но които са били необходими за да дойде до своята съвременна форма и вид. И черният дроб е този орган, който съдържа в себе си най-много от всичко тези сили, които трябва да бъдат преодоленни от човека. Вие можете да проверите това с едно явление, с един външен факт. Така например, може да се убедите, че в периода преди раждане и в часа след раждането, черният дроб има най-голям размер съотнесен към останалото тяло. След това той постепенно намалява. Ако бихте искали да покажете относителната величина на черния дроб спрямо тялото, то бихте могли да кажете че в началото е равна 1:18, в последствие става 1:36. Частта на черния дроб се намалява наполовина, така че по пътя на чисто естественото развитие, човекът преодолява вече тези сили, които се коренят в черния дроб.

Когато човек получава на Земята право на все по-високо и по-високо духовно развитие, то той получава заедно с това, като външен физически израз тази способност, да преодолява силите на черния дроб. В известен смисъл противоположния орган на черния дроб се явяват белите дробове – орган, който за разлика от черния дроб не влагат егоистично всичко в човека – защото точно това прави черния дроб, - а открива човека свободно навън, така че чрез вдишвания и издишван въздух той се намира в непрекъснато общуване с външния свят. В белите дробове се извършва процес на горене. Синьо-червената, богата на въглероден двуокис кръв постъпва и се съединява с кислорода, превръща се в червена, жизнеспособна кръв. Както в горящия огън веществата се съединяват с кислорода, така и белите дробове имат място в процеса на изгаряне. Дишането в известен смисъл е процес на изгаряне, и заедно с този процес на дишане и изгаряне, на човека му е дадено право на все по-високо развитие. Човекът е построен от тези сили, които са намерили своя последен завършек в черния дроб. От действието на тези сили, приковаващи човека към Земята, ще го освободят тези сили, които той, като огън от въздуха, възприема в себе си. Огънят, който човек възприема от въздуха, който се изразява в дишането му, е това, което ще поведе човек във все по-високи сфери.

Митовете и легендите се оказват винаги по-мъдри и дълбоки от нашата наука, отишла, както ни се струва, толкова далече напред. Току-що показаната тук особеност на човешкия живот се изразява по величествен начин в мита за Прометей. В разказа за това, че Прометей е донесъл на хората огъня от небето е отразено неговото участие в този процес, който се проявява в дишането и води човека все по-нагоре. Но заедно с това по

удивителен начин е показано: тъй като Прометей се издигнал над силите, които приковават хората към Земята и с това е влезнал в противоречие със земните сили, тъй като е бил този, който за първи път е дал на хората възможността да имат тази сила на огъня, то той е трябвало да страда за това. Това страдание е представено като удивителен факт, лежащ в основата на този мит: орелът кълве черния дроб на прикования Прометей! Как би могло по-прекрасно и по-мъдро да се покаже, че силите, които се вливат в нас в процеса на дишане, глождат черния дроб, и този който изпреварва това, което ще бъде извършено от човечеството в далечно бъдеще, стои пред нас като разпятие – за да покаже, как това, което се спуска от въздуха, което се спуска надолу, гложди черния дроб!

Така посветените са изразили в митове великите принципи на битието. Няма нито един мит, който действително да не е излезнал от мистериите и не е съдържал дълбоката мъдрост, която ние можем отново да намерим. И когато притежавайки познанието на фактите на Духовната наука стигаме до митовете, то ние заставаме с благоговение пред тях, които, справедливо да се каже, са открили на човека високите духовни същности, за да могат в началото хората в образи да опознаят това, което в много по-късни времена те трябвало да достигнат в ясни представи. И постоянно се потвърждава, че митовете съдържат мъдрост и че ние трябва да се обръщаме към тях, когато желаем в някоя област от живота да намерим изобразената дълбока мъдрост. Това са знаели онези, които са създавали своите произведения от дълбините на изкуството. Така например, в произведенията на Вагнер е намерил своя художествен израз отношението му към истината за мита. Нашето време отново се издига от чисто физическото ежедневие към пълнотата на духовното течение. Ако вие така успеете да видите и разберете какво пулсира в нашите времена, то ще възприемете цялото дълбоко значение на задачите на Духовната наука.

Ние започнахме с разглеждането на висшите светове и в тази връзка опознахме, до известна степен, предназначението на Духовната наука – да даде на човека възможност да се запознае и опознае живота, внасяйки все по-голяма степен в неговата работа това, което тайнствено участва във всяко движение на неговата ръка, във всичко, което твори с духа, душата и тялото. Той от всички страни е обкръжен от спътници, и благодарение на Духовната наука ще може все повече да осъзнава тези същества, да живее и твори в съзвучие с тях. Така духовните изследвания ще му открият пълнотата на действителността и ще го направят способен да внесе познание и мъдрост в живота.

ВТОРА ЛЕКЦИЯ

Берлин, 27. 1. 1908 година

Днес ще направим по-широка разходка във Вселената, при което трябва да се покаже вътрешния ход на световното развитие като цяло, а в същото

време и тясната връзка на световното развитие с развитието на човечеството на Земята. В света не съществува нищо, което да не се свързва между себе си. Разбира се, за да се проследят тези сложни връзки във Вселена, на човек му е нужно твърде много време, и само постепенно той навлиза, така да се каже, в интимните подробности на мировите действия.

От предишните лекции видяхме, че известни същества, които обитават на други световни тела, имат влияние върху нашия живот, че те имат отношение към това, което ние наричаме в себе си лимфа, което наричаме свои хранителни сокове, и също към това, което прониква в нас и което излъчваме като чувствено възприятие чрез нашите органи на чувстване. И от това вече, вие бихте могли да заключите, от какви далечини действа духът, прониквайки през мировото пространство.

Днес ние ще разгледаме тези неща от още една страна и преди всичко да припомним това, което нееднократно сме подчертавали: а именно, че нашата Земя, подобно на човека, е преминала през различни въплъщения и ще преминава още през различни въплъщения в бъдеще.

Виждаме в миналото общо три въплъщения на нашата Земя: въплъщение, непосредствено предшестващо сегашното състояние и наричано от нас старата – не нашата “Луна”; по-нататък в следващо въплъщение, което обозначаваме като “Слънце”; и след това в следващо изменение, което обозначаваме като “Сатурн”. И ние гледаме пророчески в бъдещето, когато нашата Земя ще се превърне в “Юпитер”, във “Венера” и във “Вулкан”.

Така установихме последователните въплъщения на нашия Земен планетарен живот. Ако вие малко помислите над последователното развитие на нашата Земя, то вие, разбира се, ще можете да разберете, това което ние наричаме в окултен смисъл “Слънце”, от това, че нашата Земя в своето по-ранно състояние на развитие е “била Слънце”, поради това същото ние в известно отношение казваме, че това Слънце, което образува сега центъра на нашата планетарна система, не винаги е било Слънце. То, така да се каже, се е придвижило напред и се е издигнало до степен Слънце, до достойнствата на Слънце във Вселената. Някога то е било съединено с всички тези вещества и сили, които преди това са били в нашата Земя, то е взело след това за себе си, така да се каже, най-добрите от тях, съдържащи в себе си най-висшата възможност за развитие, отделило се е от Земята и ни е отхвърлило заедно с някои земни сили, предоставени на по-бавно развитие. То взело със себе си висши същества и е поставило себе си с тези висши същества в центъра на нашата система. По този начин, това което днес се съдържа в Слънцето е представлявало тогава само планетното битие, и от това планетно битие след това се е издигнало до битието на неподвижна звезда. От тук виждате, как всичко е променящо се във Вселената, как всичко се намира в развитие. Слънцето не се е появило веднага като Слънце.

Неподвижната звезда не се е оказала така просто неподвижна звезда, а е трябвало да премине в началото по-нисша школа на планетарно битие.

Разбира се, тук може да ме попитате, какво става по-нататък, когато тази неподвижна звезда продължава да се развива, какво се случва тогава? Действително, както от планетарното битие се е развило висшето битие на неподвижната звезда, слънчево битие, така се извършва и по-нататъшното развитие в Космоса. Но ние, без съмнение, по-добре ще разберем това развитие, ако още малко разгледаме развитието на Земята.

Действително, в една част по пътя на своето космическо развитие, нашата Земя се е отделила от Слънцето. Слънцето, със своите същества върви, така да се каже, по пътя на по-бързо развитие. А нашата Земя със своите същества сега върви по друг път. Но тези същества и цялата Земя, след като в тяхното отделно съществуване им е била дадена възможност изцяло да завършат своето развитие, ще стигнат някога към съединение със Слънчевото същество, защото в бъдеще Земята отново ще се съедини със Слънцето. Тя ще се съедини със Слънцето в нашия земен стадий, тъй както преди в земен стадий се е отделила от Слънцето. В това състояние Юпитер, земните същества трябва да се развиват отделно от Слънцето. След това отново ще последва съединение; и по време на състоянието Венера нашата Земя ще пребивава по-дълго в Слънцето. По време на състояние Вулкан, нашата Земя вътре в Слънцето сама ще стане Слънце и ще присъедини към слънчевото развитие някаква част от битието, което, без значение на своята възвишеност, никога не биха могли сами по себе си да достигнат същества, които са оставили съединени със Слънцето. Земното битие е трябвало да настъпи именно за това, за да могат хората да се развиват така, както са се развивали със своето всекидневно съзнание, което протича в смяна на будърствуване и сън. Понеже това е свързано с отделянето от Слънцето. Съществата, които живеят винаги в Слънцето, нямат ден и нощ. Това сетивно съзнание, което ние наричаме ясно дневно съзнание и което в бъдеще ще се развие в по-високо съзнание, именно то ще донесе със себе си в слънчевото развитие опита от познанието за външното физическо пространство. Благодарение на това ние също даваме нещо на слънчевите същества, ние ги обогатяваме. И от това, което се достига на Слънцето се образува състоянието Вулкан. Това състояние Вулкан е вече състояние, много по-високо от нашето съвременно състояние на Слънцето. Тук може да по-питате: какво ще стане, когато една планета се развие в Слънце, а заедно със Слънцето се развива и Космосът? Бихме могли да кажем: Нашата Земя ще стане Слънце, когато достигне състоянието Венера и когато всички същества на Венера станат слънчеви същества. Какво ще стане по-нататък с това планетарно развитие?

Вие виждате: че ние сега, обсъждаме, ще ви се стори разбира се, достатъчно странно и ще прозвучи като безумие за всички онези, у които понятията неподвижно са застинали, както ги назовава съвременната

астрономия. Но такава е истината, това е действителността за космическото развитие: когато планета, като нашата Земя се издигне до битието на Слънцето, и всичко това в цялост застава още по-високо над слънчевото битие, тогава от всичко, ще се образува, като още по-висока степен на развитие, това което в известно отношение вие можете да възприемете също сега на небето: тогава ще възникне онова, което сега наричаме “Зодиак”; това е много по-висока степен в сравнение с развитието на неподвижната звезда. По такъв начин, когато съществата не остават ограничени от неподвижната звезда, а разпространяват своето развитие с такава мощ, че се разпростират по-високо над неподвижните звезди, които се явяват като че ли са включени в телата им, и тогава се достига много висока степен, степен за зодиакалното развитие. Наистина, сили- те, които от Зодиакалния кръг действат на планетната система, са мина- ли самите те предишно развитие в някоя планетарна система и след това са се издигнали до стадия на Зодиака.

А сега си припомнете развитието на Стария Сатурн, първото възплъщение на нашата Земя. Този Сатурн, се появи някога, така да се каже, в мировото пространство, както появата на утринната зора на нашето планетно битие. Вие, също така знаете, че на Стария Сатурн са се развили първите зачатъци на нашето физическо тяло. Но дори в най-плътното си състояние, този Сатурн далече не е бил така плътен физически, както е нашата Земя сега. Той е имал фино, тънко битие. Неговата материя е била това, което сега пронизва всички същества като топлина и което в окултизма се нарича “огън”. Ние можем да си го представим, че в обкръжението на Стария Сатурн, тази първа утринна зора на нашето планетарно битие, са стояли образите на Зодиака – разбира се още не такива, каквито са сега. Тези зодиакални образи са обграждали тогава Стария Сатурн в такъв вид, че отделните звезди едва са се различавали една от друга. Те толкова слабо светели, наподобявайки по-скоро светлинни ивици, като че ли изхождащи от Сатурн. Вие най-добре ще си представите това, като Стария Сатурн, обкръжен от светлинни ивици, подобно на нашата Земя, обкръжена от Зодиака. И в хода на земното развитие тези светлинни маси са се уплътнили в звездните маси на съвременния Зодиак – така, че абстрактно изразявайки се, ние можем да кажем, че Зодиакалния кръг се е диференцирал от първоначалните маси на огнените ивици. Но откъде са се появили масите на тези огнени ивици?

Те са възникнали от още по-древна планетарна система, която е предшествовала нашата. Нали Сатурн също са го предшествовали планетарни развития, протичащи във времето, което ние – казано наистина астрономически – окултно – вече не можем да означим като “време” в нашия смисъл, защото то е имало малко по друг характер, отколкото нашето “време”. Ние можем да кажем, че за съвременното човешко разбиране и представи то се явява донякъде баснословно понятие, и нямаме думи, за да

го изразим. И нереално, бихме могли да кажем само по аналогия, че силите на по-ранното планетарно битие, предшествали нашата планетарна система, са се разтворили в световни късчета, и само в центъра на една незначителна част от предишната материя са се образувала тази първа утринна звезда на Земята, Стария Сатурн, а от вън, от Вселената, са светили надолу сили, които са били най-отгоре в зодиакалния кръг.

Изглежда нещо забележително, когато сравним планетарното битие със Зодиакалното битие. Окултистът определя с две думи тази разлика. Той казва: всичко което се обединява в Зодиака, се намира под знака на “устойчивостта”, на “постоянството”, това, което се обединява в планетарното битие, се намира под знака на “времето”. Вие може да разберете какво означава това, ако си припомните, че Зодиака се представя в течение на много, много дълго време неизменим. Всяка отделна планета може силно да се промени, преминават различни една от друга епохи на развитие, но това, което действа отгоре, в Зодиака, остава сравнително устойчиво, постоянно. Разбира се, тези понятия ги вземаме само относително. И ако ние ги разгледаме, то разликата в промяната се оказва само в тяхната бързина. Измененията в Зодиака стават бавно. Измененията в света на планетите и дори в битието на неподвижните звезди – в сравнение измененията в Зодиака – се извършват много бързо; и така, това различие е само относително. Ние бихме могли, да кажем, че за всичките човешки понятия за планетарно битие има сфера на края, битието на Зодиака е сфера на безкрайността. Както казахме, това следва да се разбира относително, но за човешките разбирания това е напълно достатъчно.

И така, можем да кажем едно /и аз ви моля, добре да забележите това/: това, което е действало в планетарното битие, като на Слънцето, това се издига нагоре до небесното битие, до битието на Зодиака. И когато достигне това зодиакално битие, какво става тогава? Тогава то жертва себе си! И аз ви моля да обърнете внимание именно на тази дума. По тайнствен начин това първо сутрешно-закоряващо се състояние на нашата Земя, Старият Сатурн, е възникнало от жертвата на Зодиака. Силите, които са вложили в кълбото първата фина маса на Сатурн, тези сили са се излели отгоре от Зодиака и са създали първия зачатък на физическия човек на Сатурн. И това продължава по-нататък; и не трябва да си мислим, че това се е извършило само веднъж! Всъщност то се извършва без прекъсване, постоянно се принасят в жертва сили, които са се развили до високи степени, предварително преминавайки през планетното битие. Ние, почти можем да кажем: това което се съдържа в началото в планетната система, след това се развива до слънчевото битие, по-нататък до битието на Зодиака, и тогава достигна способността да стане на свой ред, творящо, да пожертва себе си в планетното битие. От Зодиака непрестанен “дъжд” от сили падат в планетното битие, и също така непрекъснато от планетарното битие нагоре се издигат сили, понеже това, което някога след нас ще стане Зодиак, трябва

на свой ред, постепенно да се издигне нагоре. За това можем да кажем: разпределението на сили- те в нашата Земя е такова, че от една страна в нея се намират сили, низходящи от Зодиака, от друга, сили изходящи към Зодиака. Това е тайнственото взаимодействие на Зодиака с нашата Земя. Силите слизат и се издигат. Това всъщност са стъпалата на тайнствената “небесна стълба”, по която се спускат и издигат силите. В религиозните писания те се разкриват по различни начини; дори ги откриваме във “Фауст” на Гьоте:

“като сили горни се издигат и слизат
и недра златни един на друг предават”...

За нашето усмотрение и за нашите способности на възприятие тези сили са започнали да се снижават заедно с проявата на битието на Сатурн, и когато Земята е достигнала средата на своето развитие, тогава е била направена крачка към това, тези сили да започнат отново да се издигат. В настояще време сме достигнали до там, дори пристъпили, така да се каже, през средата на нашето развитие. По средата на нашето развитие сме били в средата на атлантската епоха; и това, което хората са изминали след атлантската епоха, има всъщност нещо, превишаващо средата на нашето развитие. Така, че ние можем да кажем, че в известен смисъл в днешно време се възнасят повече сили, отколкото слизат от Зодиака.

И така, ако искате да мислите за целия Зодиак, то вие трябва да си представите, че една част от силите на този Зодиак слизат, друга част се издигат. Силите, които сега се намират във възходящо развитие, ние свързваме, защото те се отнасят именно към тези съзвездия, със зодиакалните знаци Овен, Телец, Близнаци, Рак, Лъв, Дева, Везни. Това всъщност са седемте съзвездия, които съответстват на възходящите сили. Само пет съзвездия съответстват на низходящите Скорпион, Стрелец, Козирог, Водолей, Риби. По този начин, вие виждате, как силите слизат надолу от Зодиака и се издигат нагоре, при което възходящите сили съответстват на седем съзвездия, а низходящите на пет съзвездия. В човека възходящите сили на Зодиака съответстват на висшите членове на неговото същество, на висшите по-благородни свойства. Силите на низходящото развитие трябва в началото в човека да достигнат тази степен, благодарение на която могат да станат възходящи сили.

Така, разбирате как в мировото пространство едно може да действа на друго, как в мировото пространство всичко трябва да бъде свързано и съотнасящо се едно към друго. Но ние трябва винаги твърдо да помним, че тази връзка, че това взаимодействие съществува във всичко и винаги е налице. Така че във всеки момент от своето развитие, където да се намираме, ние можем да си кажем: да, в човека сега се намират сили, които влизат и излизат, сили, които са низходящи и сили, които са възходящи.

Всички тези сили които сега са възходящи, в началото са били низходящи. Те се спускат, така да се каже, надолу към човека. В човека те достигат възможност да станат възходящи сили.

Когато нашата Земя е била по средата на своето развитие преминавайки през трите степени на планетарно битие, Сатурн, Слънце, Луна, когато е встъпила в четвъртото планетарно състояние/ и по-нататък предстоят още състояния Юпитер, Венера, Вулкан/, трябвало да премине през три “състояния на живот”, които се наричат също кръгове или /глобуси/ етапи. Три от тях вече е преминала; в четвъртото състояние на живот се намира сега. След това и предстои да премине през три “състояния форми”, арупа, рупа, астрално за да стигне чак до физическото битие. В този смисъл на състояние на формите тя се намира сега в средата на своето развитие. Като физическа Земя тя е в четвъртото състояние на формите, в четвъртото състояние на живот, четвъртото планетарно битие, тя е трябвало да премине през три раси: първата – полярна, втора – хиперборейска, трета – лемурийска раса. Атлантската раса е четвъртата. В Атлантската раса човечеството е било в средата на това развитие, за което ние въобще можем да говорим. При преминаването средата на атлантската епоха, човечеството е преминало средата на своето развитие, и от средата на атлантската раса за човечеството въобще за първи път е започнал този период, когато преобладаващото е получило сили на възход. Ако бихме измерили съотношението на възходящите и низходящите сили на Зодиака в средата на атлантската епоха, то би трябвало да кажем: те се намират в равновесие. Тогава би трябвало да изчисляваме по друг начин и да се каже, че към възходящите сили се отнасят Овен, Телец, Близнаци, Рак, Лъв, Дева. Но Везните би трябвало да ги отнесем към друга част, към частта на низходящите сили.

Но с всичко това е свързано и още нещо друго. Вие трябва да изясните за себе си, че когато говорим за тези космични процеси, то говорим не за физически или етерни тела, а за съществата, които обитават на съответно назованите от нас небесни тела. Когато духовнонаучно говорим за човека, то казваме, че човекът в цялата негова пълнота – а такъв човек ние и трябва да имаме в предвид – всъщност е седемчленно същество, което се състои от физическо тяло, етерно тяло, астрално тяло, Аз, Дух-Себе, Дух-Живот, Дух-Човек. Сега той още не е завършен, но ще бъде завършен, когато неговата седемчленна същност достигне своето пълно развитие. Но във великата Вселена се намират не само такива същества като човека с неговото развитие. Има и други същества, например такива, за които не можем да кажем че имат физическо тяло, както го има съвременния човек. Има същества, съставните части на които трябва да ги разглеждаме различно. Ние можем да запишем членовете на човешкото същество така:

6. Дух-Живот
5. Дух-Себе
4. Аз
3. Астрално тяло

2. Етерно тяло
1. Физическо тяло

Но има същества, низшият член на които се явява етерното тяло, - те също имат седем части, но те имат по-висш член над Дух-Човек, осми член. При тях се започва от етерно тяло, астрално тяло и т.н. и завършва с член, който лежи над нашия Аتما, над Дух-Човек. После има същества, низшият член на които се явява астралното тяло, затова по-високо, над Дух-Човек, те имат осми и девети член. Има същества, чиито низш член се явява Аза, т.е. такива, които нямат в нашия смисъл физическо тяло, етерно тяло, астрално тяло, но се проявяват така, че техният Аз се открива навън без трите обвивки – същества, които навсякъде се явяват навън със своя Аз. След това те имат още осми, девети и десети член; те са показани в Апокалипсиса като “същества, изпълнени с очи”. По-на- татък, има същества които започват от низшият член Дух-Себе, от Манас. Отгоре те имат единадесети член. И накрая има същества които започват с Дух-Живот; за висш член те имат още двадесети член. И така, има същества, които имат за свой низш член не физическото тяло, както го има човек, а именно за свой низш член имат Будхи, затова те имат този висш член, който ние по най-добър начин изразяваме с числото дванадесет. Това всъщност са, високо възвишени същества, които далече превъзхождат всичко, което човек може да си представи. Как може да си съставиш изобщо някаква представа за тези удивителни, най-висши същества?

Ако искаме от една страна да охарактеризираме човека, то той ни се представя по отношение на Вселена като възприемащо същество. Навън, около нас се намират неща, същества; вие ги възприемате, вие си образувате понятие за тях. Представете си, че светът около нас би бил пуст или тъмен: вие не бихте могли тогава да получите никакви възприятия, никакви вещи не биха ви дали понятие. Вие сте принудени своето вътрешно съдържание да го възприемате отвън. Това е характерната особеност на човека: той е възприемащо същество, същество, което своето душевно съдържание, своето вътрешно възприема преди всичко отвън; така че навън трябва да съществуват неща, за да може той да има някакво съдържание. Етерното тяло на човека е построено по такъв начин, че за всички съдържащи се в него изживявания то е задължено на ялото мирово обкръжение. За повисшите същества за които ви говорих, съществата, които за свой висш член имат Дух-Живот, се намират в съвсем друго положение. В смисъла на своя живот тези същества се определят не като възприемащи отвън, а се явяват

даващи навън, творящи. От това, което постоянно ви съобщавах, вие вече, разбира се, знаете, че Азът работи също и в етерното тяло, и че Будхи е не нещо различно, като преработено етерно тяло, така че субстанциално Духът-Живот е също етерно тяло. Да, дванадесетият член у тези Височайши същества е също етерно тяло, но етерно тяло, което излива живот, което действа в света така, че то не получава живот, а отдава – може постоянно да го жертва.

Сега да попитаме себе си: можем ли да си съставим представа за същество, което се намира в някакви отношения спрямо нас и което излива по този начин живот в нашата Вселена? Изливащият се живот, непрекъснатия оживяващ поток течащ в света – можем ли ние да си представим това?

Да се върнем за момент към това, което казахме в началото на днешната лекция. Ние казахме, че съществуват възходящи и низходящи сили, сили, които се издигат към Зодиака и сили, които изхождат от него. По какъв начин човек изобщо е достигнал такова състояние, че от него да може нещо да се излива нагоре? Какво именно се е случило с човека, че от неговото същество нещо може да се издигне нагоре? Той е достигнал тази възможност благодарение на това, че в началото дълго време се е подготвял, а след това все повече и повече се е развивал неговия Аз. Този Аз се е подготвял дълго, много дълго. Тъй като всъщност, цялото битие в състояние Сатурн, Слънце, и Луна, когато са се създавали обвивките, които трябва да приемат в себе си Аза, е бил подготвен и този Аз. Тогава други същества създават обител за Аза. Сега на Земята този обител е била създадена дотолкова, че в човека е можело да влезе Аза, и този Аз в човека започнал отвътре навън да преобразува външните телесни обвивки. Тази вътрешна работа е създала превишаващ равновесието излишък на възходящи сили. Докато Азът още не е можел да работи в човека, до тогава възходящите сили постепенно са се развили в него до средно ниво, и в момента, когато Азът влязъл в човека, възходящите и низходящите сили достигнали “състояние на равновесие”. Влизането на Аза в човека отбелязва момента на равновесие на възходящите и низходящите сили; и от човекът зависи по подобаващ начин да промени това състояние на равновесие. Затова окултистите нарекли “Везни” това съзвездие, в което е настъпило развитие, когато е започнало приближаването на Аза. И макар до края на периода “Дева” в нашето планетарно развитие да се е подготвяло действието на Аза, самият Аз обаче още не се е бил спуснал. От момента Везни е започнало прякото участие на Аза и е било съществено важен момент от развитието.

Помислете, какво означава това, че Азът е достигнал такъв стадий: започвайки от тогава, когато Азът е можел да участва в силите, които са принадлежали на Зодиака; той е можел да проникне със своите действия в Зодиака. Колкото Азът се стреми към висшата точка на своето развитие, толкова повече той се сработва в Зодиака. В дълбините на Аза, не произлиза

нищо, което не би имало свои въздействия, достигащи нагоре до Зодиака. И когато със своя Аз човек полага основите на това, за да се развие до Атма или Дух-Човек, той все повече и повече изработва в себе си тези сили, които му дават възможност да действа горе във Везните на Зодиака. Той ще достигне до пълното овладяване на Везните от Зодиака, когато направи своя Аз израз на Атма или Дух-Човек. Тогава той ще стане същество, което нещо от себе си излива, което от стадия на временното преминава в стадия на вечното или постоянството.

По времето когато човек преминава по този свой път, има други същества, низшите действия на които се изявяват в това, че имат висше действие за човека. Да потърсим сега тези същества, чиито низши действия се явяват това, че при човека има действие във Везните на Зодиака. Ако ние напишем човека в Зодиака, то ще видим, че достига до Везните. Съществото, което в своето истинско битие принадлежи на целия Зодиак, съществото чиито сили принадлежат на целия Зодиак и което в планетарния живот се проявява, като имащо за свой низш член Везните – в същото време както при човека за нисш член се явяват Рибите – това същество, както вие виждате /виж схемата/ разпространява своя живот над цялата наша Вселена. Докато човекът взема в себе си живота, това същество излъчва живот в цялата Вселена.

	♈ Овен	12-ти член	М И С Т И Ч Н И Я Г Н Е Ц
	♉ Телец	11-ти член	
	♊ Близнаци	10-ти член	
	♋ Рак	9-ти член	
	♌ Льв	8-ми член	
7. Дух-Човек	♍ Дева	7-ми член	
6. Дух-Живот	♎ Везни	6-ти член	
5. Дух-Себе	♏ Скорпион		
4. Аз	♐ Стрелец		
3. Астрално тяло	♑ Козирог		
2. Етерно тяло	♒ Водолей		
1. Физическо тяло	♓ Риби		

Това е Съществото, което има сила да пренесе велика жертва и което е вписано в Зодиака като същество, жертващо себе си за нашия свят. И както човек се стреми да се издигне нагоре към Зодиака, така тази същност ни изпраща своя жертвен дар от Овен, който му принадлежи, както знака Везни принадлежи на човека. И както човек насочва своя Аз към Везните, така това същество излива над нашия свят своето битие като жертва. Затова се обозначава като “Мистичния Агнец” жертващ себе си, понеже агнецът е това, което е Овен; от тук се посочва Христос като Агнец, отдаващ Себе си в жертва. По този начин, Христос тук е охарактеризиран като принадлежащ на

целия Космос. Неговия Аз се простира до Овен; и простирайки се до Овен, той сам се установява тази същата “Велика жертва” и се свързва с цялото човечество, така че сили- те и съществата, които действат на Земята, се явяват Негови създания. С Цялата Своя същност Той е насочен към Слънцето, в Своето творение Той е свързан с Луната и Земята, и Неговите сили лежат в съзвездието Овен или Агнец. От самите небеса е произнесено името “Мистичен” или “Жертващ Себе си Агнец”.

Такъв е един от аспектите, до който достигаме, когато от нашето ниско-органично битие повдигнем поглед към небесното пространство и опознаем, как взаимодействат между себе си небесните сили и съществата в небесното пространство. И благодарение на това силите, идващи от небесно тяло към небесно тяло стават за нас подобни на онези сили, които идват от една човешка душа към друга, като любов и ненавист. Ние виждаме душевните сили, които идват от звезда към звезда, и се учим да познаваме това, което е начертано на небесата, като действия, деяния, постъпки на тези сили в мировото пространство.

ТРЕТА ЛЕКЦИЯ

Берлин, 15. 2. 1908 г.

Тези изнасящи се в понеделник лекции имат за цел да издигат към все по-високи възгледи теософите, които в продължение на дълго време са се изпълвали с теософски виждания, и особено – което е още по-важно – с теософски начин на мислене. Затова тези, които са се присъединили, така да се каже, като по-нови слушатели ще им бъде по-трудно да ни следват. И затова от тези, които присъстват тук от скоро, ще им е необходима много добра воля, за да могат с помощта на чувствата и усещането да следят съдържанието на тези лекции. Но трябва особено да подчертая, че ние не бихме се придвижили напред, ако нямаме възможност да излеем повече светлина също и върху по-висши области на духовното битие. Това и трябва да бъде направено тук, в настоящите лекции.

И така, в последната лекция аз представих развитието на цялата наша планетарна система. Това беше предшествано от разглеждането на тази планетарна система в смисъл на обитаемостта на отделните планети от различни същества, които от своя страна, имат влияние върху нашето човешко тяло. С днешните сведения ще се присъединим към тези предидущи разглеждания. Ние още повече ще разширим разглеждането на планетарната система и ще научим при това, от духовна гледна точка някои тайни на мировото битие.

Когато пред нас застане една от обширните представи за възникването на нашата планетарна система, то пред нас се оказва, преди всичко, някаква мъглявина, на огромно струпване на мъглявини, от които след това се е образувало нашето Слънце с обкръжаващите го планети, при което движещите сили на това образувание се признават, като правило, само като

физически сили. Вие знаете, че тази теория, която нееднократно се е модифицирала, се нарича кантоапласовска теория, и също знаете, че хората достигнали сега до такова разбиране за произхода на планетите и в частност на Земята, са извънредно горди с тези разбирания. И те винаги са подчертавали доколко несъвместимо с такива напредничави виждания са желанията да се говори още и за духовни сили и духовни същества, участващи в отделянето на небесните сили от тяхната първична мъглявина. Вие знаете, че съществуват популярни книги, в които това желание се определя като нещо много изостанало и суеверно.

Умът на теософа може да разбере всичко, което се говори в тези научни теории. Но той отива по-далече. За него е ясно, че физическите сили за привличане и отблъскване не изключват възможността за участие на още много други неща. В настояще време теософията трябва още търпеливо да понася, когато общоприетата официална наука, която вероятно би могла да се нарече “антисофия”, я обявява за изпълнена с невежество и ужасно суеверие. Но ние живеем в епоха, която се явява за теософа по удивителен начин “обнадеждаваща”. Може да се каже, че теорията, възгледите и познанията, които общоприетата отдавна наука черпи от своите собствени факти, имат вид на малки, задъхващи се джуджета, които пъхтейки бягат, оставяйки далече от фактите. Понеже фактите на съвременната наука, всъщност, далече надминават това, което се явява “вяра” на съвременната наука. Те отново потвърждават теософските истини, но това не се забелязва. Аз само бих искал да покажа, колко често сме говорили тук за действието на астралното тяло през нощта: през деня физическото и етерното тяло се изтощават, и през нощта астралното тяло действа по възстановителен начин, отделяйки веществата, които предизвикват умората. Да се изкаже това положение в тази форма би било съвършено недопустимо за съвременната наука. Но фактите говорят с ясен език. И когато четем, например, в американско списание: “Някакъв изследовател е създал теория за това, че действието на съня в човека се явява инволиращо, създаващо, докато бодърствуването се явява обратно – разрушително”, - то ние имаме в това ново потвърждение, че съвременната наука бяга след фактите, приличайки на малки джуджета, които не успяват да достигнат до тях; а в духовното виждане има големи, изпълнени със светлина озарения, които са изнесени от духовното мирово виждане.

Когато духовнонаучно разглеждаме възникването на нашата съвременна слънчева система, то съвсем не ни е нужно, както и в другите области, да навлизаме в някакво противоречие с данните дадени от физическата наука. Тъй като теософията по никакъв начин не противоречи на това, към чието единствено познание се стреми физическата наука, а на това, което би могло да се види с очи в последователното развитие. Ако в първичната мъглявина някой би поставил стол в мировото пространство и, сядайки на него, остане в течение на дълго време да наблюдава ставащите пред него

образувания на отделните сфери, то с физически очи той не би видял нищо, освен това, което констатира физическата наука. Това би било подобно на двама свидетели, наблюдавали как един човек е ударил плесница на друг. Тогава единия от тях би казал: този човек бе обхванат от голям гняв срещу другия; това го е накарало да вдигне ръка и така този е получил плесницата. Другия наблюдател би казал: ти фантазираш, аз не видях никакъв гняв или страст, аз видях само как ръката се движи и нанесе удар, от това се получи плесницата. Такова е външното материалистично описание, същият метод, който приема съвременната наука. Той не противоречи на духовното изследване на фактите. И ето този, който предполага, че това материалистично описание на фактите се явява единствено, чувства себе си в своето научно величие, така че далече превъзхожда всичко, което може да предложи духовното изследване. По този начин, така наречената модифицирана Кант-Лапласова теория изцяло може да има своето значение за описание на външните събития. Но вътре в цялото образуване на кълбата /планетите/, във цялото това изкрystalизиране на отделните мирови тела са действали духовни сили и духовни същества.

Научният работник много добре ни показва сега, как всичко това може да стане, тази Кант-Лапласова теория. Затова образно казано само трябва да се вземе не голяма капка масло, която плава във вода, да се сложи в нейната екваториална област не голям кръг картон и да се прободете с игла в средата. След това, ако достатъчно бързо се завърти иглата, то от капката масло ще започнат да се отделят малки капки, така че в умален вид ще се появи цялата мирова система, и може нагледно да се види това, което се е случило при образуването на мировата система в пространството. Но научният работник забравя едно: а именно, че сам е присъствал в това, че е направил всички необходими приготовления и е започнал да върти иглата, и че във великия Космос не може от само себе си да стане това, което и в малкия космос също не може да се случи от само себе си. А там, в пространството, по негово мнение, трябва да става от само себе си. Това никак не е трудно да се разбере; но правилните физични положения се използват по такъв начин, че който не може да види това, той и не вижда. И така при образуването на тези планети са действали духовни сили и духовни същества, и ние ще разгледаме нещо от тези деятельности.

При това аз трябва да ви напомня за нееднократно споменавания факт: нашата Земя, преди да стане "Земя", е преминала през други планетарни състояния; Стария Сатурн, Старото Слънце, Старата Луна и едва след това е достигнала своето днешно земно състояние. Сега поставете достатъчно живо душата този древен, в безкрайното далечно минало царуващ в пространството Сатурн, който е бил първото възплъщение на Земята. Всъщност този древен Сатурн съвсем не е бил нещо такова, което виждаме около себе си като нашите растения, минерали и животни. Първоначално този Сатурн се е състоял само от най-първите зачатъци на човека. Ние не

можем да говорим за него по друг начин, освен, че той се явявал като конгломерат на човешките същества, които са били тогава само зародиш на физическите тела. Само от едни физически човешки тела е бил съставен Стария Сатурн – приблизително така, както ягодата или къпината се състоят от отделни зърна. И както сега нашата Земя е заобиколена от въздуха, от атмосферата, така Стария Сатурн е бил обкръжен от атмосфера, която в сравнение с тази, която днес ни е известна като наша земна атмосфера, е била духовна. Това е била атмосфера от чисто духовен вид, и в нея се е развивал в сатурново състояние човека в своя първоначален зародиш. След това е настъпило време, когато Сатурн е преминал в състояние, подобно на това, което човек изживява, когато между смъртта и ново раждане пребивава в деваканично състояние. Това състояние на мировите тела се нарича Пралайя. По този начин Сатурн преминал през един вид деваканично състояние и се появил след това, встъпвайки отново във външно-възприеманото битие, като второ планетарно състояние на Земята, Слънцето. Това слънчево състояние, на свой ред е придвижило човека напред. Някои изостанали същества сега се проявили като второ царство заедно с човешкото царство на Слънцето, така че тук ние имаме две царства. След това отново настъпва едно деваканно състояние, Пралайя, след което цялата планета се преобразува в състояние Луна, и след това, преминавайки през Пралайя, Луната се превръща в нашата Земя.

Когато нашата Земя е излезнала от чисто духовното, деваканното състояние, когато тя за първи път е получила външно възприемане на битието, тя не е била такава каквато е сега; била е такава, че за външното съзерцание било действително възможно да се възприеме като великата “първична мъглявина”, която се описва от външната физична наука. И ние трябва да си мислим, че тази “първична мъглявина” е била огромна, нейните размери били много по-големи от днешната Земя и излизали далече зад пределите на най-крайните планети, принадлежащи сега към нашата слънчева система, далече зад пределите на Уран. Духовнонаучно ние си представяме, че това образувание, излизащо от чисто духовно състояние, е било не само някакъв вид физична първична мъглявина. Който описва онова, което е възникнало тогава само като някакъв вид физическа първична мъглявина и нищо повече, постъпва подобно на онзи който иска да опише човека, казвайки: човек се състои от мускули, кости и кръв – т.е., описва само физическото. Но в първичната мъглявина се съдържат множество духовни сили и духовни същества, които влизат в нейния състав; и това, което се случва в тази мъглявина е последствие от деянието на духовните същества. Всичко, което описва физикът, е тази картина, която би могла да се види, ако се постави в мировото пространство стол и от него се наблюдава случващото се. Той наистина описва като някакъв наблюдател, който отрича гнева и страстта и вижда една движеща се ръка. В крайна сметка, това, което става там – отделянето на мировите тела, на мировите

кълба – е действие на духовните същества, така че в първичната мъглявина ние виждаме облеклото, външното откровение на духовните същества.

Тези духовни същества стоят на различни степени на развитие. Те имат минало на Сатурн, Слънцето и Луната, и сега им предстои да приложат в своята дейност това което са научили; но всички те стоят на различни степени на развитие. Сред тях има същества, които на Стария Сатурн са достигнали това, което сега човек се явява на Земята. Те са минали човешката степен още на Сатурн и по този начин стоят по-горе, отколкото се намирал човекът в началото на развитието; те стоят много над човека. Има и други същества, които са минали своята човешка степен на Слънцето; и такива, които са я преминали на Луната. На човека му предстои да мине през човешката степен на Земята. Когато разглеждаме макар и само тези същества на четиричленната йерархия, то вече ние имаме пред себе си едно многообразие от различни същества на различни степени на развитие.

Да вземем предвид сега тези същества, които са минали своята “човешка степен” на Слънцето - “Духове на Огъня”. Но не бива да си представяме, че тези Духове на Огъня, които са били хора на Старото Слънце, са изглеждали така, както изглеждат хората сега. Те са изменили своята човешка степен в друг външен облик. Старото Слънце се е състояло от извънредна тънка, лека материя, много по-лека от днешната. Тогава изобщо не е имало нищо твърдо и течено, а само газообразно и телата на Духовете на Огъня, макар да са се намирали в човешки стадий са били само газообразни. В космическото развитие, човешката степен може да се измени в най-различни форми. В плътно тяло я преминава само земния човек на Земята. В един вид водно състояние са я преминали тези същества, които са били хора на Луната, и които още тогава, на Луната, са стояли над човека.

С тази първична мъглявина, която лежи в изходната точка на нашата слънчева система, са били свързани тези духове и множество още други духове. Така например вие лесно можете да си представите, че това, което за човека е започнало на Сатурн, за другите същества до известен смисъл е започнало на Слънцето. Както на Сатурн е било сложено началото на физическото тяло на човека, така на Слънцето са се появили други същества, минаващи, така да се каже, същата космическа азбука. В настоящето време те са достигнали такова състояние при своето физическо въплъщение, че се явяват нашите животни. На Луната към това се присъединява тези същества, които сега са растенията; а нашите съвременни минерали са възникнали за първи път само на Земята. Такива са тези младши спътници на нашето развитие, чиито страдания и радости аз ви описах в една от предшестващите лекции. По този начин, в тази първична мъглявина са били не само отишлите напред същества, но също и такива същества, които още не са се намирали на човешка степен на развитие.

Към съществата които аз сега ви изброих, се присъединяват още и такива, за които казахме, че са изостанали на известна степен в

космическото развитие. Да вземем например Духовете на Огъня. Духовете на Огъня още на Слънцето са завършили своята човешка степен. Сега на Земята те се явяват високо извисени същества, с две степени над човека. Те са отишли толкова далече, че човек, само издигайки се през битието на Юпитер и Венера към битието на Вулкан, ще съзрее за това битие, каквото тези възвисени слънчеви Духове вече са имали, когато Земята започнала своето развитие. Но има същества, които са изостанали, т.е., такива, които на Слънцето са могли да отидат толкова далече, както Духовете на Огъня, но по известни причини са останали назад, не могли да се развият напълно до тази висота, до която стигнали Духовете на Огъня към този момент, когато Земята е била в началото на своето развитие.

Всички вие помнете, че Земята в самото начало на своето развитие се намирала в такова състояние, когато тя – и това напълно се съгласува с теорията за първичното мъглявина – представлявала едно тяло заедно със Слънцето и Луната. Така, че ако вие бихте смесили в едно гигантско космическо котле трите небесни тела, Земя, Слънце и Луна, то вие бихте получили тяло, което някога е съществувало в действителност. След това настъпил момента, когато Слънцето се е отделило, оставяйки Луната и Земята, а след това е настъпил момент, когато и Луната също се е отделила, и нашата Земя станала такава, каквато е сега, от едната страна в нейното обкръжение се намира Слънцето, от другата Луната.

Ще се попитаме: за какво е станало това, от едно тяло са станали три тела? Лесно ще разберете защо е станало това, ако си припомните, че в – първичната мъглявина – свързани с външното битие на първичната мъглявина – са действували високо развити същества, които са били на две степени непосредствено над човека. Те нямали какво да правят на такава планета, каквато е сега нашата Земя; те се нуждаели от съвсем друга арена. И обратното, човекът би бил, така да се каже, унищожен, ако би останал свързан със Слънцето. Той се нуждаел от по-малко напрегнато и умерено битие. Затова, за действието на Духовете на Огъня, Слънцето трябвало да бъде извлечено от Земята и направено за тяхно обитаване. Това не е само физично събитие; а трябва да го разбираме като деяние на самите Духове на Огъня. Те са извели от Земята всичките нужни за тях субстанции и са направили за своя обител Слънцето. По силата на своята природа те могат да понесат тази огромна стремителност в своето развитие. Ако човека би се подложил на този гигантски стремеж на развитие, то той едва родил се, вече би бил старец. Цялото развитие бурно се носело напред. Само същества, които са на две степени над човека, могат да понесат такова битие, каквото е битието на Слънцето. Те се отделили заедно със Слънцето и оставили Луната заедно със Земята.

И сега можем да отговорим на въпроса, защо Луната трябвало да се отдели от Земята. Ако Луната бе останала съединена със Земята, то човекът пак не би могъл да продължи своето съществуване. Луната е трябвало да

бъде изхвърлена от Земята, тъй като тя би мумифицирала цялото развитие на човека. Хората не биха могли да преминават такова бързо развитие, каквото би станало, ако Слънцето бе останало съединено със Земята; но те биха се вдървили, биха се превърнали в сухи мумии, тяхното развитие би било така забавено, че те биха се мумифицирали, ако Луната бе останала съединена със Земята. Луната със своите сили и с подчинените и същества е трябвало да бъде извлечена от Земята, за да може да се създадат условия възможни за развитието на човека. И за това с Луната са свързани тези същества, които, както бе описано от мен, в течение на целия свой живот остават приблизително на тази степен, която на Земята достига седемгодишно дете. Тъй като те преминават само такова битие, както човек до седемгодишна възраст, когато се развива само неговото физическо тяло, то им е необходима такава арена за живот като Луната. Вземете в предвид, че с мъглявината са били свързани не само тези същества, а и редица други стоящи на най-различни степени на развитие, ще разберете, че от тази мъглявина са се отделили не само тези планети като Земя, Слънце и Луна, но също и други мирови тела, и те са се отделили именно за това, защото трябвало да възникнат места за действия съответстващи на степента на развитие на съществата. Така е имало същества, които при началото на нашето земно развитие едва ли са били способни да участват в него, същества, които са били още до толкова млади в развитието си, че всяка по-нататъшна стъпка би им донесла гибел. Те трябвало да получат такова място за своите действия, на което те биха могли напълно да съхранят своята младост. Всички други планети са предназначени да станат обител за вече по-развити същества. За съществата, които са възникнали последни през лунния период и поради това са останали на много ранен стадий на развитие, е трябвало да бъде отделена обител, която също така има само слаба връзка с нашето земно битие, така се е отделило мировото тяло, което означаваме като Уран. То е станало арена за действие за същества, които трябвало да останат на много далечна, изостанала степен на развитие.

След това развитието продължило по-нататък. Всичко което го има в нашата мирова система, без да се счита Уран, в началото е било във вид на една смесена маса. Гръцката митология нарича “хаос” състоянието, което е било до отделянето на Уран. След отделянето на Уран, в останалото има още, така да се каже, в хаоса. В него тогава са пребивавали същества, които в своето развитие са се намирали на такава степен, на каквато сме се намирали ние, хората, когато нашата Земя е преминавала състоянието Сатурн. И именно за тях е била създадена особената арена на “Сатурн”, за да бъде възможно тяхното развитие. Така се е отделило мировото тяло Сатурн, което още виждате в световното пространство. Той е възникнал благодарение на това, че е имало същества, стоящи на тази степен, на каквато хората са били по време на сатурновото битие на Земята. И когато този Сатурн е възникнал като особено мирово тяло, в неговата първична

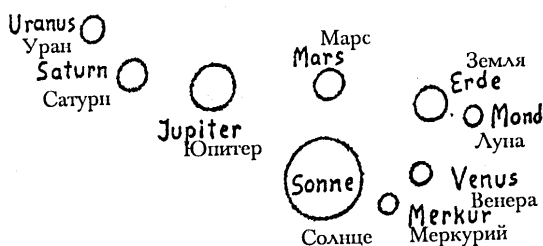
маса се е съдържало в разреден вид всичко, което сега принадлежи на нашата планетарна система, включвайки също и Земята с всичките нейни същества. Отделно в пространството съществували само Уран и Сатурн.

Следващото, което се е случило, е било отделянето на нова планета, която е трябвало да стане арена за същества в определена степен на развитие. Това бил “Юпитер”, третата планета, която се е отделила от общата маса на мъглявината, явяваща се за нас Земя. При отделянето на Юпитер и на другите планети, както вече ги знаем, Слънцето и Луната са били още съединени със Земята. Тези планети са били вече отделени от хаоса, когато със Земята е ставало това, което сега става със Слънцето, когато нашата Земя е било още съединена със Слънцето и Луната. По времето, когато се е отделил Юпитер, постепенно са възникнали предшестващите на съвременното човечество, т.е., съвременните хора се появили тогава отново, както новото растение се появява от семето. Тези човешки семена са се образували постепенно по времето на Стария Сатурн, на Старото Слънце и Старата Луна. Сега, когато Слънцето е било още свързано със Земята, тези човешки семена са се появили отново.

Но хората не биха могли да продължат такова развитие; те не биха издържали този темп на развитие на Земята, още свързани със Слънцето. И тогава е станало това, което правилно ще разберем, ако си изясним, че съществата, които нарекохме Духове на Огъня, преместили арената на своите действия извън Земята. Слънцето се отделя от Земята и Земята остава с Луната. В този период – ние сега няма да се спираме подробно на него, тъй като това би ни отвело твърде далече – отново като арена за действие за определени същества бил отделен Марс, който в по-нататъшното си развитие минава през Земята с Луната и при своето преминаване оставя в Земята с Луната това, което ние знаем сега като желязо. Тук се крие причината желязото да има място в живото същество, т.е., в кръвта. Но някой би казал: желязо има навсякъде, и в Слънцето и т.н. Това не е за учудване, тъй като в първичната мъглявина, подобно на другите планети, така също е бил и Марс със своето желязо, което той е оставил след себе си. То се съдържа и във всички други планети! И съвременната наука вече дава удивително потвърждение, че нещата стоят точно така, както се говори тук от страна на духовното учение. Вие разбира се, помнете как веднъж аз ви обрисовах по какъв начин символично се преминава от зеления растителен сок, хлорофила, към човешката кръв. Растенията възникнали в епохата предшестваща това преминаване на Марс и запазили своите способности. След това, в съществата, които са организирани сега по-високо отколкото растенията било заложено желязото, и те били пронизани от червена кръв. С тези духовнонаучни факти напълно се съгласува това, което неотдавна беше откри- то в една бернска лаборатория: кръвта не може да бъде приравнена с хлорофила. И това е именно така, защото тя се е образувала по-късно. Ние трябва да си представим, че кръвта зависи от субстанционалността на

химичния елемент “желязо”. Аз особено говоря за това, защото някой би могъл да каже, че не бива да се говори за сходство на хлорофила с кръвта. Съвременната наука открива, че кръвта съдържа желязо, докато в хлорофила не се съдържа. Но това напълно се съгласува с това, което може да каже Духовната наука; само трябва да се разгледат нещата в правилната светлина.

И така, по причини, за които вече споменахме, се отделя “Луната”; така че Земята остава сама, и около нея, като спътник се намира съвременната Луна. На Слънцето отиват всички същества, стоящи по своята при- рода над човека и са наречени от нас Духове на Огъня.

Има същества, които не са се издигнали толкова високо, че действително да са в състояние да понесат слънчевото битие. Постарайте се да си изясните, какви са тези същества: това всъщност са същества високо стоящи над човека, макар и да не са стигнали толкова далече, че подобно на Духовете на Огъня да са в състояние да живеят на Слънцето. За тези същества е трябвало да се създаде арена на действие. Всички други арени за тях биха били непригодни, макар тези същества да би трябвало да бъдат причислени към Духовете на Огъня, но те не са изпълнили докрай съответстващото космическо развитие и представят себе си главно като две групи изостанали духовни същества; за тях са били създадени специални арени чрез отделяне на Слънцето от другите две планети “Меркурий” и “Венера”. Меркурий и Венера всъщност са две планети, които са се отделили като арена за действие за тези Духове на Огъня, които стоят много над човешкото битие, но които не са могли да понесат слънчевия живот. Така вие имате в близост до Слънцето Меркурий като обител на такива същества, които не могат да пребивават на Слънцето заедно с Духовете на Огъня, и Венера като обител на същества, които в известно отношение са изостанали от съществата на Меркурий, но все пак са над човека.

Вие виждате, как по вътрешни причини в резултат на духовно действащите деятельности от първоначалната мъглявина се отделят различни мирови тела. Виждате, че ако се придържахме само към физическото, то всичко е така, както ни разказва съвременната наука; но става въпрос именно за това, да се познаят духовните причини, поради които

всичко това се е случило. Самите същества създали за себе си в първичната мъглявина обители, в които можели да живеят. И тези разнородни същества, които пребивавали, така да се каже, в съгласувано единство до своето отделяне, не са изгубили и в последствие докрай своите връзки. До известна степен те действат съвместно, едно в друго. Особен интерес представляват действията на съществата от Меркурий и Венера на Земята. Да се пренесем назад във времето, когато от Земята се е отделило Слънцето, отделила се е Луната, и човекът е започнал своето битие в сегашната си форма. Това битие в сегашната форма човек достигнал благодарение на това, че един от слънчевите Духове – ако ми позволите така да се изразя – се е снизил, за да не продължи по-нататък своето битие на Слънцето, а да се съедини с Луната. Благодарение на това се е появил Висшия управител, действащ от Луната. Освен това, на Луната е имало низши същества; но един от Слънчевите Духове свързал себе си с битието на Луната. Този Слънчев Дух, който свързал Себе си с Луната, който по този начин се явява, преобразен от Вселената на Слънчевите Духове – този Слънчев Дух, като Божествено същество е Йехова, или Яхве, управителя на Луната. Ще разберем защо е станало така, ако си припомним следното.

Ние видяхме, че ако Слънцето бе останало заедно със Земята, то човек би бил подложен на твърде бързо развитие; а ако на него би въздействала Луната, то човек би бил мумифициран. Но благодарение съзвучието на слънчевите и лунни сили е възникнало равновесие, което поддържа човек в неговия днешен ритъм на развитие. В началото на земното развитие човекът имал от Сатурн своето физическо тяло, от Слънцето етерно тяло и от Луната астралното тяло. Но макар тогава да е имал три тела, и сега има три тела, неговия облик бил съвършено различен. Вие бихте били поразени, ако аз бях ви описал този облик, а този облик, който човек има сега, е станал бавно и постепенно, вече след отделянето на Луната. Низшите, по-малко ценни сили на Луната не биха могли да дадат на човек неговия днешен образ. Те можели да му дадат образ, по-малко съвършен, не способен на по-нататъшно развитие. Тези лунни сили оставяйки на Земята биха задържали човек в един и същ вид. Тъй като от Луната идват силите, които дават облика, а от Слънцето излизат силите, които непрекъснато изменят този облик. Но за да може човекът да получи своя днешен облик, трябвало да се формира от Луната, иначе не можело да стане. Така започва развитието на Аза на човека. Начева се четвъртия член на човешкото същество, и Яхве придава от Луната на човека на такъв облик, в който човек може да бъде носител на Аза.

В днешно време човекът все още не може със силите на своя Аз да преобразува астралното тяло, след това етерното тяло, и накрая своето физическо тяло. Човек само постепенно ще стигне до това. Както детето се нуждае от учители, така и на човека когато вече е доведен до това, че да стане Аз-човек са му нужни учители на Земята за по-нататъшното развитие

напред, и за човека има две възможности. От разгледаните пътища на цялото космическо развитие вие можете да си представите откъде се появяват те.

Най-близко стоящи до човека са били съществата на Меркурий и Венера. В края на атлантската епоха – тъй като тогава това е станало възможно – човек е могъл да направи първите слаби опити самостоятелно да действа със силите на своя Аз върху трите тела, той е трябвало да има “учители”, чиито действия биха прекрачили тези атлантски времена. Тези учители били съществата, обитаващи Венера и Меркурий. Но вие не трябва да си мислите, че тези същества са действали както днешните учители; вие трябва да си го представите това така, че тези същества на Венера са дали на човека неговата интелектуалност. Външните хора нищо не знаели за това, че върху тях действат тези същества, както и за това, че в техния външен облик съучастват известни същества от Луната. Аз вече ви показах, как в човека действат различните сокове; подобно на това действат, прониквайки в човека, силите на тези същества, преди сам да може самостоятелно да работи над своите тела. Това, което ние откриваме като интелект в човека, му е било дарено от духовете, които като по-нисши Духове на Огъня останали на Венера. Освен това имало и други учители, които ясно виждащите хора на древността осъзнавали като учители: учителите на великите мистерии на тези древни времена. Тогава са съществували не само общите влияния на духовете на Венера, които са се изливали малко или много над цялото човечество, но е имало още мистериини места, в които развитите хора духовно възприемали обучението на Духовете на Огъня.

В мистериите хората са обучавани от по-висшите Духове на Огъня на Меркурий. Те са се явявали там, ако може така да се каже, в духовно възплъщение, и били учители на първите посветени. И ако първите посветени са били учители на големи човешки маси, то учителите на първите посветени били съществата на Меркурий. От всичко това достатъчно ясно се вижда, че на човека действат съществата от други планети, и тези действия са извънредно разнообразни.

Вие помните от моята “Теософия”, че делението на човека на физическо, етерно и астрално тяло, Аз, Дух-Себе, Дух-Живот, Човек-Дух, е доста грубо деление. Вие знаете, че по-правилно ще бъде следното: физическо тяло, етерно тяло, астрално тяло; по-нататък в това, което се раз- крива като Аз, различаваме Чувстваща душа, Разсъдъчна душа или душата на характера, и Съзнателна душа, и само след това вече Дух-Себе или Манас, Дух-Живот или Будхи и Човек-Дух или Атма. По този начин душевността е включена в човека като Чувстваща душа, Разсъдъчна душа и Съзнателна душа. Ако проследим развитието на човека на Земята, то също можем да кажем: към трите съставни части, които били пренесени от Луната се присъединява преди цялото развитие Чувстващата душа, после възниква Разсъдъчната душа, а Съзнателната душа се появява в края на атлантската епоха, когато човек за първи път нарича себе си Аз. Само от този момент нататък човек

може съзнателно да работи над членовете на своето същество с помощта на своите вътрешни сили. Следователно, когато различаваме в човека тяло, душа и дух, то в душата на свой ред трябва да различаваме, Чувстваща душа, Разсъдъчна душа и Съзнателна душа. Те се развиват постепенно; Съзнателната душа не може още сега да има влияние, тъй като е възникнала последна. В началото тези членове е трябвало да бъдат пробудени от- вън. Затова върху тях действали същества, тъй както Марс със своите същества действал върху възникването на Чувстващата душа, Меркурий със своите същества върху възникването на Разсъдъчната душа и отдавна вече съществуващия Юпитер – върху възникването на Съзнателната душа.

По този начин, в душевната същност на човека вие откривате действията на трите мирови тела: действието на Марс в Чувстващата душа, Меркурий в Разсъдъчната душа, и когато в Съзнателната душа влиза Дух-Себе, то на това със своите същества действа Венера. От друга страна, на първите посветени действия също Меркурий, така че съществата на Меркурий проявяват двойна деятелност ; първо, тази, която остава на- пълно безсъзнателна за човека, когато те пробуждат в него Разсъдъчната душа; и след това стават учители на първите посветени и тяхното действие тогава напълно се осъзнава от човека. И така, съществата на Меркурий винаги действат в две направления – ту в едното, ту в другото, подобно на онези селски учители, които учат децата и освен това трябва още и да обработват своето поле. Така съществата на Меркурий трябва да развиват Разсъдъчната душа и освен това, да бъдат велики учители в школите за посвещение. Всичко това може да разберете също логически.

Вие разбира се можете да попитате: защо именно Юпитер действа на Съзнателната душа, ако той се явява толкова отдавнашна планета? Но тези неща ние ги откриваме не по пътя на логическите умозаклучения, а благодарение изследване на събитията в духовните светове. И тогава вие действително виждате, че Съзнателната душа се пробужда от съществата на Юпитер, които помагат на изостаналите същества на Венера. В обясненията за космическото развитие не бива да се прибягва към разсъдлива схема и е необходимо отчетливо да си изясним, че изпълнили една задача, планетарните същества могат да изпълняват след това още други задачи. През периода на втората човешка раса, съществата на Юпитер са взели участие в образуването на етерното тяло; след това те самите са се придвижили напред в своя път, и когато човека достигнал възможността за развитие на Съзнателната душа, тези същества е трябвало да се появят отново и да участват в развитието на неговата Съзнателна душа. Така, сложно протичат действията на духовните същества в мировото пространство, и не бива схематично да се преминава от едно към друго.

Както видяхме, физикът, наблюдавайки мировото пространство, възприема само външните тела на духовните организми, а Духовната наука ни довежда към духовните причини, пораждащи това, което наблюдава физика.

Може да се каже: ние не се отдаваме на тази заблуда, на която се отдава този, който взема капка масло и след това забравя, че той сам е започнал да я върти. Ние откриваме съществата, които са образували отделящите се кълба и са им предали сегашния вид. Ние не се подаваме на илюзии, че и без нас всичко ще се върти; но ние откриваме “въртящия”, Този, Който като истинско духовно действаща Същност стои зад всичко; и можем да откриваме все по-голямо и по-голямо съгласие между откритията на външната наука и съобщенията на Духовната наука. Но от фактите на външната наука вие никога няма да можете да получите онова, което говори Духовната наука. В най-добрият случай ще стигнете до аналогия. Но ако с помощта на окултни средства са открити духовни факти, то те – ако вие не упорствате, че всичко би трябвало да бъде открито изключително чрез външната наука,- то тези факти мигновено се съгласуват с това, което говори физиката. Той прекрасно осъзнава цялата възможност за съществуването на това, за което говори физиката. Но знае, че освен това има още и духовен процес. И макар някой с високо мнение за себе си учени считат теософа за глупак или още по-зле, теософията може да приеме тава спокойно. След 50 години всичко това ще се измени; тъй като неизменимото съществуване на материалната наука би нанесла силна вреда върху здравето и благо на човечеството по-нататък - ако положението би останало такова, както сега, и ако Духовната наука ни би оказала тук своето противодействие.

ЧЕТВЪРТА ЛЕКЦИЯ

Берлин, 29. 2. 1908 г.

Днес ще се докоснем до предмета, непосредствено свързан с тези обширни, всеобхващащи виждането области на световното пространство, което предприехме последния път. При това ние по-внимателно ще се обърнем към духовното развитие в това голямо пространствено и материално развитие, за което стана въпрос в последната лекция. Ние видяхме миналия път как именно духовните същества ръководят и управляват тези мощни процеси на развитие, за които неточно разказва външната физична наука и точно Теософията или Духовната наука.

Ние видяхме миналия път, как от общото първично вещество са се отделили отделните планети, отделните тела на нашата система, и ние предположихме, че в цялото това развитие са действали духовни същества от най-различен вид. И в други лекции ние също показахме, че в областта на Духовната наука виждаме отделните тела на нашата мирова система не толкова физическо-материалното, а физическо-материалното свързано с повече или по-малко духовни същества, със същества с възвишена природа, които водят развитието напред за благо на цялата система; и така също с духовни същества от нисш вид, които задържат и пречат развитието. Разбира се, ние трябва да си изясним, че това, което се появява като

задръжка и разрушение, в общия велик план изцяло, на свой ред, се включва в мъдростта на цялата система. Затова мога да кажа: ако някъде съществува нещо, изглеждащо разрушаващо, задържащо и зло, то общия ход на еволюцията се направлява така мъдро, че това изцяло разрушително, задържащо и зло се превръща, преобразява в благо, в добро. Но това, което днес искаме да поставим живо пред усещането на нашата душа, това е битието на такива духовни същества – и преди всичко ще хвърлим поглед на духовните същества с възвишена природа – които принадлежат вече на “творящите” същества, когато в това време човекът ще трябва още дълго да работи в еволюцията, преди да се издигне до степен на “творящо” същество. Ние ще отправим поглед към особеностите на групите на тези същества, които са участвали в начало- то на нашата мирова система, когато Земята като Сатурн е встъпила в своето земно развитие.

Нашата Земя започнала своето развитие като Сатурн, преминала през слънчевото и лунното развитие, и след това е дошла до своето днешно образуване. Поради това, когато нашата Земя е била Сатурн, на това мирово тяло Сатурн всичко разбира се, е било свършено различно, отколкото на нашата съвременна земна планета. На Сатурн не имало нищо от това, което ние наричаме каменни маси, минерален свят в съвременен смисъл, не е имало също и вода в съвременен смисъл, и дори не е имало въздух, но това, което е имало от днешните елементи на Земята, допуска сравнение само с топлината – с “огън”, както ние наричаме това в окултизма. Но, разбира се, ние не бихме си съставили правилно представа, ако бихме си помислили, че този огън на Сатурн е имал такъв вид, като пламъка на нашите свещи или пламъка от газ. Ще си съставите правилна представа, ако помислите за това, че, на приливи и отливи, пулсира в нашето собствено тяло, ако помислите за това основно различие, каквото в това отношение съществува между низшите животински същества, съхранени в известна степен на развитие, и човека. Топлината на низшето животно съответства на топлината на неговото обкръжение. Амфибията няма своя вътрешна топлина, а има само топлината на своето обкръжение; то е хладно или топло съответно на своето обкръжение. Човек има своя собствена вътрешна постоянна топлина, каквато му е необходима. Неговият организъм трябва да се грижи, при наличие на външен хлад да запазва своята топлина на известно ниво; и вие знаете, че когато настъпят нарушения на тази вътрешна топлина, като например при простуда или подобно на това, настъпва и нарушение на здравето на физическото тяло. Вие знаете, че всъщност човек може да запази до определена степен топлината си; и той трябва да мисли, че в основата на тази вътрешна топлина лежи нещо като сила, която поражда тази топлина. Тази сила – не е вода, не е земя, не е въздух, а е особен елемент, и този особен елемент е бил единственото, което е съществувало на Стария Сатурн, първото възплъщение на нашата Земя. Ако бихме могли да отидем в това време на мировото пространство – разбира се, това е

фантазия, но тук е необходима, за да си представим какво е било тогава, - то вие не бихте видели Сатурн, тъй като в своето древно състояние не е излъчвал никаква светлина. За да станат светещи, мировите тела трябвало в началото да станат Слънце или да имат връзка с някакво Слънце. Ако бихме се приближили към Стария Сатурн, то бихме забелязали: Тук е топло! Бихте го изживели като запълнено от топлина пространство, като един вид напалена печка. Само посредством тези топлинни сили би възвестил за себе си Стария Сатурн. Това е фино материално състояние, за което днешния човек едва ли би могъл да си състави правилна представа, а още по-малко учения физик; но то съществува – това състояние, което е по-фино от газ, по-фино от въздуха, и от всичко това, каквото тогава е бил човек, именно първите зачатъци на физическото тяло, които се състояли тогава от това вещество. Ако вие сега можехте да отстраните от себе си всичко, освен топлината на кръвта, то бихте имали пред себе си първите зачатъци на човека. Но за нас това е невъзможно, защото сега така не може да се живее. С нашето минерално царство и т.н. не може да се живее така, както човек е живял на Стария Сатурн. Тогава е било възможно. И така, вие трябва мислено да отстраните всичко в себе си, например, като соковете, като твърдите съставни части, да отстраните също и това, което побирате в себе си като кислород от въздуха. Трябва да мислите за себе си така, че от вас да остане само топлината, която се съдържа в нашата кръв – разбира се, също в съвсем друг вид, физически човек който е съставен само от топлина!

Тази представа е ужасна за съвременния изследовател, но това именно е правилно и реално.

Такъв е бил физическият зачатък на човека. Всички други същества, които сега ги има на Земята като животни, растения и минерали, на Сатурн не ги имало. Сатурн се е състоял само от човешките зачатъци, които били споени заедно, като отделните зърна на къпината, образуващи една голяма ягода: така масата на Сатурн представлява нещо като една голяма ягода, съставена от споени малки зрънца, каквито били и хората. Такова кълбо е бил този Стар Сатурн. Ако след това изследваме обкръжението на този Сатурн, както изследваме, например, обкръжението на нашата Земя и откриваме, че тя е обкръжена от въздушен покров, в които има образувания като облаци, мъгла и т.н., то при Сатурн няма да открием материални неща, а ще намерим в обкръжението на Сатурн духовни субстанции, духовни същества, които във всички отношения са стояли по-високо от човека какъвто е бил тогава в своя първи зачатък на Сатурн.

Ние сега разгледахме определен вид същества, които са били свързани със Стария Сатурн. Тук ние намираме Духовете на Волята, Духовете на Мъдростта, Духовете на Движението, Форми, Личности, Духове Синове на Огъня и Духове Синове на Сумрака. Днес искам да се спрем особено на Духовете на Формата, защото те, както ще видим, са играли важна роля в

началото на нашето сегашно земно развитие. И така, от изброените духовни същества, които били в атмосферата и обкръжението на Сатурн, ние отделихме Духовете на Формата и си изяснихме, че до настоящето време тези Духовете на Формата също извършили някакво развитие, както правят всички същества. Както човек е получил от Слънцето етерното тяло, на Луната астралното тяло, на Земята Аза, и благодарение на това ставал все по-съвършен, така преминали през своето си развитие и Духовете на Формата.

Тези Духове на Формата не са имали физическо тяло на Сатурн. Тогава те били устроени така, че имали за нисш член на своето същество етерно тяло, което може да се сравни с етерното тяло на човека. И така, трябва напълно да отхвърлим физическото тяло и да си представим нисшия член на Духовете на Формата етерно тяло. По-нататък тези същества имат астрално тяло, Аз, Дух-Себе или Манас, Дух-Живот или Будхи, Човек-Дух или Аتما, и още осми член, който е една степен над това, което човек може да достигне в своето развитие, преминавайки през редица земни въплъщения. По този начин, тези Духовете на Формата на Сатурн действат навън с помощта на своето етерно тяло, точно както човекът на Земята действа навън с помощта на своето физическо тяло. Те нямат ръце, с които биха могли да работят на Сатурн, нямат крака, с които биха могли да ходят и т.н., понеже всички те всъщност са членове на физическото тяло. Но тяхното етерно тяло проявява себе си чрез непрекъснато излъчване и изпращане на сили от обкръжението на Сатурн – оплодотворяващи жизнени сокове във вид на много фина материя. Ние можем да си представим Сатурн какъвто го описахме и след това да си представим – непрекъснато от всички страни излъчващи се – от етерното тяло на Духовете на Формата оплодотворяващи жизнени сокове, падащи отгоре, от обкръжението, като вид дъжд падащ на Сатурн. Са- мият Сатурн имал такова устройство, че той не е задържал тези оплодотворяващи жизнени сокове, а непрекъснато ги отразявал като огледало. Благодарение на това възникнали – сега аз описвам по-подробно това, което само споменах в предишните лекции – тези отразени образи на Сатурн, за които говорих. Вие можете да си представите топлата материя на Сатурн, как той непрекъснато е възприемал излъчването на етерното тяло на Духовете на Формата и ги отразява обратно. Груба картина за това можем да си съставим, като си представим, как дъжда пада от облаците на Земята, събира се в Земята и във вид на кълбо отново се издига нагоре. Но не трябва да си представяме че между това и другото минава някакво време, трябва да си представяме този процес не разделен от някакво промеждутъчно време: обилни жизнени сокове плодотворно се изливат надолу и се отразяват обратно, така че възникват тези образувания на Сатурн, първите зачатъци на човешкото физическо тяло като отразени образи. Те всъщност се състоят от отражение. Ще имаме правилна картина на това, което е ставало тогава на Сатурн, с физическите зачатъци на човека, ако си представим, че пред нас

стои човек и ние гледаме в очите му: вие изпращате своята светлина в очите на другия, и вашият образ сияе срещу вас от неговите очи. Така е било с Духовете на Формите в обкръжение на Стария Сатурн. Те изпращали своите жизнено творящи сокове надолу в топлата маса на Сатурн, и техният собствен образ, тяхно подобие, се отразявал в тази топла маса; този отразен образ бил и първия зачатък на човешкото физическо тяло. Дори вече на Стария Сатурн човекът бил, в буквален смисъл, подобие на своето Божество.

Ако ние преминем по-нататък, към Слънцето, което възникнало от Стария Сатурн, то това развитие се изразява в това, че Духовете на Формата не се нуждаят повече от етерното или жизненото тяло, те отдават етерното тяло. Те вече не изпращат повече надолу оплодотворяваща жизнена основа, а те отдават етерното тяло, и благодарение на това първите физически зачатъци на хората се пронизват от етерното тяло. Етерното тяло, което хората получили на Слънцето, преди всичко се е образувало от етерното тяло на Духовете на Формата и е било част от тяхното етерно тяло. Тези небесно-духовни Същества са се отразявали в топлината на Сатурн и благодарение на това, че те му принесли жертва и създали образи те станали самостоятелни за великото деяние – да от- дадат своето етерно тяло, да се пожертват и да понижат сега със живот, със собствените си жизнени сили това, което са създали в началото като образ. Ако това отражение което сияе срещу вас от очите на вашия близък, бихте могли да го дарите с живот и би могло да излезе от очите навън – тогава бихте имали това деяние, което Духовете на Формата са извършили при прехода от Стария Сатурн към Слънцето. Това е била голяма крачка напред в нашето космическо развитие.

Вие знаете – тук само споменах за това – че всички митове и легенди имат голямо значение и когато ние в духовен смисъл слагаме пред себе си истинските факти на мировото развитие, то митовете по удивителен начин излизат срещу ни в своята истинност. Същото е и тук във връзка с един мит.

Да си припомним, как ние разгледахме тази крачка напред, която била направена в развитието при прехода от Сатурн към Слънцето. На Стария Сатурн животворните сили са се изливали надолу, отразявали се обратно и са се възприемали отново от покрива, атмосферата на Сатурн. В древногръцкият мит топлинното кълбо Сатурн е наречено “Гея”, а атмосферата “Кронос”. Да разгледаме сега този мит. Жизнено творящи- те сили на Кронос непрекъснато се излъчвали върху Гея, на Сатурн, и се издигали отново нагоре, впитайки се в атмосферата. Това е “Кронос”, който непрекъснато поглъща своите деца. Трябва да се почувства истината на такъв мит. Ако не я почувстваме, то ние няма да открием правилното отношение към него. Представете си само цялото значение на този факт, че в старата древна Гърция откриваме мит, който така удивително ни предава тази истина в образ! Съществува само една възможност за обяснение на този факт, а именно следното: прародови представители на човечеството, които

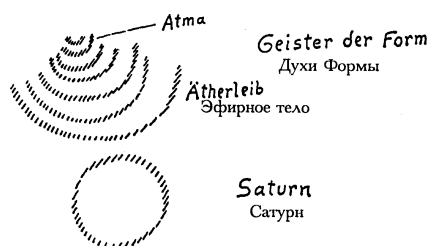
ръководили мистериите, развитието на човечеството, много добре са знаели за мировото развитие това, което съобщаваме сега в теософията. По същият начин, както ние говорим сега за тези неща, се е говорило и в Древна Гърция; и за широките маси истината са я облекли в образи, които са се съхранили в това, което ние знаем сега като мит. Странно отношение към това познание, имат хората, които предполагат, че за последните 40 години човечеството е открило истината, и че познанията от по-ранните време са били само понятия на детска фантазия. Но детско се явява постоянното подчертаване “колко далече напред сме отишли”! Наистина това е детска представа.

И така, ние преминаваме от Сатурн към Слънцето и ще разгледаме по-нататък развитието на Духовете на Формата. Те са отстранили етерното си тяло, “излели” го и го предали на Земята, благодарение на което човешките тела са били пронизани от етерното тяло на Духовете на Формата. Самите те сега имат за свой нисш член астралното тяло; и тяхното по-нататъшно развитие се заключава в това, че те имат по-висше над Човек-Дух или Аتما не само един член, а още и друг висш член; така, че ние трябва да говорим за тях като започнем от астралното тяло, Аз, Дух-Себе, Дух-Живот, Човек – Дух, осми член и девети член, пронизващи всичко това, което човек може да достигне в своето пълно седемчленно развитие.

Какво предлагат сега Духовете на Формата “от външна страна”? На Сатурн Духовете на Формата се изливали надолу, така да се каже, “дъжд от живот”. На Слънцето те проявявали себе си в излъчване на влечения, желаниа, страсти, на всичко това, което се корени в астралното тяло. Ако някой би могъл да бъде на Слънцето тогава и би гледал в мировото пространство, то той не би видял избухване на мълнии, не би чул разтърсващ гръм. Но той би възприел около себе си, в астралния свят страстите на духовните същества, и ние не трябва да мислим, че са били само ниски страсти. Тези страсти, тези ефекти на планетарно обкръжение продължава отвън навътре в създанието на планетата. Ако отново се обърнем към мита, ще видим в нашето земно развитие творящите “титани”, творящите страсти, които действат отвън навътре – от духовната атмосфера на Слънцето, когато е било планета.

Да преминем сега, по-нататък към Луната – Слънцето се превръща в Луна. Това в хода на развитието означава, че Духовете на Формата свалят от себе си също и своето астрално тяло, и че техен нисш член вече се явява Аза.. Ако бихме поискали да опишем тяхното същество, ние би трябвало да кажем: както човекът има за нисш член физическото тяло, така тези Духовете на Формата, които обитават обкръжението на Луна- та, имат за нисш член Аз, след това имат Дух-Себе, Дух-Живот, Човек-Дух, осми член, девети член и след това още десети член. И така външно те проявяват само своето Аз, те буквално изцяло са покрити от своя Аз. Цялата деятелност в обкръжението на Луната е такава, че вие като че ли стоите пред същества,

които откриват пред вас цялата своя индивидуалност, цялото си своеобразие. Това въздействие идва от атмосферата на Луната. Представете си, че у всички вас Азът, който се намира тук във вашите физически тела, изведнъж биха се освободили от физическото тяло; физическото тяло, етерното тяло, астралното тяло биха отпаднали и като нисш член би се оказал вашият Аз, и биха могли да се проявяват в пространството. Представете си, самите себе си на Старата Луна и вашите Азове навън в света, но така, че те биха били включени в духовните субстанции, действащи само като нисши членове на Духовете на Формата от въздуха на Земята; тогава бихте имали представа за това, как чувстват себе си Духовете на Формата, действащи като чисти Азове из пространството на Земята. Своео астрално тяло, което те имали още на Слънцето, са го отдали на човека, така че на Луната човекът вече се състои от физическо тяло, етерно тяло и астрално тяло.

За да си представим по-добре тези неща, ще направим малък обзор. Представете си човека на Сатурн, имащ първите зачатъци на физическо тяло. Кръжащи над тях ние трябва да помислим съществата, Духовете на Формата, които имат етерно тяло, астрално тяло и Аз, Дух-Себе, Дух-Живот, Човек-Дух и още осми член.

След това трябва да си представим последвалото състояние; слънчевият човек, който има физическо тяло и етерно тяло. Човекът получил етерно тяло благодарение на това, че Духовете на Формата излели в него своето етерно тяло и оставили себе си с астрално тяло, след което Духовете на Формата имат свое астрално тяло, свой Аз и други членове до девети член нагоре.

След това преминаваме към Луната. Тук имаме човек състоящ се от физическо тяло, етерно тяло и астрално тяло, това астрално тяло е възникнало благодарение на това, че Духовете на Формата са пожертвали за него своето астрално тяло и имат сега за свой нисш член Аза, а над него Дух-Себе, Дух-Живота и т.н., чак до десетия член. По този начин, всичко

това, което наричаме “човек”, постепенно се е изляло навън, от обкръжението на планетите и се е събрало долу. Всичко, което сега се намира вътре, е било някога отвън и след това е влязло в човека.

Да проследим сега развитието на самата Земя: в началото на земното развитие човек е имал зачатък на физическо тяло, после етерно и астрално тяло. Духовете на Формата преминават тук от Луната. Техният нисш член е Аза; те жертват сега също и този Аз и даряват човека в неговия зачатъчен вид с този Аз, който се явява плодотворяща сила, изливаща се от Духовете на Формата, в себе си Духовете на Формата оставят, като нисш член Духа-Себе или Манас. Така че ако бихме искали да ги опишем, би трябвало да кажем: горе, над нас, в нашето обкръжение в атмосферата на Земята действат Духовете на Формата. Техният нисш член е Духа-Себе или Манас, в който те живеят и действат; и те пожертвали това, което са имали вече на Луната, своя във всички посоки действащ Аз. Той се излял и оплодотворил човека.

Да проследим този път, самият човек на Земята. При човека може да се покаже мястото, където в него се е излял Аза; но днес ще разгледаме това само схематично. Човекът приема в себе си своя Аз. Естествено този Аз среща преди всичко астралното тяло, което обкръжава човек като аурна обвивка; тук в това астрално тяло се влива Аза и го пронизва. Това става в епохата, която ние нарекохме “лемурийска”. Това е средата на развитието. В тази Лемурийска епоха, в течение на дълги промеждутъци от време, при различните хора, този Аз за първи път влиза в астралното тяло и го оплодотворява. Да си представим по-нататъшното развитие на човека.

Без съмнение, тогава физическото тяло не се е състояло от кости, плът и кръв, както сега, а е било още съвсем меко образувание, нямащо дори хрущял и е било пронизано като че ли от магнитни потоци. Такова е било тогава физическото тяло, след това етерното тяло и астралното тяло, които се оплодотворяват със силите на Аза. Това оплодотворяване трябва да си го представим така, че в астралното тяло се е образувало нещо като отвор, вдлъбнатина. Това наистина е било така, че отгоре в астралното тяло се е образувало нещо като отвор през който е влязъл Аза – отвор, стигащ до етерното тяло. Това е имало голямо значение и голямо влияние, вследствие на което е настъпило първото сумрачно възприятие на физическия външен свят. В предишните състояния човек не е възприемал нищо друго, освен онова, което е живеело в неговата вътрешност, той като че ли е бил херметически затворен от външното. Той възприемал само самия себе си и това, което е ставало във вътрешността му. Сега в него за първи път се отваря поглед за външния физически свят. Но човекът все още не е бил напълно самостоятелен. Много в него се е направлявало още от други Божествени Същества, с които той е бил свързан. Така е било, че човекът още не е можел да вижда всичко, което го е обкръжавало, както го виждаме сега, но благодарение на това, че било открито само неговото астрално тяло,

той можел да възприема само с това астрално тяло. Това било съвсем смътно виждане, което се е състояло в това, че когато в онези времена човек се е движел по Земята, той е възприемал това, което било извън неговото телесно същество; и възприемал това именно в смисъл, доколко това му е било приятно или неприятно, полезно или вредно. Така, например, движейки се по Земята той е възприемал рязък червен образ, който излизал пред него, като ауричен червен образ, тъй като тогава за външното е било открито само астралното му тяло. И той знаел, че когато пред него възникне в червено оцветен образ: в близост до мен се намира същества, което е опасно за мен; когато срещал синьо-червено /виолетово/ оцветен образ, той е знаел, че може да отиде към него. Така се е ръководил от тези смътни ясновидски възприятия. Но той е възприемал именно само душевното; той още не е възприемал онова което има например в съвременните растения; възприемал е само това, което като душевно е било в другите хора и в животните, и разбира се, възприемал също и груповите души. Такова е било първото оплодотворяващо действие на Аза.

Азът е продължил да се развива, по такъв начин, че неговият оплодотворяващ елемент, влизащ в астралното тяло, все повече и повече пронизвал това астрално тяло, и така Азът все повече и повече присъствал в чувствата на удоволствие или неудоволствие на астралното тяло. И според това как Азът се е разпространил в астралното тяло е възникнало това, което в книгата ми “Теософия” вие намирате под названието Чувстващата душа. Това е станало по този път, че Азът се е разпрострял по цялото астрално тяло и по този начин е извикало към битие Чувстващата душа.

Тук трябва да добавим още един факт. Ние до сега разглеждахме как на Старата Луна Духовете на Формата са излъчили своя нисш член, своя Аз и как те – когато от Луната се е образувала Земята – отдали този Аз и така оплодотворили с този Аз човека. Но знаем, че на Луната са останали същества, които не са завършили тогава своето развитие. Какво значи това? Това означава, че те не са стигнали до степента, където биха придобили способността да излят своя Аз и с него да оплодотворят човека. Те не биха могли да го направят. Те все още са се намирали на старата лунна степен, когато в същото време със своите Азове са действали в атмосферата на Земята. В средата, обкръжаващата човека, имало изостанали същества, които действа ли съгласно природата на Духовете на Формата на Старата Луна; така действали тези изостанали същества на Земята. В атмосферата на Земята човек е бил обкръжен от Аз-същества, още не отдали своите Азове. Тези същества търсят възможност да извършат на Земята това последното, което били длъжни да свършат на Луната. И благодарение на това, човекът

се оказал подложен на влияния, които не би трябвало да познава при нормално развитие. Това са били влияния на Аз-духове, които са изливали в астралното му тяло. В това време, когато благодарение на Аза, подобно капка дарена на човека от Духовете на Формата, се видоизменило неговото астрално тяло, в същото време Аз-духовете, не достигнали степента на истинските Духове на Формата, излъчвали в него сили, нисши в сравнение с тези, които трябвало да влязат при нормално развитие. Тези нисши сили оказали такова въздействие, че човек се е разделил на висша и нисша част. И от това имаме, благодарение действието на Аза на правилните Духове на Формата, Аз способен на безкористност, а благодарение на силите вливащи се от изостаналите Аз-духове имаме друго Аз, склонност към собственост, към егоизъм. Това е този Аз, който не иска още да се освободи от инстинктите, желанията и страстите. Те проникват и пронизват астралното тяло, така че човешкото астрално тяло става двойствено: безкористно-възвишени пориви – и страсти, пронизани със себичност; те влезнали в човека под действието на Аз-духовете и са се вкоренили в него.

Сега да разгледаме по-нататъшния ход на развитие. Ние видяхме, как астралното е било пронизано от силите на изливащия се Аз. В последствие, от тези сили е обхванато и етерното тяло, и в него също се образува отвор към външния свят. Ако искаме да нарисуваме това, то трябва да направим така: поставяме тук центъра физическото тяло, след това запълненото със силите на Аза етерното тяло, имащо разкъсване откъм страната на външния свят, след това астралното тяло – разбира се, също изпълнено от силите на Аза. Така че в етерното тяло ние сега имаме сила, която се стреми навън: етерното тяло се открива на външния свят.

Ние тогава сме приблизително в първата и втората третина на Атлантската епоха. По това време още е съществувало древното ясно виждане, но вече не същото, когато човекът е виждал в образи полезното и вредното, приятно и неприятно, а сега пред човека изплува нещо наподобяващо живи образи на сънуване, които за дълго се задържали. Неговото етерно тяло било носител на памет и тъй като хората не са имали още никакво препятствие от страна на физическото тяло, то те са могли дълго да задържат образите, които възприемали отвън. Паметта тогава била съвършено особено развита душевна сила. В книгата “Из летописа на света” можете да прочетете какви били хората тогава в това отношение. Разбира се, това все още е било непълно съзерцание на външния свят, а един вид сумрачно ясно виждане. Но то все пак е било по-обширно, отколкото възприятието чрез астралното тяло. То дало възможност за възникване на

величествен ясно оформен образ, който е подобен на образа на сънуването, но отговоря вече на външните предмети, докато предишните образи само говорили на човека, в каква посока трябвало да се движи. Но външните предмети още не били видими.

Отиваме по-нататък и стигаме до последната трета на Атлантската епоха. Тук със силата на Аза са обхванати не само астралното и етерното тяло, но също и физическото тяло.

Във физическото тяло се образува вдлъбнатина и около нея имаме етерно и астрално тяло. Да си представим сега това схематично, в следващите лекции ще научим съответните подробности. И така, образувала се е един вид вдлъбнатина. Физическото тяло приело в себе си Аза. Между надвеждните кости има точка – за това не веднъж съм ви говорил, – където е бил възприет Аза. С този отвор, който възниква благодарение на това, че физическото тяло се пронизва от силите на Аза, трябва да мислим за особеното му свързване с разкриването на физическите органи на чувствата. Азът пронизва очите, ушите; но това не е само един отвор, а цяла област от отвори. Всичко това става в последната трета на Атлантската епоха; и само благодарение на това, физическото тяло се видоизменя по такъв начин, каквото е сага.

Ние наричаме измененото етерно тяло, каквото е било в началото на Атлантската епоха, “Разсъдъчната душа” или “душа на характера”, и измененото физическо тяло ние наричаме “Съзнателната душа”. Тук в хода на еволюцията ни е показано, това, което в моята “Теософия” намира те образувано в сегашния му вид. Тук вие виждате как тези неща се случват постепенно във времето.

След като и физическото тяло също е станало открито за външния свят, човек се учи действително да опознава външния свят, и тогава започва съзнателно преобразуване на астралното тяло. Дотогава преобразуването било повече или по-малко съзнателно, тъй като Съзнателната душа се е появила едва сега. Ако искаме да си представим това състояние, то трябва да мислим схематично така: астрално тяло, етерно тяло, физическо тяло открито навън; и благодарение на това, че човек встъпва в общуване с външния свят, в него се отлага някакъв запас. Този запас е всичко това, което Азът развива при общуването със външния свят, на което Азът се “учи” при общуването с външния свят. Представете си всичко това изцяло, всичко, което Азът развива по този начин става все по-голямо и по-голямо, – това е схематично описание, но отговаря на реалността, – и това ново образуване, постепенно развивано от човека, се разполага тук, около

астралното тяло съединява се с него, и след това в хода на развитието преобразува това астрално тяло в истински човешки Манас или Дух-Себе /виж рисунката/.

С тази работа човекът е зает сега, когато с помощта на това, което достига при общуването си с външния свят, той преобразува своето астрално тяло в Манас или Дух-Себе. В този процес се намираме сега в настоящето време. Но благодарение на Духовете на Формата, отдала и излели в човека своя Аз, ние се оказваме от всички страни обкръжени от тези Духове на Формата, като същества чиито нисш член на който се явява Манас или Дух-Себе. И когато искаме да открием в своето обкръжение тези Духове на Формата, техният нисш член, то ние го откриваме в това, което ние сами развиваме в себе си като наш пети член. Това, което развиваме, като човешка мъдрост, благодарение на което ние ставаме все по-мъдри, ние би трябвало да открием проявеният в нашето обкръжение като нисш член на Духовете на Формата. Да разгледаме, какво са извършили около нас висшите същества; в което ние още нямаме никакво участие. Погледнете – аз не веднъж съм споменавал за това – на пищялната кост, чиито удивителен строеж ни заставя да кажем: с велика мъдрост е постигната с най-малка загуба на материя и най-голяма степен на сила! Ние откриваме, че тук вече е вложено онова, което човек постепенно ще достигне в своята мъдрост. Човек постепенно ще научи – това, което сега все още не умее – да се издига в своето инженерно изкуство, например, такива мостове, които ще бъдат построени така мъдро, като пищялните кости, служещи за опора на горната част на човешкото тяло. Също толкова мъдро е построено човешкото тяло израз и откровение на мъдростта; и когато отиваме към природата, то пред нас отвсякъде се показва тази мъдрост. Да видим например, съоръжението, което са си устроили за себе си бобрите. В определено време на годината, когато водата достига най-голяма височина, бобрите се събират заедно и изграждат във водата под определен ъгъл заграждение, което удържа водата и образува нови повърхности, технически са толкова съвършени, като че ли са ползвали математика и подобни науки. Така във всичко, което ни обкръжава откриваме възплътена мъдрост – това, което ще бъде възплътено в нас самите, когато напълно развием в себе си Манас. Мъдростта, която откриваме във всичко обкръжаващо ни в природата е член на Духовете на Формата. Както при нас нисшо се явява физическо- то тяло, така мъдростта, която откриваме в обкръжението си е нисшият член на Духовете на Формата. След което Духовете на Формата имат Будхи и Атма /там където ние имаме

нашето етерно тяло и астрално тяло/; и след това осми, девети, десети и единадесети член. Така вие виждате, че си имаме работа с високо стоящи същества, към които ние отправяме своя взор и когато откриваме в обкръжението си мъдростта, то тогава ние виждаме само последния, нисшия член на тези възвишени същества. Така, животното, низше същество, което пълзи долу около човека, възприемат само неговата външна проява, неговото физическо тяло. Ние пълзим по Земята и виждаме мъдростта, която за Духовете на Формата е същото, което за нас е физическото тяло. Такъв вид същество е това, което ние наричаме “Творящ Дух” по отношение на човека, понеже този Творящ Дух е излял в човека неговия Аз.

И както по описаният начин ние се издигаме към Манас, така в по-нататъшния ход на развитие ние ще се издигаме още по-високо, благодарение преобразуването на етерното тяло. Ние ще присъединим към себе си Дух-Живот, Будхи. В обкръжаващият ни свят имаме Манас или Дух-Себе като вълпътена в света на мъдрост. И както мъдростта е нисш член на Духовете на Формите, така със Земята са свързани и други същества, чиито нисш член се явява не нашият пети член, Манас, а нашият шести член, т.е. Дух-Живот или Будхи. В нашето обкръжение има атмосфера за същества, чиито нисш член – като член на висши същества – е равнозначен на Дух-Живот за нас. И както в началото на земното развитие чрез действието на стоящи извън човека духовни същества, в него е бил влят Аза, така в определен момент от земното развитие е станало първото явление, първото въздействие на тези същества, които постепенно влеят в човека цялата сила на Будхи. Всичко това става само постепенно. И дори две хиляди години след като в далечната древност е бил влят Аза на човека, присъствието му в човешкото тяло не е било много забележимо. Само в поредицата на много столетия, силата на този Аз е достигнала своето пълно значение. Не бива да си мислите, че изливането на Аза в човека е било събитие, за което някой би могъл да каже: “Тук не се е случило нищо особено, аз това не го признавам, същото е било и преди!”. Ако тогава на Земята биха живели особено “просветени” умове, представители на материализма, то те биха казали: “Ах, сред нас има хора, които твърдят, че от небесата е слязла особена сила и е придвижи- ла напред всички хора; но това е най-предразсъдъчния дуализъм – ние като монисти трябва да заявим, че това същото беше и преди!”. Тези неща са се развили бавно и постепенно.

Както в началото на Лемурийската епоха е станало величествено предвиждане напред, благодарение на внедряването на Аза на човека, което дало възможност за по-късното развитие на Дух-Себе или Манас, така също съществува велико по значение основно събитие, благодарение на което човекът ще бъде в състояние да развие в себе си не само Манас, но Дух-Живот или Будхи. Това събитие е Събитието на Голгота! Това събитие е проявата на Христос на Земята! И нека тези или онези да отричат сега това, но това събитие има такова въздействие от извънземното обкръжение,

изливането на Аза. Така ние виждаме, че ни се открива духовно разбиране за развитието на света, когато се вгледаме в дълбините на този свят. Ние се учим постепенно да отправяме нашия поглед не само върху материалното битие; а откриваме навсякъде където и да погледнем в мировото пространство духовните същества и техните действия; и благодарение на това, което наричаме Теософия, ние живеем, действаме и пребиваваме сред духовните същества и техните действия.

Следващият път подробно ще разгледаме човешкия организъм и ще покажем развитието на тези образувания които днес разглеждахме повече схематично.

ПЕТА ЛЕКЦИЯ

Берлин, 16. 3. 1908 г.

Последният път ние обсъдихме в общи черти формирането на човека във връзка с формирането и развитието на Космоса. Тези неща могат да се разглеждат от различни гледни точки. Понеже когато отправяме духовно-изследователски поглед във времената на отдалеченото минало, то пред нас се открива не по-малко богатство и многообразие от събития, отколкото в непосредственото настояще; не трябва да си мислим, че щом сме охарактеризирали развитието на събитията с няколко понятия и представи, то че тези същите ние вече напълно сме ги разбрали и че можем напълно да си ги представим. Но, напротив, необходимо е също тези времена от далечното минало за нашата съвременност да се охарактеризират от различни гледни точки. Тогава ще ги разбираме все по-ясно и по-ясно. Не трябва да се смуцаваме от мними противоречия, които можем да открием в едно или друго разглеждане. Те произтичат от това, че в духовно отношение предметът също може да се разглежда от най-различни страни. Може, например, да се обиколи около дърво и да се нахвърлят от различни страни рисунки на това дърво. Всяко изображение ще бъде вярно. Те могат да са сто. Разбира се, това е само сравнение; но без съмнение, в известно отношение е вярно, че епохата на нашето земно развитие ние можем да разгледаме от най-различни гледни точки.

Днес ще разгледаме нашето земно развитие във връзка с нашето човешко развитие от друга гледна точка, различна от вчера; и за това ще обърнем по-голямо внимание на самия човек. Ще опишем събитията, които се откриват на гледащия в миналото с ясно виждащ поглед в това, което се нарича Акашова летопис .

Много пъти повтаряхме, че нашата Земя преди да стане “Земя” е преминала редица въплъщения. Тя е предшествана от епохата на Сатурн, епохата на Слънцето, Лунната епоха, и чак тогава е настъпила нашата Земна епоха.

Ако още веднъж хвърлим бегъл поглед на далечната епоха на Стария Сатурн, то ще си припомним – за това вече говорихме, - че от всички

елементи и телесни състояния, които има сега на Земята, твърдо или земно, течено или водно, въздухообразно или огнено, на Стария Сатурн е било само огън, топлина. Правилно ще си представим битието на първото възплъщение на Земята, ако осъзнаем следното: Сатурн не е имал още в себе си нито газове, нито водни части, да не говорим за нещо твърдо. Ако бихте посетили, така да се каже, Стария Сатурн – при положение, че вие тогава сте могли да бъдете такива, каквито сме сега, - то приближавайки се до Стария Сатурн, вие не бихте срещнали никаква течна или някаква друга материя, а само кълбо, което се е състояло изключително от топлина. Вие бихте го усетили само като преход в друга, топлинна област. И така, Старият Сатурн се е състоял изключително от топлина.

На Слънцето, което е било второто възплъщение на Земята, топлината вече се явява в такава плътност, че можем да говорим за газообразно – или въздухообразно състояние. След това, на Старата Луна, в нейния начален период, имаме водно състояние на нашите субстанции; и както вече отбелязах, част от лунната субстанция, слънчевата субстанция се отделила, и след като се е отделила веднъж е станало силно уплътняване на всички лунни същества.

Днес за нас е особено важно, напълно ясно да осъзнаем, че във всяко следващо състояние на развитието трябва по някакъв начин да се повтори по-ранното състояние. Когато разглеждаме миналото развитие на нашата Земя, то ние имаме в началото нещо от рода на Сатурн, именно повторение на състоянието на Сатурн, след това имаме един вид развитието на Слънцето, повторение състоянието на Слънцето; след това един вид лунно развитие, и чак тогава се започва действителното днешно развитие на нашата Земя. Когато нашата Земя е излязла от състоянието Пралайа, от сумрачното състояние, през което е минала след това когато е била Луна, то нашата Земя на свой ред е била само топлинно кълбо. Говорих вече за отделянето на другите планети. Сега ще се спрем на Земята като образуване съдържащо в себе си само топлинен или огнен елемент. В това топлинно кълбо, състоящо се от огън, е бил заложен вече и човекът. И както на Сатурн вече съществувал зачатък на човека, така и сега, при повторението на състоянието Сатурн на Земята, отново, само човекът е съществувал. Човекът е първородния на Земята. В началото на своето развитие не е имало нито растително царство, нито животинско царство, нито минерално царство, така че в същност и нашата Земя е била съставена само от човешки тела.

Да, но къде е разликата между състоянието на Стария Сатурн и това състояние на Земята, което повтаря състоянието на Стария Сатурн? Има различие и то много съществено! И то се състои в това, че човешките тела – които излизат сега, както новите растения се развиват от семената – са преминали през три предишни степени на развитие. Те са построени много по-разнообразно и сложно; понеже всички сили, които действали в Сатурн,

съществуват в това първо състояние на Земята. В него има също и от Старото Слънце и от Старата Луна. Те се съединили в началото на земното развитие и станали отново едно тяло. Силите на Сатурн, Слънцето и Луната действали в него съвместно. Поради това, първото човешко същество в началото на земното развитие се явява много, много по-сложно, отколкото човешкото същество на Сатурн. На Сатурн всичко е било недифиринцирано, всичко е било сатурнов човек. Сега в ново възникналата Земя, Сатурн, Слънце и Луна действат обединено; земният човек се е появил в своя първи по-сложен зачатък.

В тези времена, когато отново се е появила Земята, когато тя, така да се каже, е излязла от мрака на мировото пространство, като пространство пронизано от топлина, тогава в това пронизано от топлина пространство първите човешки форми, също са живеели като топлинни същества. Ако вие с ясновидски поглед се оглеждате в миналото на това, какъв е бил човекът тогава, то вие преди всичко ще откриете този първи човешки зачатък като че ли в топлинна сфера, която цялата е пронизана от много, много потоци. Тези потоци са отправени отвън към повърхността на Земята – т.е., отново възникващата Земя -, потапят се в тази повърхност и образуват там по-топли маси отколкото тяхното обкръжение. Човешките същества се различават от своето обкръжение само с това, което ние чувстваме: известни части от пространството се явяват по-топли. Аз най-добре ще ви обясня, какъв е бил човек тогава, ако сред човешките органи ви обрисувам това, което се е образувало тогава в своя първи зачатък.

Представете си току-що родено дете, което отгоре на главата си има съвсем меко място. Представете си, че това място е напълно открито и че отвън в този отвор влиза топлинен поток. Но си представете този топлинен поток не плътно материален, както топлината в потока кръв, а по-скоро като силови потоци слизачи надолу и образувачи свой център, там където сега се намира нашето сърце, и имащи кръговрат в силовите потоци, а не в кръвоносните съдове. Тогава ще имате първия топлинен човешки зачатък. От топлинния човешки зачатък в по-късно развитие се е образувало човешкото сърце с неговите кръвоносни съдове, образувала се е циркулацията на кръвта. Този орган, който дълго време е съществувал в човешкото развитие и който след това е изчезнал, е бил светлинен и топлинен орган, проявил се тогава само в първия зачатък. Много по-късно в развитието на Земята, човек още е имал този орган. На това място на главата, което е меко при детето, ни показва топлинния орган, който се възвисил от човека, още когато не е можел да вижда своето обкръжение. Когато човекът е бил още морски човек, когато още не е можел да има такива възприятия, както сега, когато той още е плувал в морето, тогава преди всичко е трябвало да знае обкръжаващата температура, да знае, дали може да се движи в едно или друго направление. С помощта на този орган, приличащ на фенер, той е можел да разбира в какво направление може да се

движи. Човекът е имал още този орган и през третия период на Лемурийската епоха. Веднъж ви бях споменал, че легендите за циклопите, хората с едно око, се отнасят за тази форма на човешкото око. Това не е било точно око, и когато се изобразява във вид на око, то това не е вярно. Това е било един вид топлинен орган, който показвал в каква посока може да върви човек. Това бил фуниеобразен орган, който се разширявал надолу в първия зачатък на сърцето и който е бил обкръжен от един вид пипала, така човекът е имал горе нещо като цвете. Такъв е бил първоначално този орган.

След това, в хода на земното развитие е станало нещо много важно: диференцирала се е материята, веществото. Единната топлинна материя се диференцирала, възникнала е материята на въздуха и в същото време част от топлинната материя останала в предишното топлинно състояние. Но при това трябва да вземете под внимание един закон, и трябва, както следва да го изясним, ако искате да разглеждате човешките образувания в хода на развитието: когато топлинната материя се уплътнява до там, че да се образува въздух, то едновременно възниква и светлина. Топлинната материя е още тъмна материя, не е пронизана от светлина. Но когато в такава материя част от топлината се уплътнява до въздух или газ, то другата част от тази материя може да пропуска светлина. Така е и станало.

И така, ние имаме Земята във второто състояние на нейното развитие. Паралелно с това се развиват всички останали аспекти. Ние имаме сега Земя, която се състои от топлина, от въздух и която вътрешно е осветена. И това действително се отразява на човешкото развитие, на образуването на човека. Онова, което е било в своя зачатък само топлинен орган започва сега да свети. Преди няколко десетилетия вие бихте се учудили, че има светещи същества. Сега това вече не е толкова учудващо, тъй като в естествените науки вече е известно, че далече в дълбините на морето, където не проникват никакви слънчеви лъчи, има същества, които светят, които сами разпространяват около себе си светлина. Така и човекът тогава започнал да свети.

Но в това човешко образувание се появява нещо съвсем особено. Появява се първият зачатък на органа – постепенно той продължава след това да се развива – за усвояване на обкръжаващия въздух, образува се началото на процеса дишане. И ние виждаме, че към предишния процес се присъединява един вид процес на дишане. Много важно е да се разбере, че с появата на въздуха на Земята възниква процеса на дишане, който се състои именно в това, към топлинната материя се присъединява въздух, който е пронизан от въздушни мехурчета. Това е действие на въздуха и е свързано с друго; тъй като освен това действа още и светлина и тя се проявява в образуването на първите зачатъци на нервната система, а именно на вътрешната нервна система. Но забележете, не физически изразена нервна система, а по-скоро силови линии, които достигат известно уплътнение. Вие трябва да си представите всичко това в цялост, че е било газообразно, и че в

него е можело да има само съвсем тънки, ефир- ни въздушни потоци във вид на силови линии.

Ние имаме сега, човешко образувание, което се явява изцяло ефирно, топлинно същество, въздушно същество, и същество, в което се започват първите зачатъци на нервната система. Ако вие се замислите над това, то ще ви бъде ясно, че е било това състояние на нашето земно развитие, когато Слънцето е било вътре в Земята. Без съмнение, то е било още в нея! Представете си, как би изглеждало това мирово тяло в мировото пространство, ако някой гледа това мирово тяло отвън. Всички същества, които описахме като първи човешки същества, излъчват по-отделно светлина, и тази светлина се слива в една светлина, която сияе в мировото пространство. Ако бихте могли да изследвате състоянието Сатурн, то бихте открили, че можете да се доближите до него без да го видите; той би бил почувстван само с топлината. Сега вие имате работа с вътрешно затоплено, но излъчващо своя светлина навън слънчево тяло.

След това, постепенно се приближил момента, който аз ви охарактеризирах като отделяне на Слънцето. Всички висши същества, които били свързани със Слънцето и които дали на човека описаните способности, всички тези същества се отделили заедно с по-тънка субстанция. Слънцето се отделило. То още не е светило, то още не е разливало светлина, но то е излязло от Земята.

Сега ние имаме мирово тяло, което се състои от Земя и Луна; тъй като съвременната Луна по това време е била още в Земята. Тогава е станало нещо забележително. Благодарение на това, че всички по-тънки сили се отделили заедно със Слънцето, последвало – напълно естествено – много бързо втвърдяване. Това, което преди е било само силови линии сега вече се явява съвсем плътен образ. И когато по-тънките субстанции се отделят, то ние виждаме как газообразното състояние се уплътнява до вода. Всичко сега в цялост се състои не само от огън и въздух, но и от вода. Силата на светлината си отишла заедно с отделеното Слънце. На Земята станало отново тъмно; само една част от силите на светлината съществата на Земята задържали в себе си.

Това е бил важен момент в човешкото развитие. Аз ви казах, че съ силата на светлината е положена основата на нервната система. Тази нервна система е създаване на светлината. Във всичките ваши нерви вие имате не нещо различно от първоначалните излъчвания на светлина. След това светлината, Слънцето, излиза навън в мировото пространство и благодарение на това масата много бързо се е уплътнява. И макар, че тя не е станала веднага нервната система, каквато имаме сега, но тя става по-плътна от преди. Тя вече не остава само тънка ефирна маса; и това е съществено: преди тя е светила в мен, сега излъчва светлина навътре. Това означава, с други думи, че тази първоначална нервна система на човека притежава способност да поражда вътрешни светлинни образи, показват се видения,

разкрива се ясно виждащото съзнание. И така, Слънцето излиза от Земята; остава Земята, така да се каже, без светлина, но съществата пораждат в себе си вътрешна светлина. Преди е било така, че те взаимно си изпращали светлина един на друг отвън. Сега те изгубили способност да светят. Земята не била по-голяма от Слънцето; но със светлина се озарило вътрешното пространство на съзнанието, подобно на това, както по време на сън вие озарявате сега с пространството на своето съзнание целия свят на сънищата; но много по-значително, много по-живо е било осветено пространството на съзнанието през това време.

Тук отново идваме до важен момент. Както заедно с образуване на въздуха възниква светлина, така с уплътняване на въздуха до вода се появило съответното отражение. А именно, както въздухът се отнася към светлината, точно така водата се отнася към звука, към тона. Разбира се, звукът може да минава през въздуха и да предизвиква там колебания; благодарение на това, той става чуван, може да се чува. Но звукът – като такъв – възникнал, появил се на Земята с образуването на водата. И както въздухът бил пронизан от действието на светлината, точно така, сега цялата вода, до която се уплътнил въздуха, – тъй като тук имаме Земя състояща си от топлина, въздух и вода, – така цялата вода се пронизва от звукови лъчи. В това време нашата Земя, особено в тези части, където била водна, е пронизана от хармонията на сферите, чиито хармонични звучения във всевъзможни съчетания се вливат в нашата Земя от мировото пространство; и като следствие на тези взаимодействия на звука във водата е придобило важност във висша степен. Разбира се, вие трябва да си представите, че в тази първична вода, в тази течаща водна Земя, са се съдържали всички субстанции, които сега са отделени като метали, минерали и т.н. Особено голям интерес представлява да отправим духовен поглед в това далечно време и да видим, как от водата възникват всевъзможни форми под въздействието на звука, който създава образувания във водата. Това е било удивително време от нашето земна развитие. Това се е извършвало тогава в грандиозни размери, нещо подобно на онова, когато изсипвате ситен пясък на метална пластинка и прокарате по нея лък, тогава възникват трептящи звукови фигури. Вие, разбира се, знаете, какви правилни фигури възникват тогава. По същия начин под въздействието на музиката, звучаща в мировото пространство, възникнали всевъзможни образувания и форми; веществата, които били разтворени във водата, самите те били течащи, се подчинили на мировата музика и се подреждали съгласно нея. Най-важното образувание от този танц на веществата е белтъка, протоплазмата; това е основата на всички живи организми. Оставете материалистите да размишляват над механичното съединяване на белтъка от кислород, азот, въглерод и т.н., колкото им се иска. Първичната протоплазма, белтъчното вещество, се е образувало от мировото вещество, което се е създало под действието на

хармонията на мировата музика. Така че в живия организъм веществата се обединяват съгласно музиката на сферите. Към предишните тънки образувания сега се присъединява и влиза в тях това белтъчно вещество, тази протоплазма, която пронизва всичко живо по линиите, които ви обрисовах като топлинни; водата, под въздействието на мировия звук преминава стъпявайки се в белтъчно вещество и постепенно преминава в образуването на кръвта. Стъстената до белтъчно образувание вода се включва в линиите на нервите. И преди всичко белтъчното вещество е образувало себе си като един вид обвивка, лепкава субстанция, за да бъде, така да се каже, защитено външно. Всичко това действително е станало в следствие танца на веществата в съответствие с музиката на сферите.

Това е станало преди да се появи още първата отделна клетка. Клетката не е първична в организма, а първично се явява това, което аз току-що ви описах: това духовното, което имаме отначало като топлинно вещество, после се забелязва по-определено в силовите линии; после в тези силови линии се разпределя това, което възникнало от хармонията на сферите по пътя на съчетание на веществата, и сравнително по-късно, като последна в развитието се появила клетката. Клетката като последно обособена би трябвало да бъде рожба на вече живото същество. Никога не е било, организмите да се образуват от клетки, а, обратно, клетката се образувала вече от живото. Анатомически е винаги само следствие на съединения.

Всичко това, ние имаме в началото на това състояние, когато Луната е била още в Земята, а Слънцето извън Земята. Но докато Луната продължавала да бъде заедно със Земята, ставало все по-голямо и силно уплътняване на белтъчните образувания, и, накрая би станало това, което аз описах като мумифициране, ако най-големите груби субстанции и същества не са се отделили от Земята. Последното, което се е образувало през това време в човешкото същество, били нервите, които отиват към сетивните органи. Но сетивните органи не са били открити. И тогава се отделя Луната заедно с най-грубите субстанции. В следствие, в тази степен от развитието станало това, че човекът е можел да премине постепенно към по-висше състояние, благодарение, че са се открили неговите сетивни органи, тъй както двете мирови тела, които са се намирали тогава извън Земята взаимно са се уравновесявали едно друго. Ако преди, когато те били свързани със Земята, съграждали човека, то сега действат върху него отвън, откриват неговите сетивни органи, правят го вижда- що и чуващо същества, каквото ни се явява сега.

Отделянето на Луната става в средата на древната Лемурийска епоха. Тогава имаме човек, чиито сетивни органи още не са открити, но който притежава силен ясновидски дар. Аз ви описах това: човек можел да запълва вътрешното пространство на съзнанието си с всевъзможни червеникави и топлинни образи, които винаги са много ценни и винаги означават нещо; но

той още не възприемал предметите на външното пространство. Това започва след като Луната напуска Земята.

Ако вие вземете под внимание краткия преглед на земното развитие, който направих, ще видите, че човекът като земно същество, какъвто се явява сега, има своя изходна точка, всъщност, сърце. Разбира се, сърцето не е било тогава такъв орган, какъвто е сега. Този вид е придобило много по-късно: но зачатъкът на сърцето е възникнал от огъня. След това към него се присъединило породената от въздуха дихателна система. По-късно се включила протоплазмата в органите, която е направила всичко жива материя под влиянието на мировия звук, съгъстил различните субстанции до белтъчини. В края на този период от земното развитие, когато Земята е била още съединена с лунната субстанция, станало уплътняване на водното състояние до земно, и малко преди отделянето на Луната е настъпило това, което сега се нарича обикновено минерално царство, появило се твърдото от течното. И твърдото земно, всъщност, възникнало в самия край на тази епоха. По какъв начин? То възникнало благодарение на това, че под влияние на уплътняването – понеже тогава всичко се намирало в процес на непрекъснато съгъстяване – самите елементи станали материални. Припомнете си, началото на земното развитие. Какво е направила тогава топлинната материя? Тя е дала на вашето телесно същество онова, което пулсира сега във вашата кръв. Това не е била топлината, която съществувала в началото. Когато говорим за първичното топлинно състояние на Земята, то вие не бива да си мислите, че говорим за тази топлина, която се получава когато палим печка. Последното е минерален огън и минерална топлина. Ние говорим за тази топлина, за този огън, който пулсира в нашата кръв, това е жива топлина. Действително съществува не само тази минерална топлина, която се проявява в пространството; но съществува съвсем друга, жива топлина, която имате в себе си. Тя е била в началото на Земята и от нея се образувал първия зачатък на човека. Но с продължилото съгъстяване, тази жива топлина постепенно станала нежива топлина. Това било вързано с процеса на съгъстяване, който е настъпил когато Слънцето се отделило от Земята и само Луната останала съединена със Земята. И топлината, която станала минерална топлина се проявява за първи път като процес на изгаряне.

Тук стигаме до важно явление, на което, ви моля да обърнете внимание. При все, че в началото можем да говорим за топлинно състояние, за състоянието огън, всъщност, за изгаряне, още не можем да говорим. Това би било невярно. Не можем да говорим за нищо по-различно, освен само за тази топлина, която сега ние чувстваме пулсираща в кръвта ни. Топлината, която се развива при външно, минерално изгаряне, се появява едва след като Слънцето се е отделило и Земята останала само с Луната. И благодарение на това изгаряне, което по-рано изобщо не го е имало, в земната маса се отделили тези вещества, които в окултизма са наречени “пепел”. Когато

нещо изгаряте остава пепел. Пепелта се е включила в земното образуване, когато Земята останала само с Луната. Ние вече видяхме, как под въздействието на мировия звук, който се излял и предизвикал танца на веществата са се образували маси протоплазма. Виждаме, как съществата разполагат по силовите линии отначало тънки маси протоплазма, образувайки нещо подобно на състава на съвременния белтък. След това виждаме по-плътни маси които служат като защита, образувайки леплива обвивка около дадено вещество. Какво не достига на тези същества? Твърда костна маса! Говорейки на популярен език, аз бих могъл да кажа: това било, главно, леплива маса, и минералното, като такова в нея напълно е отсъствало чак до периода, който ви описах. И вие трябва да си представите, колко различни били тези същества. В днешно време няма нещо във вашето физично тяло, което да не е проникнато от минерална субстанция. По този начин, човешкото тяло, каквото се явява сега, възникнало сравнително по-късно. Съвременното човешко тяло не се състои само от кости, но и от мускули и кръв, и всичко това е пронизано от минерална маса. Опитайте се мислено да отстраните цялата минерална маса и си представете Земята и нейните същества без тази минерална маса; а след това си представете, как в резултат на процеса изгаряне към всички се присъединява минералната пепел, пепелта от различни минерални субстанции. По този начин, в човешките същества, които по това време са достигнали само до лепкаво вещество, се е включила във всички направления частици пепел. И сега съществата приемат в себе си пепелта, както преди са приели, в себе си белтъка, и я разпределят, въвеждат тази минерална субстанция в себе си започвайки от твърдите кости до течната кръв. Вие лесно може да си представите какво е влязло в човека тогава: всичко това, което остава от него като пепел, когато тялото се изгаря. И това, което остава като пепел, било наистина последно образувано. Всичко, което не остава във вид на пепел е възникнало преди, и само след това вече е включило в себе си тази пепел. Човек, който с виждащ поглед гледа на тази пепел, трябва да си каже: в мен е тази минерална субстанция, която най-късно се е присъединила към това, което се е образувало по-рано. И така, в хода на земното развитие, минералното се появило най-късно от всичко и прочие царства са го включили в себе си след като те вече са състояли от други субстанции.

И сега, ние можем да се попитаме: коя е причината за присъединяването на пепелта? Та нали ние винаги носим в себе си тази пепел, но тя е разпределена в нас и се отделя само когато нашият труп се изгаря или изтлее. Как е проникнала пепелта в силовите линии, които били запълнени от белтъчна субстанция?

Видяхме, че в началото е бил огънят; от него се е образувал зачатък на белите дробове; след това се присъединила светлината и се е образувал зачатъкът на нервите; по-нататък се появил звукът и предизвикал танца на

веществата, образувал живата субстанция. Коя била причината за присъединяването на пепелта, на минералното? Това, което внася пепелта в човешкото тяло, сега било мисълта, от която звукът, тонът прави словото. Още в Атлантската епоха, когато всичко наоколо е било потопено в маси от пара и мъгла, членоразделният език, на който говорил човек не е било единственото, което той можел да разбира; а още той можел да разбира езика на шумящите дървета, на жужащите източници. Всичко, което сега съставя членоразделителната реч, и това, което се изразява в нея, създавало танц; звукът на езика, музикалното в него е съставяло веществата в живата субстанция. Смисъл, значение на словото внася в тази жива субстанция пепелта, образуваща се при процеса на изгаряне, и според това до колко костната система постепенно се е втвърдила към края на Атлантската епоха, човекът все повече и повече се пронизвал от мисли, от самоосъзнаване. В него възникнал интелекта, и той ставал все по-осъзнато за себе си същество.

Отвън навътре ставало създаване на онова, което имаме в себе си: първо нашия физически зачатък, който намира своя завършек във висшия орган сърце, след това нашата нервна система със зачатък органите на дишане, след това тези органи, които се образуват в живия организъм както системата от жлези. След това се присъединява костната система, твърдите вещества, които са проникнати от пепелта, и човек става осъзнаващо себе си същество. Такъв е хода на развитието в границите на нашето земно въплъщение. Заедно с това ние почти сме достигнали края на Атлантската епоха.

Ако вие направите сравнение с онова, което обсъждахме по-рано ще видите: това, което се привежда в действие последно, винаги съществува в началото: това, което като “Слово” е влязло в материята е било преди всичко. Ако се постараете да разберете правилно това, което казахме днес, лесно ще откриете в това тези факти, за които се говори в начало- то в Евангелието на Йоан. В една от последните лекции трябва да покажем, как нашите отправени далече в мировото пространство разглеждания са прекрасно отразени в началото на Евангелието на Йоан, а също и в началните стихове на Библията. Когато правим обзор на хода на мировото развитие, ние отново откриваме това. Но за вас едно ще стане особено ясно. Когато разглеждаме тези факти, то човешкото развитие ни се обрисова различно, от материалната фантастика, която казва, че човекът е произлязъл от грубата материя, и че духовните способности са се развили след това от нея.

Но вие видяхте, как това, съставя, всъщност, мисията на земното развитие, това, което служи на човека за изразяване на любовта, в началото е било заложено във вид на онова, което открихме като топлинен орган; това се проявява първо. Преди органичното е било духовно под формата на силови линии; органичното се е присъединило по-късно под въздействието

на удивителната музика на сферите, и едва след това всичко се пронизва с минерална субстанция, с плътно вещество под действието на словото или мислите. Най-плътното се появява след всичко. Човекът се е развил от духовното, както видяхме ние, когато разглеждаме хода на земното развитие. Своего начало и произход човек има, както това винаги е показвало истинското разглеждане на света, не от материята, а от духа; и материята е влязла в човешкото същество само под въздействието на духовни сили. Това все повече и повече се разкрива при подобни изследвания.

ШЕСТА ЛЕКЦИЯ

Берлин, 24. 3. 1908 г.

Този, който внимателно размисли върху последната от изнесените лекции тук и си припомни, как в по-късни стадии става повторение на известни предишни състояния – както, например, нашата Земя постепенно преминава през състоянието Сатурн, Слънце и Луна и само след това вече развива напълно, всъщност, нашето земно състояние - той може да почувства необходимост да направи следващото заключение.

Той може да каже: в миналите доклади не веднъж се потвърждаваше, че първият физически зачатък на човека е имал в себе си системите на органите на чувствата, че този първи зачатък на физическото тяло се е състоял като че ли от примитивни, елементарни органи на чувствата.

След това на Слънцето се развила системата на жлезите, на Луната нервната система, и на нашата Земя всичко отново се е повторило. Но как да се съгласува това с онова, което бе казано последния път: първото, което се появява на Земята, е зачатъка на кръвоносната система, един вид топлинен човек; след това, когато земното състояние се уплътнява до въздух и се присъединява светлината, възниква от една страна, вид въздушна система, която по-късно се преобразува в дихателна система, като в това време топлинната система се преобразува в по-късната кръвоносна система; а от друга страна, под въздействието на светлината се образува вид вътрешно-виждаща нервна система. По-нататък се описваше, как всичко това се намира още в тънко, ефирно състояние, как след това, така да се каже, се запълва с един вид белтъчна субстанция, която под действието на мировия звук, на мировия тон се разчленява на отделни вещества. Ако аз приема, така би могъл да каже някой, че системата на жлезите започва само с образуването на органичното вещество, то на Земята отначалото би трябвало да има един вид топлинна система, представляваща зачатъка на кръвоносната система, и един вид нервна система, съществуваща тогава, без съмнение, във вид на тънки етерни силови линии; след това би се появила системата на жлезите, която се явява до известна степен вече органически веществена; и, накрая, всичко би било проникнато от минерално вещество, както това бе описано последния път. Но удивително е, че когато се

появяват последователните състояния Сатурн, Слънце и Луна, и когато тези състояния се повторили на Земята, то първо не се появила системата на органите на чувствата, след това системата на жлезите, нервната система и на края, системата на кръвта. А в последната лекция беше показано точно обратното: отначало кръвта, след това нервите, жлезите, и последно твърдите части, които, както беше особено отбелязано, правят за първи път възможно да се разкрият органите на чувствата навън. Някой би могъл да каже, че този принцип на повторение се е оказал напълно непригоден, тъй като именно последният път беше посочен ред, напълно противоположен на това, което би следвало да се очаква, ако би имало място действително точното повторение.

Трябва да се каже, че ако някой поиска по чисто интелектуален път да изобрази тези последователни отношения, като просто повторение на предидущото, това, което по всяка вероятност, би дал като описание, би било противоположно на онова, което е ставало в действителност. Тъй като разумът би направил шаблонно заключение, че на Земята би трябвало да се повтори това което е било на Сатурн, след това на Слънцето, след това на Луната, и че само след това се е появила кръвоносната система. Не еднократно ми се налагаше да подчертавам, че в окултизма може да се направят грешки и да се попадне в лоша заблуда, ако не се описва изхождайки от фактите, а на основата на логични изводи направени от разума. Понеже когато изследваме по Акашовата хроника развитието на Сатурн, Слънцето и Луната, то нещата стоят така, че би трябвало да кажем: на Сатурн е била заложена един вид система на органите на чувствата; на Слънцето системата жлези, на Луната системата нерви, и на Земята към това се присъединява кръвта. При по-нататъшно изследване на окултния факт се оказва, че на Земята в началото се появява един вид кръвоносна система, след това системата жлези, системата нерви, и едва след това се образува онова, което се явява пригодно за земните условия, системата на органите на чувствата. По този начин, ако искаме да говорим за повторение, то, съответно фактите, следва да се каже за повторение в обратен ред. Това, което бе описано по-рано и това, което беше показано в последната лекция, произтича не от някаква спекулация на разума, а е било дадено в съответствие с действителните факти; и тогава се открива този обратен ред в последователността на събитията, което прави повторението доста по-сложно.

И все пак ние не можем да се спрем на предположението, че имаме работа с обикновен обратен ред, порядък. Но ние срещаме кръвоносната система при първоначалния зачатък на нашата Земя като един вид топлинен човек, както описах последния път, така че действително кръвоносната система се явява заедно с тази един вид система на органите на чувствата. Това е едновременно топлинна и познавателна система. Целият човек, така да се каже, се състои само от топлина и кръв. Но той е пронизан не от

субстанцията на кръвта, а от етерни топлинни силови линии, и тези етерни топлинни силови линии, на които по-късно възниква кръвоносната система, се явяват в първия зачатък именно редом със системата органи на чувствата. А нервно-светлинната система се появява на Земята отначало като един вид система от жлези; и действително по-късната система от жлези можела да се включи само благодарение на придвижилите се напред в своето развитие системи възникна- ли по-рано,- кръвоносната система, нервната система. Това придвижва- не напред е станало така: в същото време, когато нервната система се развива в някакъв вид система от жлези, от кръвта остава нещо като зачатък на по-късната кръв. Но едновременно, през второто състояние самата кръвоносна система също се преобразува във вид нервна система; и когато това е достигнато и в третото състояние се включва системата на жлезите, то двете предишни системи отново се преобразуват така, че кръвоносната система се придвижва една степен напред, и нервната система се придвижва една степен напред. По този начин, стават непрекъснати видоизменения и трансформации. Развитието наистина протича извънредно сложно, и не бива да се успокояваме върху понятията за повторенията в обратен порядък. Тъй като този “обратен по- рядък” е относителен. Кръвоносната система е система на органите на чувствата, която по-късно се видоизменя, и това важи и за нервната система и т.н.

И така, вие виждате: това, което е станало за да може човек да достигне своята съвременна висота, съвсем не се явява тема, удобна за разсъждение, и цялата работа е в това, да можем с търпение и настойчивост да разбираме в този сложен ход на развитие. Но всичко това е само един вид въведение, което исках да дам на тези, които още веднъж са представили пред своята душа това, което беше казано последния път.

Днес ни предстои друга задача: да разгледаме самият човек на Земята от съвършено различна гледна точка, за да може това човешко същество все повече да се разкрива пред нас. Ако с тази цел, погледнем назад, на предшестващото възплъщение на нашата Земя, на Старата Луна, то човекът на тази Стара Луна ще се яви пред нашата душа като имащ физическо тяло, етерно тяло и астрално тяло. Но той все още е няма свой личен Аз, какъвто има сега на Земята. Ако изследваме съзнанието на този лунен човек, то коренно се различава от съзнанието на земния човек. Състоянието на земния човек действително се изразява в това, че би могло да се нарече “личност”. С тази дума се казва много за характеристиката на земния човек, тъй като на Старата Луна още не е имало “личности”. Ние видяхме, че тази личност достигнала своето пълно развитие едва на Земята, и че в тези далечни времена човекът се е чувствал, най-вече, като член на едно общо цяло. Дори ако се върнем малко назад, в страните, където живеем, ако се върнем макар и в първия век на християнството, то ще открием все още последните отзвучи на по-древното съзнание. Древният човек не е чувствувал себе си като отделен човек, а той се е чувствувал преди всичко като член на своето

племе. И когато е казал “аз”, то това “аз” без съмнение, е означавало все още нещо различно, отколкото означава сега. Когато съвременният човек произнася сега своето “аз”, то той разбира под това същество своята личност, доколкото то е затворено, така да се каже, в обвивката на неговата кожа. Тогава човекът чувствал себе си по отношение на своето племе подобно на това, както чувства себе си отделният член на нашия организъм по отношение към целия организъм. Той чувствал себе си на първо място като част от племето, и едва на второ място персонален Аз. Много от състоянията в тия древни времена ще разберете по-добре, ако имате в предвид това радикално изменение на личността, ако изясните за себе си, че например, определени форми на кръвната мъст, на семейното отмъщение, племенното отмъщение намират пълноценно обяснение в общото съзнание на племето, в съзнанието на един вид груповата душа. Хората възприемали себе си именно като група от съвместна кръв, и затова отмъщението за убийството падало върху цялото племе на убицеца, като на самия него. И ако се върнем още по-назад, към класическото старозаветно време, във времето на еврейския народ, ще видим, че отделният евреин се чувствал изцяло член на целия еврейски народ, и че казвайки “аз”, той не се е чувствал като представител на своето лично Аз, а е чувствал кръвта на целия еврейски народ, както е течала през поколенията от отеца Авраам: “Аз и отец Авраам едно сме!”. В това, съзнанието на този народ се чувствало защитено и ценно. Той чувствал в кръвта на тази групова душа далече в дълбините чак до отеца Авраам. Ако се задълбочим по-нататък в прадалечените времена на Земята, то ще видим груповата душа изразена още по-ясно. Тогава отделния човек си спомнял онова, което правели предците му до Уран. Паметта на потомците се простирала през столетията.

В наше време човекът в нормална ситуация не си спомня вече за това, какво е правил неговия баща, ако той сам не е видял това. Той вече не си спомня за това, което са преживели предците му. Паметта му обхваща само неговия собствен живот. В древните времена, човекът си спомнял вътрешно, благодарение на своята памет, не само за това, което сам е преживял, но също и за онова, което са преживели неговите предци, с които той бил една кръв, не защото той е знаел това, а защото паметта се е простирала далеч над раждането. И ние знаем, че възрастта на древните патриарси, на Адам и последвалите го предци на еврейския народ, означава не нещо друго, освен дълга памет; доколко надалече спомнят себе си в реда на предците. Защо Адам и другите патриарси са живели така дълго? Защото тогава обозначавали не отделната личност, а помнели себе си през ред поколения, както сега помним нашето детство. Това тогава се наричало с едно име. Личността изобщо не се вземала под внимание. Помнили не само това, което са преживяли сами в своето детство, но си спомняли и за това, което е преживял в детството си баща им, което е изживял дядото и така през столетията. Съдържанието на този спомен са го възприемали като някакво

единство, и са го наричали например Адам или Ной. Отделната личност все още е нямала това значение, което има сега; но паметта се е простирала над бащата, майката, дядото и т.н.; и това, над което се е разпростирала, наричали с едно име. За съвременния материален възглед на нещата това се оказва фантастика и преувеличение. И още повече, че това трябва да констатира фундаменталното учение за душата, което може да работи с фактите, да достига дълбочината на фактите.

Тук ние вече стигаме до това, че на нашата Земя човекът е имал в миналото вид групово съзнание, което било присъщо на неговата групово душа. Ако се върнем назад, към Старата Луна, когато човек още не е имал такова ограничено от груповото съзнание Аз, и когато човекът изобщо не е имал никакъв Аз, когато се е състоял от физическо тяло, етерно тяло, астрално тяло, то бихме открили, че съзнанието на тази Стара Луна е било не помалко, но то е обхващало огромни групи, и че наистина велики групови души лежат в основата на човешкия род на Луната. Тези групови души на Луната, които представлявали отделните лунни хора само, така да се каже, като свои членове на Луната, били мъдри души. Ние вече разгледахме груповите души на животните на Земята и открихме също така мъдростта като техен отличителен белег. Тези групови души на Луната въвели на нашата планета в предишното възплъщение мъдростта, която познаваме и на която се удивляваме сега.

И когато сме поразени от това, че всяка кост, че сърцето и мозъка; че всеки лист от растението са пронизани и проникнати от тази мъдрост, то ние знаем, че тази мъдрост е била излята от груповите души, които са се намирили в атмосферата на Старата Луна – както облаците сега изливат дъжд върху Земята; и че тя е проникнала във всички същества, които я възприели за своя основа и я проявяват в себе си, когато след Пралайя те са се явили, отново на Земята. И така, мъдри и велики групови души са пребивавали на Старата Луна.

Но ако бихме потърсили на древната Луна, способността, която ние откриваме във все по-голям мащаб, според развитието на нашата Земя, то ние бихме открили при лунните същества тази способност. Тази способност като – любов, стремеж, която изхожда от свободната воля, обединява съществата. Любовта е мисията на нашата земна планета. И затова в окултизма наричаме Луната “Космос на Мъдростта”, а Земята “Космос на Любовта”. И както ние, намирайки се на Земята се изумяваме от запечатаната в нея мъдрост, така някога съществата на Юпитер ще стоят пред същества, от които ще благоухае на любов. Те ще вкусват и ще вдишват любовта от обкръжаващите ги същества. Както пред нас на Земята свети мъдростта, така съществата на Юпитер ще вдъхват това което ще се развие тук на Земята от чисто половата любов до Божествената Любов в смисъла на Спиноза. Тази любов ще благоухае тогава, както сега благоухаят, изливат различни

аромати растенията. Така различните степени на любов ще се изливат, издигайки се от Космоса, който нарекохме Юпитер, следващо възплъщение на нашата Земята. Така се сменят отношенията в хода на еволюцията; и всеки път, когато еволюцията се предвижда напред, в това участват всички същества. И тогава съществата свързани с дадено планетно образуване се издигат на по-висока степен на развитие. В настояще време, така да се каже, оръдие за развитие на любовта се явяват хората; преди, в царството на животните са се развивали различни, по-елементарни форми на любов; и едно обикновено наблюдение би показало, че всичките прояви на любов при животните са всъщност само предварителни степен на човешката, постепенно все по-одухотворяващата се любов. И както на Земята човек се явява, така да се каже, оръдие на любовта, така в бъдеще, когато той се издигне до Юпитер, ще стане способен за възприемане на по-висши същества. Така и съществата, които от обкръжението на Луната изливали надолу мъдрост, придобили способност за по-висше развитие, когато Луната станала Земята. Съществата, които тогава били в състояние да изливат мъдрост в човешките същества, били именно тези, които в момента на отделяне на Слънцето от Земята отишли до такава степен далече напред, че можели да се отделят заедно със Слънцето и да го направят място за тяхното обитаване. Съществата, които на Луната били Духовете на Мъдростта, духове изливащи надолу мъдрост – това били други духове на мъдростта, не тези, които бяха назовани във връзка със Сатурн. Тези същества, или една голяма част от тях избрали Слънцето за място на тяхното обитаване. Само същността, която се обозначава с името Яхве или Йехова, и която след това е достигнала своята пълна зрялост на Луната, станала на Земята господар на формите, повелител на лунните сили.

Но ние вече говорихме за съществата, които не преминали своето пълно развитие от Луната до Земята, които като че ли са се спрели по средата между човешкото и божественото битие. Не еднократно сме ги описвали от най-различни страни. Ние казахме, че на определен стадий от своето развитие Слънцето отделило от себе си Венера и Меркурий, за да дадат на тези същества съответната арена за действие. Говорихме, също така, че в предвижването на човешкото развитие напред са участвали съществата на Венера и Меркурий, които станали велики учители на човечеството в Мистериите. Днес ще допълним тази картина от друга гледна точка.

Вече показахме, че ако силите и съществата, които са си отишли от Земята заедно със Слънцето, бяха останали свързани със Земята, то човекът би трябвало да се развива с толкова бърза скорост, каквато не би издържал. Той въобще не би могъл да дойде до своето развитие, ако духовете на мъдростта бяха останали свързани с Луната. Те е трябвало да се отделят и да действат отвън, за да може човекът да извърши в правилно темпо своето развитие. Иначе, едва родил се, човек веднага би се състарил; в твърде бързо

темпо би изминал развитието си. Аз мога да ви покажа тава нагледно с още един пример.

Духовете, които сами са се развили до слънчевото битие, нямат никакъв интерес, човек да развива своята духовност бавно и постепенно, преминавайки през различните възрасти в живота, детство, юношество, зрялост и старост, и бавно и постепенно да събира в тялото си земния опит.

Те се интересуват само от развитието на човек до пълна духовност. Ако те бяха останали свързани със Земята, то телата, може да се каже биха загинали, биха били изгорени. Не получавайки никакъв плод от земното битие, духът би се устремил към бързо развитие, и човекът би бил лишен от всичко онова, което може да научи на арената на Земята. И преди всичко би останало неразкрито в космическия процес развитието на любовта. За да може любовта да се развие на Земята, трябвало в началото тялото да се развие от примитивна степен. Любовта е трябвало да бъде заложена в своята нисша форма като полова любов, за да може по-степенно, преминавайки редица степени да се издигне нагоре и да може накрая, когато Земята достигне своята последна епоха, тази любов да се прояви като чиста любов, като духовна любов в човека. Нисшата любов е обучение, подготовка за висшата любов. Земният човек трябва да развие в себе си любовта, за да може в края на развитието си да я върне на Земята; понеже всичко, което се развива в микрокосмоса, ще бъде в края на краищата влято в Макрокосмоса. Мъдростта, която се е изляла в лунния човек сияе пред земния човек като мъдрост, която пронизва целия негов строеж. Любовта, която през земното развитие ще бъде преобразена, придобита в човека, ще се излее като благоухание пред човека на Юпитер из цялото царство на Юпитер. Този път трябва да изминат отделните космически сили.

По този начин, изходният пункт на нашето земно развитие – отпечатъка на любовта – е бил поставен, така да се каже, под влиянието на следващите две направления: Духовете на Мъдростта, създали мъдрости, които на Луната вляли мъдрост в царството на Земята; именно като Духове на Мъдростта не са имали на Земята, никакъв интерес за себе си във физическата телесност на човека. Те са предали, доколкото сами се интересували само от мъдрост, основната мисия на Земята Духовете на Любовта, които имат друга природа и които, като Духове на Любовта били също способни за известно време да изминат развитие заедно със Слънцето. Така, имаме две действия в развитието на Земята; изливане на любов, която, така да се каже, излиза за първи път като нещо ново, и изливане на мъдрост, която действа отвън, тъй като духовете, които се интересуват предимно от мъдрост, са се отделили от Земята на арената на Слънцето. Много е важно правилно да възприемем взаимодействието на Духовете на Мъдростта и Духовете на Любовта, тъй като в тях се изразява безкрайно голямо различие. Ако аз превода на наш човешки език това което е станало тогава, то тези различия се проявяват в това, че Духовете на Мъдростта предоставят

развитието на отделния човек между раждане и смърт изцяло на Духовете на Любовта, а за себе си вземат ръководството на “индивидуалността”, която преминава през раз- лични “личности” в поредицата земни въплъщения.

И така, ако си представите човека в неговата цялост, ще различите два вида влияние под действието на които човек се намира под ръководството на Космоса. Това, което се явява човекът между раждане и смърт, всичко онова, което развива в себе си благодарение на това, че живее в своето тяло, онова, което го прави именно съществуващото, което стои, така да се каже, на своите два крака на Земята – всичко това се намира под ръководството на Духовете на Любовта. Това, което преминава през личността като пребиваваща индивидуалност, което се ражда заедно с човека, умира, отново се ражда, отново умира и т.н. – се намира до известна степен под ръководството на Духовете на Мъдростта. Но ние, отново, не трябва да шаблонизираме това и да казваме: и така, ти твърдиш, че човешката индивидуалност се намира под влиянието на Духовете на Мъдростта, а човешката личност се намира под влиянието на Духовете на Любовта. Ако започнем да шаблонизираме, то отново би се получила грешка. Понеже понятията имат смисъл само, когато се вземат в тяхната реалност, когато се знае, че всяко понятие съдържа в себе си две страни. Само ако бихте били на мнение, че отделния живот между раждането и смъртта няма никакво значение, за всички следващи животи, тогава вие бихте могли да установите такива шаблони. Но ако си спомняте, това което непрекъснато сме подчертавали, че плодовете на всеки отделен земен живот, т.е., плодовете на всичко, което се достига под влиянието на Духовете на Любовта се вливат в цялото развитие, в това, което ръководят Духовете на Мъдростта, и ако, от друга страна си изясните, че под въздействието на силите на Духовете на Мъдростта, протича всичко това, което се съдържа в човешкото тяло до астралното тяло – ние вече описахме, как трябва да се измени и преобрази опитността събрана на Земята,- то ще ви бъде ясно, че на човешкото същество, доколкото има физическо тяло, етерно тяло и астрално тяло, действат също и Духовете на Мъдростта. Това, което човек като личност развива под действието на любовта – когато развие това,- се съхранява за неговата индивидуалност, то на свой ред по обиколен път през мъдростта, Духовете на Любовта действат в онова, което се развива в отделния човешки живот. Тогава те действат съвместно. Но, от друга страна, тяхното действие се различава, така че всичко отнасящо се до личността, подлежи на непосредствено пряко въздействие на любовта, и всичко, което се случва между раждане и смърт, подлежи на косвено въздействие на мъдростта.

Така, ние виждаме, че личността на човека и индивидуалността на човека са включени в два различни потока и посоки. Това е важно поради следната причина, ако водачеството бе завладяно от, така да се каже, тези Духове на Мъдростта, за които сега стана дума, би настъпило бурно, стремително развитие, което бихме могли да охарактеризираме, казвайки:

човекът би преживял сбито в една инкарнация цялото усъвършенстване, което е възможно в поредица от инкарнации! Но това не е станало и това, което трябвало да дадат Духовете на Мъдростта, се разпределило върху всички следващи инкарнации на Земята. В окултизма, това се изразява с една съвършено определена дума. Ако водачеството бе останало за Духовете на Мъдростта, то човек телесно би изгорял, бързо преминавайки през всичките степени на развитие до състоянието на духовност. Но Духовете на Мъдростта се отказали от това, да доведат човека към такова стремително развитие. Те си отишли от Земята, за да намалят, за да направят съразмерни периоди от време, които иначе биха протекли стремително. Затова в окултизма се казва, че Духовете на Мъдростта са станали “Духове на Кръговрата на времената”. В последователните кръговрати на времето, управляващите хода на светилата, били установили последователни възплъщения на човека. Духовете на Мъдростта станали Духове на Кръговрата на времената. Те можели с могъществото на своята мъдрост да издигнат човека и да го откъснат от Земята; но тогава хората би трябвало да се откажат от използването на плодовете, каквито могат да съзрееят само във времето. Плодовете на любовта, на земния опит, не биха били достижими. Тайните, които притежават, и които трябвало да съблюдават съществата, за да дадат възможност на любовта да съзрее на Земята, за да отгледат земния опит били скрити от тези Духове на Кръговрата на времената. За това в Писанието се казва: “Те закрили своето лице пред Свещения Агнец”. Понеже “Свещеният Агнец” – това е Слънчевия Дух, който притежава тайната не само да издига от Земята духовете, но и да освобождава от Земята телата, да ги одухотворява след като те преминават през много възплъщения. Владеещият тайната на любовта е Духът на Слънцето, когото ние наричаме Христос. И тъй като Той има отношение не само към индивидуалността, но и към всяка отделна личност на Земята, то затова Го наричаме “Великата жертва на Земята”, “Свещеният Агнец”.

И така, Духовете на Мъдростта останали Духове на Кръговрата на времената и ръководели последователните инкарнации. Христос станал център, доколкото отделната човешка личност трябвало да бъде осветена и изчистена. Всичко, което човекът може да внесе като плод от отделната личност в индивидуалността, той достига благодарение на своята връзка със Съществуващото Христос. Съзирането на Христос, чувството на връзка с Христос изчиства и облагородява личността. Ако развитието на Земята бе минало без проявата на Христос, то тялото на човека би останало, ако вземем този израз в най-широк смисъл, зло; то трябвало да се свърже със Земята и би останало завинаги в материалното. И ако Духовете на Мъдростта не бяха се отказали от това, да одухотворят човека в самото начало на собственото им земно развитие, то би могло да настъпи следното: тогава, т.е., в Лемурийската епоха, Духовете на Мъдростта веднага биха изтръгнали човека от тялото, биха го повели срещу бързото духовно

развитие и бързо биха изгорили неговото тяло; така че Земята никога не би могла да изпълни своята мисия. Или Духовете на Мъдростта биха казали: ние не искаме това, ние искаме тялото на човека напълно да се развие, но ние самите нямаме към това никакъв интерес и поради това предоставяме това на този, който ще се появи по-късно, Йехова, който е Владиката на Формите! Но тогава тялото на човека би било мумифицирано, то би изсъхнало. Тялото на човек би останало свързано със Земята; то никога не би достигнало до одухотворение.

Нито един от тези два пътя не бил избран, и за да можело да се установи равновесие между Духовете на Мъдростта и по-късно зародената Луна, Владиката на Формите, явяващ се изходен пункт за действието на Луната, било създадено средно състояние; и това средно състояние подготвило явяването на Христос, Който стои по-високо от мъдростта, пред Който Духовете на Мъдростта в смирение закриват своето лице и Който спасява хората благодарение на това, че те все повече и повече ще се изпълват и пронизват себе си с Неговия дух. и ако Земята достигне до момента, когато човекът ще бъде напълно одухотворен, то от еволюция- та няма да отпадне сухо кълбо, а благодарение на това, че човекът може да понесе това развитие, ще поведе своята все по-облагородена човешка форма към пълно одухотворяване. И ние виждаме колко духовно съвършена е човешката форма. Ако погледнем на първоначалните тела от Лемурийската епоха – аз никога няма в открита лекция да опиша тези лемурийски тела! – то ние бихме открили, че те ни се представят стоейки на крайната граница на безобразието. И все по-облагородени ще стават хората, според това как те все повече се изчистват с любовта. Но и по отношение на своето днешно лице, човекът също се издига в своето развитие. Както човешките тела са ставали все по-одухотворени след лемурийските времена, така и ликът на човека ще става все по-одухотворен. Ние живеем в Петата раса. Както сега в лицето на човека се отразява добротата и благородството живеещи в душата, така в Шестата раса ликът на човека ще изявява вътрешното богатство. Съвсем друго лице ще има тогава човек, така че по неговия външен вид ще се познава доколко той е добър и благороден, и по характера на лицето ще се познава какви са вътрешните душевни качества на човека; все повече и повече ще се отпечатва в човешкото лице доброто и благородството съдържащи се в неговата душа, така в края на земното развитие телесната същност на човека ще бъде изцяло пронизана от духовното, и рязко ще се отличава от тези, които ще останат свързани с материалното и ще носят отпечатъка на злото на своето лице. Това предстои в бъдеще и го наричат “Страшният Съд”, разделянето на добро и зло. Това е одухотворението на човешките тела или казано на популярен език, “Възкресението на плътта”. Тези неща трябва да се разбират правилно, изхождайки от окултизма, -тогава срещу тях всякакви нападки ще са невъзможни. Външната просветеност, разбира се, не е в състояние да разбере, че така наречената

материя може да стане нещо друго освен материя. Това, което би могло да се одухотвори, т.е., че би могло да стане това, което наричат одухотворение, възкресение на плътта. Но това е така, и такъв е пътя на земното развитие; по този начин се разкрива смисъла на земното развитие и мястото на Христос в това земно развитие.

Ако разгледаме само онова, което беше включено в днешното изложение, пред нас би се появила особената картина на нашето земно развитие. Тази картина би показала действителното равновесие между Духовете на Формата и Духовете, които станаха Духове на Кръговрата на времето, всъщност, Духове на Светлината. Тъй като след Мистерията на Голгота в развитието на Земята ще влезе Христос, то това равновесие би се съхранило и би настъпил действителен възход. Но нещата отново не са толкова прости. Ние знаем, че имало изостанали духове, които не са достигнали до пълна зрялост в развитие на мъдростта и поради това не били предразположени да отстъпят своето ръководство над течението на любовта. Те искали да продължават да действат и да изливат мъдрост. Те въздействали върху хората, и това тяхно въздействие не било безплодно за Земята. Те донесли на хората свободата. Ако Христовото начало е донесло любовта, то тези духове, които ние наричаме луциферични, донесли на хората свободата, свободата на личността. Те дали на човека възможност да избира между доброто и злото. Изоставането на определени духове има също така и положителна страна, и всичко, било то предвижване напред или изоставане има Божествена природа. И така, имало Духове на Кръговрата на времето, които ръководели последователните инкарнации – по такъв начин, че индивидуалността преминава през всички инкарнации; и имало и Духове на Любовта, които се намирали пад ръководството на Христовия принцип, и подготвяли тази индивидуалност, така че личността да може постепенно да премине в царството на любовта. Ако искаме да охарактеризираме великия идеал, който ни се поднася като царство на любовта, то ние можем да направим това по следния начин.

Сега в най-широк мащаб е разпространено заблудението, че благосъстоянието и благополучието на отделната личност е възможно без благосъстоянието и благополучието на всички хора по Земята. Дори това да не се казва направо, то практически всичко в нашия живот се основава на това, че отделният човек живее за сметка на другите; и общо разпространено се явява мнението, че благосъстоянието на отделния човек не зависи от благосъстоянието на другите. Бъдещето развитие ще доведе до пълна съобщност на духа, така че на Юпитер ще властва увереността, че не съществува никаква доброта и щастие за отделния човек без благо и щастие за всички останали отделни хора. Християнството подготвя този възглед и е дошло за да направи тази подготовка. Първоначално общността на хората на Земята се е развила благодарение на любовта, свързана с кръвта. С това е бил преодолян niskия егоизъм. Християнството има задача

да запали в човека тази любов, която вече не е свързана с кръвта; т.е., да го доведе до истинската любов, където щастието и добруването на отделния човек е немислимо извън щастието и добруването на другите. Царството на любовта означава, че както преди били свързани чрез кръвното родство, така тогава човекът ще вижда в другия брат извън зависимостта на общата кръв. Това е изразено в думите: “Ако този, който идва до Мен и не възненавиди своя баща и майка, и жена и деца, и братя и сестри, а дори и своя живот, той не може да бъде Мой ученик”. Всичко останало не е истинско християнство. Така ние можем да охарактеризираме развитието на човека от гледна точка на по-висше състояние. Но това развитие става циклично, а не праволинейно. Вие можете да си изясните това по пътя на обикновеното разглеждане на тези цикли.

Вие виждате тогава, в началото на следатлантското време има някаква култура, тя достига своята висша точка и отново стига до упадък; тя достига своя връх благодарение на бягството от материализма; и тя трябва да стегне до упадък, доколкото е търсила своята сила в областта на непризнатата материя. След това вие виждате, как идва нов цикъл в образа на древно персийската култура, древно персийската култура овладява земното кълбо чрез признание на материята; макар в материята да вижда сила, която се съпротивлява на човека и която човек трябва да подчини на себе си в своята работа; и отново тази култура достига своята висша точка и тръгва след това към упадък. Но след нея се издига нова култура, египетско-халдео-асиро-вавилонската, която вече не признава толкова материята, но я прониква с човешки разум, така че изследва пътя на звездите, издигат се постройки на основата на полученото от звездната мъдрост, обработва се земята по закона на геометрията. Материята сега вече не е просто съпротивителна сила, тя се преработва и преобразува в нещо духовно. Пирамидите всъщност са отражение на това, което човек е виждал в звездите. След края на египетско-халдео-асиро-вавилонската култура, ние преминаваме към гръко-латинската култура, когато в човешкото изкуство човекът така видоизменил материята, че внесъл в нея своя собствен образ, преобразувайки материята с красотата. Това не се е случвало по-рано: не е имало това, което е станало в гръцката скулптура, в гръцката архитектура и драма, където човекът запечатал своя собствен образ в материята. В римската култура към това се присъединяват понятията за правата на личността. Само свършено превратна научност – това от пръв поглед може да разбере всеки разумен човек – казва, че понятието за правото е съществувало вече и преди. Книгата законите на Хаммурапи е нещо съвсем различно, от онова, което било създадено както юриспруденция в Рим. Последната е чисто римски продукт, тъй като юриспруденцията се явила там, където отделната личност създава своя отпечатък също и в правото, в правото човекът напълно е утвърдил своята личност. Изучете и сравнете кодекса на римското право с това, което се намира в книгата на законите на

Хаммурапи, където личността на човека е било изцяло включена в теокрацията! “Римският гражданин” е нов елемент в цикъла на развитието на човека. Още по-дълбоко се спуска човек в материята в Петата, германска култура; вследствие на това става преобразуване на природните сили, триумф на техниката. Но ние сме преминали най-долната точка на това развитие. И отново, нов цикъл ще стане този, който ще настъпи, когато хората напълно възприемат това, което се появява сега като теософия. Ние виждаме, че всеки цикъл в културата достига своя връх и след това тръгва към упадък, и как всеки нов цикъл има своя задача да предвижда културата напред. /Пропуск в текста/.

Твърдото положение на равновесие дава на човек увереност, че той може да бъде освободен от Земята; и стремежа нагоре и надолу е това, което ние наричаме стремеж към собствената свобода, това което са донесли на човека луциферичните духове. Така в хода на мировото развитие, действат съвместно Христовото начало и луциферичните духове и обуславят възможностите на културата. Нищо, че в първите времена на християнството се изключвал луциферичния принцип и се посочвало само Христовото начало. С времето, човечеството отново ще стигне до това, да овладее свободата при пълно отдаване на себе си на Христовото начало, понеже Христовото начало е толкова всеобхващащо, че да Го постигне може само този, който се стреми да Го постигне на степен Висша Мъдрост.

Да се върнем назад в дохристиянските времена. Ние намираме там религии, които са подготовка за християнството. Ние имаме религии вече у индусите и персите; но това са религии които са присъщи на дадените народи, от които са се родили. Това са национални, племенни, родови религии, които съществуват заедно с народа, от който са възникнали; религии, ограничени в своята вътрешна същност, тъй като те изхождат още по определен начин от груповите души и са свързани с тях. С християнската религия в развитието на човечеството влиза елемент, който се явява истински елемент на развитието на Земята. В първите времена християнството, във всеки случай е такава, че то веднага разрушава предишните религиозни принципи. То рязко противопоставя себе си с думите: “Аз и отец Авраам едно сме”. То, преди всичко, противопоставя себе си на това, което може да се чувства като единство с някаква единична човешка група; в противоположност на тази душа, която живее във всяка човешка личност, и трябва да почувства своето единство с вечната основа на света, която се нарича “Отец” и която живее във всяка душа; и то се изразява в думите: “Аз и Отец – едно сме”. И в противоположност на Стария Завет, който започва с думите, че в началото било светлина, християнството поставя в Новия Завет думите: “В началото бе Словото!”. С това е било направен един велик напредък в развитието на човечеството. Тъй като, когато се говори за поява на светлина, то се говори, доколкото може да се говори за светлина, за нещо външно видимо. Древните предания описват

генезиса, където физическото се представя като откровение на светлината. “Словото” е това, което изхожда от вътрешните дълбини на съществата, и преди да се е извършило каквото и да е откровение на светлината, човекът вече съществувал като това, което “било е и ще бъде”, т.е., това, под което се подразбира най-дълбокото вътрешно същество на човека. Първоначална е не светлината, първоначално е словото. Евангелието на Йоан е паметник, който не бива да се поставя наред с другите, но то разширява другите паметници, преминавайки от разглеждане на временното към вечното.

По този начин, християнството ни се представя не като религия, която би била религия на отделно племе; а ни се представя като религия на човечеството, ако то се разбере правилно. Когато християнинът чувства себе си единен с “Отец”, то душа стои пред душата, без значение, към какво племе принадлежи. Така всички ограничения трябва да паднат под въздействието на християнството, и състоянието Юпитер трябва да бъде подготвено под влияние на този принцип. Християнството е започнало като религия, понеже човечеството било построено на основата на религията. Но религията е нещо, което в хода на развитие на човечеството трябва да смени мъдростта с познанието. Доколкото религията се основава на вярата и не се пронизва от огъня на пълното познание, тя е това, което в хода на човешкото развитие трябва да се смени с друга. И ако преди човек е трябвало да вярва, за да дойде до знанието, то в бъдеще ще се излее светлината на пълното знание; човекът ще знае и по този начин ще се издигне до признанието на висшите духовни светове. От религията човечеството ще се развие отново до сгратата с огъня на любовта мъдрост.

Тук можем да попитаме: но кога религията ще се разтвори в познанието, кога религията няма повече да се дава на човека в древната форма, при която се казвало, че той трябва само чрез вярата да възприема мъдростта, направляваща развитието; то тогава ще се съхрани ли християнството? Никаква друга религия, опираща се само на вяра, няма да има тогава. Но християнството ще остане; тъй като макар в своето начало християнството да е било религия, то е повече от всички религии! Това е мъдростта на розенкройцерството. Религиозният принцип на християнството в своето начало е бил по-всеобхващащ, отколкото принципа на всички други религии. Но християнството е по-велико от самия религиозен принцип. Когато отпаднат обвивките на вярата ще стане форма на мъдростта. То може съвършено изцяло да свали от себе си всички обвивки на вярата и да стане религия на мъдростта; и духовното знание ще помогне да се подготвят хората за това. Хората ще могат да живеят без древните форми на религия и вяра, но няма да могат да живеят без християнството, понеже то е повече от всички религии. Християнството е дошло, за да разбие оковите на всички форми; и това, което ще изпълва хората като християнство, ще съществува и тогава, когато човешките души ще израснат зад пределите на всеки чисто религиозен живот.

СЕДМА ЛЕКЦИЯ

Берлин, 13. 4. 1908 г.

Последният път, когато обсъждахме нашето изложение тук, аз завърших с това, че християнството е нещо по-дълбоко, по-всеобхващащо, отколкото това, което се съдържа в религиозния елемент, и че в бъдещите времена, когато човечеството ще израсне зад пределите на това, което в хода на времето са свикнали да наричат религия, в това далечно бъдеще, казах аз тогава, съдържанието на християнството, освободено от религиозното в древния смисъл на елемента, ще стане за човека духовен културен фактор. По този начин, християнството ще успее само да преодолее формата, която ние, изхождайки от досегашното развитие на културите, с право разглеждаме като форма на религиозен живот.

След тази последна лекция ми се наложи да се сблъскам с многообразни симптоми на културния живот. Вие знаете, че между последната и днешната среща стои една малка част от духовно научна дейност в три северни страни: Швеция, Норвегия и Дания. По-миналата неделя аз имах също лекции и в Стокхолм. В тези северни страни поради малкия брой жители, хората живеят по-далече един от друг, отколкото ние в нашите страни на средноевропейската култура – само напомням, че цяла Швеция има толкова жители, колкото един Лондон, – че местностите, в които има много места, където съществуват условия за проявата на древните северни богове и съществата от древното жизнено обкръжение. Напълно може да се каже: за тези, които знаят нещо за спиритуализма, има сигурна връзка с това, че от всички ъгли и краища се мяркат духовните образи на тези древни северни божествени същества, които стояли пред духовните лица на северните посветени в северните мистерии в тези времена, когато християнската идея още не е била навлязла в света.

Вътре в тази не толкова в поетичен, но също и в спиритуален смисъл, пронизани със саги местности може да се открие и друг признак. Между дните на лекциите в Стокхолм аз трябваше да изнеса лекции в Упсала. В библиотеката в Упсала – сред свидетелства от мистичен вид за древните дохристиянски времена – спокойно лежи първия древен немски превод на Библията, така наречения Сребърен кодекс, Четериевангелието, преведено в IV столетие от готическия свещеник Вулфила. Забележително: по силата на кармичната връзка този християнски документ по време на Тридесетгодишната война бил изнесен от Прага, където се е намирал до този момент, и сега се съхранява в обкръжението на духовни същества, които – най-малко в спомените, изпълват духовната атмосфера на тази местност. И сякаш така е трябвало да бъде, този документ трябвало да почива на това място; тук намира място и още една необикновена история. Някога от един любител били откраднати единадесет страници от Сребърния кодекс. След

дълго време неговият наследник почувствал такива угризения на съвестта, че изпратил тези страници в Упсала, така че сега те са заедно с останалите страници на първия немски превод на Библията.

От тези три открити лекции в Стокхолм, които трябваше да изнеса, едната трябваше да бъде посветена главно на идеята “Пръстена на Нибелунгите” от Вагнер. И в същото време по афишните стълбове в града се известяваше за постановката на “Вагнер. Рагнарьок – сумрака на богове”, като последната вечер се представяше този “Пръстен на Нибелунга”. Това са истински симптоми, които по такъв необичаен начин се преплитат един в друг: светът на северните саги, които в основата си са съдържали преди всичко дълбоки указания за това, че някога ще дойде Този, който ще освободи този северен свят от боговете. Аз често поставях вашето внимание върху това, че настроението на северните саги се разкрива като отзвук в средноевропейския облик в това, че Зигфрид е поразен в единственото място, което е било все още уязвимо, и с това пророчески се показва мястото, което по-късно у Другия ще бъде покрито от кръста – за да се подчертае едновременно: тук е мястото, където още нещо отсъства. Това не е поетична игра, а е нещо извлечено от дълбините на инспирирания свят на сагите. Защото този трагичен мотив се основава както на северната сага, така и на лежащата в нейната основа мистерия, че по местата на северния свят на боговете, по-късно ще встъпи християнския принцип. В северните мистерии преди всичко обръщат внимание на това, което всъщност означават този полумрак на боговете. Едновременно се подчертава – аз виждам в това нещо повече, отколкото поетичен образ – че в дълбочината на народното чувство, спомените за древните богове твърде дружелюбно живеят с онова, което е навлязло с християнството. Това се усеща като симптом, в тази оттеглила се готическа Библия вътре в древните спомени.

Може и по-нататък да се усети като признак, като указание за бъдещето, че в страните, където боговете на времето “Сумрака на боговете”, били толкова жизнени колкото е възможно, че те отново се възраждат, възкръсват в дадената им от Рихард Вагнер форма извън тесните граници на движещият се религиозен живот. Защото, който макар и малко да е в състояние да разбере знаците на времето, ще види в изкуството на Вагнер първата проблясваща звезда, като християнството, в неговата дълбока идея излиза от тесните рамки на религиозния живот в широк кръг на съвременната духовна култура. Можем да се вслушаме в душата на Рихард Вагнер, как религиозната идея на християнството излиза наяве, как тя разкъсва религиозните пътища, за да стане нещо всеобхващащо. Когато той се намира на брега на Цюрихското езеро до вилата на Везендонк през 1857 година, точно през Страстния Петък, и се любува на първите разпукващи се есенни цветя, в този разпукващ се живот възприел душевното зърно на “Парсифал”, и това е трансформация на онова, което в християнството живее в началото

като религиозна идея на по-широк план. И след като той първоначално извисил своята душа към пророчеството за предизвестие на християнството, което така мощно просияло в неговия “Пръстен на Нибелунгите”, по-късно, в “Парсифал”, тази християнска идея е излязла в своята цялост и завоюва далечни хоризонти. Така тя станала изходен пункт за бъдещето, когато християнството ще бъде не толкова религиозен живот, а живот и познание, жи- вот изкуство, живот красота в пълния смисъл на думата.

Днес това трябва да се постави пред вашата душа, за да се доближим до края на нашето предишно разглеждане като нещо, което може да възбуди основното усещане за това, което ще стане християнството за човечеството. Опирайки се на това, ние искаме днес, изхождайки от дълбините на развитието на човечеството, да направим преглед на отношенията между религията и християнството. Тъй като и в момента времето, в което поставяме тази тема, не е неблагоприятно, за да се предположи такава разглеждане пред нашите души.

Ние се намираме в непосредствена близост до този велик символичен празник, който може да се изрази като празник, който показва победата на духа над смъртта. Ние се намираме в преддверието на Пасха. И ние си спомняме това разглеждане, когато се опитахме да вникнем в смисъла на Рождество, изхождайки от дълбините на същността на материята. Когато си представим от по-висша гледна точка от една страна празника Рождество, а от друга Пасха с нейния блясък на Троицата, то когато правилно наблюдаваме, пред нашите духовни очи по чуден начин ни се представя отношението между религията и християнството.

Ще сме принудени и по-нататък да привличаме основи за това наблюдение, но и от това ние ще видим, че ,всъщност, такива празници се явяват запазени, и какво могат да пробудят в нашата душа. И по-нататък ще се връщаме в развитието на човечеството, макар и не толкова далече, както в последната лекция, поради недостиг на време. Но наблюдението, което предприехме ще ни бъде от помощ, когато разглеждаме хода на развитието на небесните същества. Днес ние ще се задълбочим в миналото приблизително до средата на Атлантския период. Това е този период от време, когато предците на днешното човечество живеели на запад от Европа, между Европа и Америка, на този континент, който днес образува дъното на Атлантическия океан. Земята тогава изглеждала по друг начин. Това, което днес е покрито с вода, тогава е било земя, и там са живеели предците на хората, които днес образуват европейско-азиатската човешка култура. Ако хвърлим духовен поглед на душевния живот на този допотопен атлантски народ, то душевния живот ще ни се представи съвършено различно, отколкото душевния живот на следатлантското човечество. От предишните разглеждания знаем колко мощно се изменило всичко в хода на земното развитие, а също и душата на човека, чак до промените в състоянието, в

момента на дневното бодърствуване и на нощния сън – всичко в живота на човешкото съзнание се изменило от този момент.

Днес е нормално за човек, когато се събужда сутрин, със своето астрално тяло и Аза да се потапя във физическото и етерно тяло. И с това потапяне дава възможност неговите очи да виждат, ушите да слушат и неговите други сетивни органи да възприемат впечатленията на сетивния свят около него. Той се потапя в своя мозък и нервната система и комбинира сетивните си впечатления. Това е неговия дневен живот. Вечер отново извлича астралното си тяло и Аза от своето физическо и етерно тяло. И когато човек заспи, а неговите физическо и етерно тела лежат в леглото, тогава изчезват всички впечатления на сетивния свят и дневния живот. Тогава изчезват удоволствието и мъката, радостта и болката, всичко, което представлява вътрешния душевен живот, и мъгла и мрак се явява нощният живот около човека.

Но около средата на атлантските времена това още не е било така. Тогава живота на съзнанието на човек представлявал съществено друга картина. Когато човек сутрин се потапял в своето физическо и етерно тяло, тогава пред него излизали не тези определени и ясно разграничими образи на външния физически свят, а образите били твърде много неопределени, например така, както днес се явяват уличните фенери в гъста мъгла, като чели обкръжени от аурата от цветна дъга. Тук имате малко сравнение, за да си съставите представа за онова, което атлантът е виждал по средата на своето развитие. Само тези цветове окръжаващи предмета, които още не били определени от ясни контури, както човек ги вижда сега, а също и звуците, звучащи от предметите, не са били още толкова сухи и скучни тонове и цветове, както днес. В тези цветни контури, които обкръжавали също всички живи същества, се изразявало нещо от вътрешния душевен живот на съществата, така че човек, потапяйки се в своето физическо и етерно тяло, възприемал и нещо от духовната същност на явленията, които го обкръжавали, и за разлика от днешния ден, когато той, потапяйки се сутрин в своето етерно и физическо тяло, възприема само броя на физическите предмети в техните ясни граници и цветни повърхности. И когато човек вечер е оставял физическото и етерно тяло, тогава около него не се е простирала беззвучна тишина и тъмнина. Тогава образите, които е възприемал, били за него малко по-различни, но все пак не по-слаби отколкото през деня. Разликата била само в това, че по време на дневния живот той възприемал предмети на минералното, растителното, животинското и човешкото царство. Обаче, през нощта, когато човекът излизал от своето физическо и етерно тяло, тогава пространството около него се напълвало също с такива цветни образи и тонове, изходящи от всевъзможните впечатления на обонянието и вкуса от всичко, което се намирало около него. Но тези цветове и тонове, и впечатленията от топло и студено, които той възприемал, са били облекла и обвивки на духовни

същества, които не са слизали до физическо въплъщение, същества, чиито имена и образи можем да получим от митовете и сагите. Защото митовете и сагите не са народно творчество, а спомени за видения, които са имали хората на древните времена в подобни състояния, защото тези хора възприемали духовното през деня и през нощта. Човекът действително през нощта е живял обкръжен от тези северни божествени светове, за които съобщават сагите и митовете. Один и Фрея и всички останали образи от северните саги не са измислени. Те живеели също толкова истински в духовния свят човечеството през това време, както днес човек живее в обкръжението на съвременниците си. И сагите и митовете са спомени за това, което човек е преживявал в действията си в своето сумрачно ясновидско състояние.

Когато това състояние на съзнанието, което се е развило от още по-древно състояние, израствало все повече и повече, тогава слънцето на небето е било в знака Везни, в тази точка от времето, която днес наричаме пролет. И ако продължим по-нататък във времето, което наричаме атлантско, ще видим как все повече започват да се образуват състоянията, които имаме днес. Все по-смутни и малко различни станали впечатления, които имал човек, когато неговото астрално тяло и Аз се отделяли през нощта от физическото и етерното тяло. С една дума все повече и повече – ако позволите да се изразя парадоксално – нощта за него станала нощ, а денят станал ден.

След това станал атлантския потоп и дошли следатлантските култури, тези, които често съм ви описвал, които ние наричаме древноиндийска култура, през чието време светите Риши сами учели хората; древноперсийската, хелдео-асиро-вавилонско-египетска култура, след това гръко-латинската и накрая нашата култура. Ако днес поискаме да опишем настроението, в което живеели хората в следатлантското време и също частично в последното време на атлантската епоха, то това настроение ще изглежда по този начин: навсякъде народите, също и тези, които отишли на изток и там отседнали като потомци на атлантските народи, още били под властта на древните спомени, древните саги и митове, които възпроизвеждали това, което хората изживели в по-ранни времена, в по-ранни състояния на съзнанието на атлантското време. Тези саги народите са ги взели със себе си от това време, съхранявали ги и ги разказвали. Това ги е изпълвало и древните жители на севера още чувствали силата, която им говорила от сагите и митовете, защото все още имали спомена за онова, което предците им виждали, и за което се разказвало.

В тези народи се е съхранило и още нещо. Това, което тези народи не са преживяли, но са го преживяли посветените на древните времена, свещениците на мистериите и мъдреците на мистериите. На тях им било позволено духовно да виждат в дълбините на мировото битие, които днес отново се разкриват благодарение на духовното изследване. Било им

позволено, защото състоянието на душите на предците на човека, в поколенията на посветените, били като народна душа, която в древните времена все още живеела в духовния свят. И все още имало в тези времена ясновидско състояние в сумрачен вид. Както народите са съхранявали своите саги, приказки, легенди, които, многократно пречупени, доказвали това, което по-рано е било преживяно, така в пра-древната мъдрост било съхранено онова, което било съзерцавано в мистериите, което се пази грижливо в тези древни времена: всеобхващащото мировозрение, което по-късно в мистериите можело да бъде пренесено в тези, които посвещавали до непосредствено индивидуално състояние. Само изкуствено можело да се предизвикат тези състояния в древните мистерии, които в древните времена са били естествени.

Защо в древните времена духовните възприятия били естествени? Защото тогава е съществувала и друга взаимовръзка между физическото и етерното тяло. Днешната взаимовръзка е възникнала за пръв път през последното следатлантско време. При атлантския човек горната част на етерната глава също и другите части на етерното тяло са се простирали далече извън неговата физическа глава, и постепенно, едва в края на Атлантида етерната глава напълно се потопила във физическата глава. Това довело почти до съвпад на етерното и физическото тяло. Чрез това сливане на етерната и физическа глава било предизвикано по-късното състояние на съзнанието, което станало присъщо за хората в следатлантските времена: възможността да възприемат физически предмети в техните отчетливи граници. Че той може да чува тонове, да усеща аромати, да вижда цветовете на повърхностите, когато повече не се явяват свидетелство на духовното от вътрешното съдържание на нещата; всичко това е свързано с по-силното сливане на физическото и етерното тяло, което тогава е ставало постепенно.

В по-древните времена, когато етерното тяло все още частично е било извън и физическото тяло, е било така, че тази намираща се извън етерното тяло част е можела все още да получава впечатления от астралното тяло, и тези образи са се явявали като възприятия на древното сумрачно ясно виждане. Едва когато етерното тяло напълно се е потопило във физическото тяло, древното сумрачно ясновиждане било напълно отнето от човека. Затова в тези древни дохристиянски мистерии, в посветените йерофанти трябвало по изкуствен начин да се предизвика това състояние, което в атлантско време било естествено. Тук ние виждаме, че с учениците за посвещение в мистериите храмове са се отнасяли по такъв начин, че след като астралното тяло получавало съответните впечатления, етерното тяло частично се извличало от посвещаващият свещеник, така, че физическото тяло се въвеждало в три и половина дневен летаргичен сън, един вид състояние на парализа. И когато етерното ставало свободно, астралното тяло можело да му предаде всички преживявания, които по-ранния атлантски човек имал в естествено състояние. Тогава древния посветен можел да види

онова, което за него е не само съхранено от писанието, не е просто традиция, а сега за него ставало индивидуално преживяване.

Да осъзнаем, какво тогава е изживявал посветеният. По времето когато свещеникът на мистериите частично извличал етерното от физическото тяло е въвеждал в това извлечено етерно тяло впечатленията на астралното тяло, посвещаваният е изживявал духовните светове толкова силно, че спомените за тях той е можел да внесе във физическия свят. Той ставал свидетел на онова, което ставало в духовните светове. Можел е да остави в себе си свидетелствата за това. И сега, той се издигал над всичко, което било направено за народите и нациите, защото бил посветен в това, че всичко, че всички народи са съединени един с друг: в прамъдростта, в праистината.

Така е било в древните мистерии. Също така е било и в миговете, за които ме се отдаде да ви разкажа при мистериите на Рождество, където тези неща, които всъщност образуват характерното за по-късното съзнание, били скрити от погледа на посветения. Помислете за това, че всъщност в следатлантското съзнание, човекът не можел повече да прониква вътре в нещата, появила се граница между него и вътрешността на нещата, и виждал само повърхността на предметите от физическия свят. Онова, което станало непроницаемо и невидимо за съзнанието на човека от следатлантското време, било за посветения проницаемо и видимо. Когато за него настъпил великият момент, наричащ се нощта на посвещение, тогава е можел да вижда през твърдата на земята и той можел “да вижда слънцето в полунощ”, духовното слънце вижда “в полунощ”.

Всъщност, това дохристиянско посвещение било един вид извикване на това, което за хората на древните времена е било нещо естествено и са го изживявали като естествено състояние на съзнанието. Но хората все повече израствали над това спомняне за древните времена. Ние видяхме как крачка след крачка с прогресивни културни цикли, човечеството израсло от тези древни възпоменания, и как все повече и повече изчезвала способността за изживяване на нещо извън физическото тяло.

В първите времена на следатлантската епоха, в древна Индия, в персийската, халдейската, дори и в египетската култура имало още много хора, чиито етерни тела не са били съединени до такава степен с физическото тяло, така че те можели да имат впечатления от духовните светове като атавистичен остатък от по-ранните времена. Но по-късно, през гръко-латинската епоха, изчезнали всички тези преживявания на по-ранните времена, и все по-малко е имало възможност да се правят посвещения по същите начини като преди. Изчезнала също и възможността да се съхранят за хората спомените за древната прамъдрост. Ние все повече се приближаваме към нашия пети период, който, погледнато отвътре, има особено значение за еволюцията на човечеството.

В четвъртият период, т.е., в гръко-латинският, нещата са стояли по такъв начин, че можем да кажем, че тогава с еднакъв успех са могли да притежават както спомена за онова, което човечеството е виждало с помощта на древното сумрачно ясновидство, така и от друга страна, някои хора изцяло пребивавали във физическото тяло и вследствие на това били абсолютно затворени за духовния свят. Целият наш живот ни показва, че човекът от нашия пети следатлантски период се е спуснал още по-дълбоко във физическото тяло. Външен признак за това е възникването на материалните представи. Първоначално възникнали в четвъртия период в древногръцките анатоми. След това изчезват и отново възникнали, докато не станали все по-силни и по-силни през последните четири столетия, така че човекът не само изгубил позитивното древно съдържание на духовните светове, но също и вярата в духовните светове въобще. Това е констатация от факти. Човекът в този пети период дотолкова дълбоко се спуснал във физическото тяло, че е загубил дори и вярата. Много хора напълно са изгубили вярата в съществуването на духовните светове.

Да се попитаме сега от друга гледна точка: какъв е бил хода на човешкото развитие? Обръщайки се назад в това древно атлантско време, кое-то се опитахме да направим сега нагледно, и можем да кажем, че там човекът живеел със своите богове. Той вярвал не само в себе си и в три-те царства на природата, но той също така е вярвал във висшето царство на духовните светове, тъй като е бил техен свидетел в това атлантско време. Няма голяма разлика между неговото нощно и дневно съзнание. Те били още в равновесие, и човек би бил глупак, ако би отрекъл това, което действително било около него възприемаемо, защото той е виждал боговете. Религия, в нашия днешен смисъл тогава още не можела да съществува, защото тогава хората не са се нуждаели от религия. Съдържанието на религията било факт за човека от атлантската епоха. Също както на вас не ви е необходима религия, за да вярвате в розата, лилията, скалите и дърветата, така за атланта не е било нужна религия, за да вярва в боговете, защото те били даденост за него.

Но тези факти все повече изчезвали. Все повече съдържанието на духовните светове ставало спомен, частично съхранен в традициите, с това, което е разказвало за древните времена; което са виждали предците, частично се е съхранило в саги и митове, и това, което отделни особено предположени ясно виждащи хора виждали сами. Но преди всичко съдържанието се в духовните светове се съхранило в това, което пазели свещениците. Всички свещеници от култа Хермес в Египет, свещениците от култа на Заратустра в Персия, мъдреците на халдеите, индийските последователи на светите Риши, всичко това не било нещо по-различно от изкуството, отново с посвещение да правят човек свидетел на онова, което прачовечеството е виждало по естествен начин в собственото си обкръжение. И според това, от какво е бил направен народа, от какви особени способности и усещания, според

климата, в който той живеел, от това зависило, какво именно се съхранявало в мистериите, в религията на народа, преобразувано в образи. И все пак в основите на тези религии като велико единство лежала прамъдростта. Тя била еднаква, единна, независима от това дали я пази грижливо Питагор в школата си, или учениците на Хермес в Египет, или халдейските мъдреци, или последователите на Заратустра в Предна Азия, или привържениците на Брама в древна Индия – навсякъде била една и съща прамъдрост, само обусловена от потребностите и особеностите на отношенията в народните религии, явяващи се на отделните места. В това се вижда създаването на религиозната култура.

Какво всъщност е тази религиозна култура? Религиозната култура се явява по описания начин, действащ посредник между духовните светове и тази част от човечеството, която не притежава повече способността да възприема този духовен свят чрез своите органи на възприятието. Религията станала възвестител на посланията от духовния свят за тези, които не са в състояние вече да изживяват духовния свят като факт. Така се разпространил духовния живот като култура, под формата на религия по цялото земно кълбо. Така е живял в различните културни периоди, от древноиндийския, древно персийския, египетско-халдейската, гръко-латинската епоха до наше време.

Човекът бил потопен в своето физическо тяло с цел да познае външния свят, да изживее физически чувства, за да може онова което изживее от външна страна с помощта на физическите чувства, да го вземе вътре в духовната си същност, за да го въведе в бъдещите степени на еволюцията. Но сега, доколкото сме се потопили във физическото тяло, тъй като сме прекрачили средата на следатлантската култура, ние се намираме в особена ситуация. Все още не всички, но значителен брой от хората вече се намират в тази ситуация. Цялото вътрешно развитие на човечеството става по забележителен начин. То върви, така да се каже, до известен момент напред, а след този момент то тръгва в обратно направление. След като развитието се спуска надолу до известен момент, то отново се издига нагоре и отново минава през същите етапи, само че в по-висша форма, и по този начин, днес, човекът действително се намира пред забележително бъдеще: пред бъдещето – това се знае от всеки, на който е известен този дълбоко значим факт за развитието на човечеството, – че неговото етерно тяло постепенно отново се освобождава, след като се е потопило във физическото тяло, в което той в ясни очертания и форми е възприемал всичко онова, което може да се възприеме днес във физическия свят. Необходимо е етерното тяло да се освободи отново, необходимо е отново да се възвиси, за да може човек да бъде одухотворен и да може отново да възприема духовния свят. Действително, човечеството днес вече се намира в тази точка, когато в по-голямата си част човешките индивидуалности отново се освобождават от етерното тяло.

Тук, пред нас излиза нещо още по-необикновено. Точно това е тайната на нашата културна епоха, до която сега ще се докоснем, когато изведем този факт пред нашия поглед. Ние трябва да си представим, че етерното тяло е навлязло дълбоко във физическото тяло, и сега трябва да започне обратния път. То трябва да вземе от физическото тяло всичко, което може да бъде възприето с физическите сетива. Но, благодарение на това, етерното тяло отново се освобождава, всичко, което по-рано било физическа действителност, трябва да бъде постепенно одухотворено. Човекът трябва да вземе в бъдещето съзнание, знанието, че във физическото също има духовно. Защото, какво излиза от него? Неговото етерно излиза от физическото тяло, и понеже човек съхранява само вратата във физическия свят, и в него отсъства съзнанието, че духовното е действителност във физичното, което излиза с етерното тяло като плод от изживяното във физическото тяло. По този начин, може да се случи, че хората, така да се каже, да не намерят подстъпите към това освобождение на тяхното етерно тяло.

Нужно ни е точно и определено да хванем точката, където етерното тяло на човека абсолютно и изцяло се намира във физическото тяло и започва отново да излиза навън. Трябва само да разберем: човекът освобождава своето етерно тяло така, че той губи вратата, съзнанието за духовния свят, докато той живее във физическото тяло, и по този начин е късал взаимовръзката с духовния свят. Трябва да се разбере, че той така здраво и старателно е влязъл във физическото тяло, че е нямал друг изход, освен да повярва, че физическия живот се явява единствената действителност. И сега навлиза в следващия период. Етерното тяло излиза, неизбежно го изоставя, и човекът се оказва, че не е в състояние да навлезе в това състояние, където съществува съзнание за духовния свят. Тогава той няма да признава духовния свят. Това в близко време предстои на човечеството: то няма да признава духовния свят, който е принудено да преживее вследствие освобождаване на етерното тяло, човечеството ще се придържа към въображаемото, към фантастиката, към илюзията. И тези, които по най-изчистен начин – или, нека да кажем, за да не бъдем язвителни, по най-деликатен начин – са се спуснали във физическото тяло, който е станал материалистичен учен, т.е., опознал себе си чрез закостенелите понятия на материята, тъкмо те, повече от всичко се намират пред опасността при освобождаване на тяхното етерно тяло да нямат никаква представа, че съществува духовен свят. Тогава те считат всичко, което изживяват от духовния свят за илюзия, за фантастика, за мечти.

Аз ще превода само един пример: неотдавна се появи една психологическа книга на един немски професор. Там е посочено, че душата всъщност е съвършено идентична с мозъка, и от друга страна посочва направленията там отвън, тук отвътре. Вътрешно – това са чувства, представи и воля, а външно – това е мозъкът, изследван анатомо-

физиологично. В тази книга ще намерите изключително изказване; там се посочва, че ако това би била самостоятелна душа, то би трябвало да се разбере, че тази самостоятелна душа би трябвало да увеличава или да намаля своите си- ли чрез всички впечатления, които човек възприема. Но съществува за- кон за съхранение на енергията, който казва, че всички сили, които човек възприема отвън, трябва отново да излезнат извън него, и се посочва, че при човека също и цялата топлинна енергия, която той възприема, отново се отдава. Но тъй като това се подчинява на закона за съхранение на енергията, и там се вижда, че това, което влиза, също и излиза отново, и от това следва да се направи извод, че там няма агресия върху самостоятелната душа, а стават чисто материални процеси, които влизат вътре и отново излизат навън.

Не става дума за някаква остра критика на тази книга и на това учение, което се преподава в катедрите на нашата официална наука, тъй като хората не могат да се въздържат от измисляне на такива учения; те живеят в страшна сугестия. Ако изследваме в действителност колко топлина постъпва в човека и колко излиза от него, и на тази основа заключаваме, че в него няма душа, то това е примерно същото както ако някой би застанал пред банка и би поискал да изследва каква парична маса влиза и излиза отново, и ако на тази основа би направил заключение, че както цялата енергия, т.е., паричната маса, отново е излязла, то това означава, че в банката няма никакви служители! Такъв вид мисъл-форми днес се намират навсякъде, във всичко, което се счита за официална психология. И колко нечувано сугестивно действат те на съвременното човечество. Това е време, в което, тези, които искат да бъдат водачи на човечеството и които предполагат, че си служат безусловно с науката, са потопени по-силно от всякога във физическото си тяло. По време на навлизането на етерното тяло във физическото тяло те напълно са изгубили съзнание, за съществуването на духовния свят, и, за това трябва да се каже, че тези учени най-много от всички принадлежат на съдбата, за която сега трябва да ви опиша. Каква е съдбата на тези хора в бъдеще?

Правилният начин на живот на човека в бъдеще, когато етерното тяло ще бъде отново свободно, означава, че този човек трябва да има осъзнаване за това, какво предлага чрез себе си на това етерно тяло, и какво съответства на човечеството. Само по този начин той би имал осъзнаване за това, че предлага себе си като познание на духовния свят, затова е необходимо, човечеството да пренесе през тази точка, когато човекът напълно се потапя във физически-чувственото, познанието, че духовния свят съществува. Не бива да се допусне, да бъде изгубен прехода от религиозния живот към живота на познанието. Човекът е слязъл надолу от живота сред боговете, към живота с боговете, той отново ще се издигне. Но той трябва да ги познава! Той действително трябва да знае, че боговете са реални! Човекът повече няма да може да си спомня за древните времена, ако неговото етерно

тяло отново бъде свободно. Ако в средни- те векове той е изгубил съзнание за духовния свят, ако той вярва само, че живота във физическото тяло и видимото във физическо тяло се явява като единствена действителност, тогава за бъдещето той увисва във въздуха. Тогава той не познава себе си в духовните светове, тогава губи почва под краката си. И за него има опасност от това, което наричаме “духовна смърт”; защото това, което е около него се оказва недействително, илюзия, за тази действителност в него няма съзнание; в това той не вярва, и той умира. Това се явява действително умирање в духовния свят, това е нещо, което заплашва човек, ако при встъпване в духовния свят не носи съзнание за тези духовни светове.

Но къде, все пак се намира тази точка в еволюцията на човечеството, в която може да бъде достигнато пълно съзнание за душевния свят? Това е този момент, в който през слизване във физическото тяло и чрез неговото преодоляване пред хората е представен великият образ, който е даден в Христос. Чрез пълното разбиране на Христос става достижима възможността да се извоюват подстъпите към всички спомени на миналото и към цялото проникване в бъдещето. Защото всички основатели на религии до Христос, какво са посочвали те? Те показвали миналите инкарнации и следващите инкарнации на човека. Христос влязъл в тялото на Исус от Назарет, когато Исус от Назарет е бил 13 годишен. Христос бил същност, която е живяла във физическо тяло само веднъж. И чрез тази еднократна победа над смъртта, ако правилно се разбере това, се посочва на човека, как трябва да живее, за да внесе във бъдещите времена съзнание за съществуването на духовния свят. Това е единението с Христос.

И как ще живее идеята за Христос в човека на бъдещето? Човекът на бъдещето също ще разглежда нашата епоха, когато човек е живял във физическо тяло, както човекът от следатлантско време разглеждал атлантското време, когато хората живеели заедно с боговете. Той ще чувства себе си победител над това, което се преживява във физическото тяло. Когато след това той отново се издигне на духовен план, ще посочва физическото тяло, като нещо, което е преодоляно. Това трябва да чувстваме във великото пророческо действие, когато съзерцаваме чудото Пасха.

Човекът на бъдещето има пред себе си две възможности: едната възможност е тази, той да си спомня за времето, когато е имал преживявания във физическо тяло и да си казва, че само това, което е било тогава е било действително. Ние се намираме в света на илюзиите, в действителност е имало живот във физическо тяло. Такъв човек гледа на изоставеното физическо, като на гроб, и това, което вижда в гроба е труп, но трупят като физическо представлява за него истинска действителност. Това е едната възможност. Другата възможност е такава, че гледа назад в изживяното във физичния свят като на гроб, но така, че вярва, като че ли физическото се явява истинско, действителност; той казва, чувствайки дълбоко при това истината на думите: “Този, Когото вие търсите, Него там вече го няма!”

Гробът е празен, и Този, за Когото става дума, Той възкресе! Празният гроб и възкръсналия Христос – това е мистерия- та на пророчеството; и по този начин в мистерията на Пасха имаме мистерията на пророчеството.

Великият синтез на мистерията Рождество, като повторение на древните мистерии и мистерията Пасха като мистерия на бъдещето, мистерията на възкръсналия Христос – това е искал да даде Христос на човечеството. Това е мистерията на празника Пасха. Това ще бъде бъдещето християнство, че християнската идея не е просто вест за висшите светове, не е обикновена религия, а християнската идея се явява убеждението и импулса на живота: убеждение, защото човек вижда във възкръсналия Христос онова, което предстои на него самия да преживее в бъдеще, дава живот, защото Христос се явява за човека не просто нещо в което се визира, което му дава просто утешение, но се явява за него велик пример, по който да живее и с който той превъзмогва смъртта. Да сме деятелни в духа на християнството, да се живее, виждайки в Христос не просто утешителя, а да се вижда Христос като този който ни предшества, и който в най-дълбок смисъл е родствен с нашата най-дълбока същност, според това как ние живеем – това е идеята на Христос за бъдещето, която се стреми да проникне цялото познание, изкуството, целия живот. Ако си спомним, какво съдържа в себе си идеята Пасха, ще открием символа на християнството с истинското действие и истинския живот?

Когато човечеството няма да има нужда от религиозните съобщения, които му носят вест за боговете на древните времена, защото отново ще живее сред боговете, тогава Христос ще бъде за тях онзи, който ще им дава сила, за да намерят правилното взаимоотношение сред боговете. Тогава повече няма да се нуждаят от религията, за да вярват в боговете, които тогава отново ще виждат, тъй както по-рано не е имало нужда от нея, когато хората са живеели сред боговете. Тогава не е нужно да вярват в боговете, които отново ще виждат, ако те влязат сред боговете, подсилени с това, което дава християнството. Те сами ще бъдат одухотворени сред духовните същности и тяхната работа преминава сред духовните същности. Така човекът вече съвсем в не толкова далечно бъдеще отново ще вижда, как физическият свят губи за него своето значение, и как, така да се каже, физическите неща ще избледняват. Тяхната действителност ще избледнява, дори ако човекът още дълго време пребивава на Земята. Ако, обаче, физическите неща изгубят своето значение и важност и избледнеят, тогава човекът ще вижда угасващото значение на физическото или няма да успее да повярва в духовното, което застава пред него, или все пак той ще успее да повярва и да се понесе съзнанието за духовността на бъдещето, и тогава няма да познае духовната смърт.

Да противостоят на действителността, която като такава не познават, това означава да се разруши в духа. В такава духовна разруха ще живеят хората, ако духовните светове започнат да се явяват пред тях при

освобождаване на етерното тяло и при това са непознати за тях като такива. Днес някои хора вече могат да имат съзнание за духовният свят, но то го няма, и затова го отхвърлят, и това се изразява в нервност, неврастения, в патологичен страх. Това е като ответен удар предизвикан от отсъствието на съзнание за духовния свят. Който чувства това, той чувства също и необходимост от духовното движение, което прераства в чиста религия, съхранява вярата в човека, носи пълно познание на духовния човек. Да се познае Христос означава също да се познае духовния човек.

Идеята на Христос да заживее в бъдещето на човечеството, означава да се преодолее християнството като религия и да се разкрият далечните хоризонти на християнството като познание. Християнството ще влезе в изкуството, ще го разшири и оживи, ще стане образуваща сила за изкуството в най-висша степен. “Парсифал” на Рихард Вагнер е подготовка за това. Християнството ще навлезе във всички проявления на живот на Земята, и когато религията вече отдавна няма да е нужна повече на човечеството, тогава човечеството ще се намира под силното влияние на християнския импулс, който трябваше да бъде даден на човечеството, когато то беше в средата на четвъртия културен период. В гръко-латинската културен период Христос е излезнал сред човечеството. И както човечеството е трябвало да се спусне в дълбините на материалния живот, така то е трябвало отново да се издигне към познанието на духа. И този импулс е даден от явяването на Христос.

Тези усещания трябва да ни въодушевяват през дните, в които символично имаме около себе си мистерията на Пасха, през периода на Пасха. Защото мистерията Пасха не е само мистерия на спомените, но също е и мистерия за бъдещето, пророчество на човека, който постепенно все повече и повече освобождава себе си от връзките и пътя и обстоятелствата на чисто физически чувствения живот.

ОСМА ЛЕКЦИЯ

Берлин, 20. 4. 1908 г.

Днес бих искал да говоря за нещо, което отчасти излиза извън рамките на тези лекции, но в същото време е допълнение към тях, и тъй като казаното в миналите лекции в известно отношение ще бъде повторено и дори ще стане по-ясно.

Вече знаем, че човекът, какъвто се явява сега, е станал в течение на дълга еволюция, че е преминал през различни планетарни състояния, през които се е развил до днешната си висота. Ние също знаем, че в бъдеще той ще се издигне към по-висока степен на развитие. Вече получихме

представа за това, че през времето на Стария Сатурн, когато човекът е бил още в съвсем смътно съзнателно състояние, вече е имало същества, които били на такова високо ниво, както човека днес; и че там имало и

такива същества, които били на много по-високо ниво, отколкото човека днес. Ние знаем, че сега също има същества, които в настояще време са достигнали степен на развитие, която човекът ще достигне едва в бъдещето. И по този начин, можем да вдигнем поглед нагоре към някои – както се казва в окултизма – йерархии, стоящите над човека същества, всяка една от които стои на степен по-високо от предишната. Най-близко стоящи до човека са съществата, които наричаме с езотерично християнското обозначение “Ангели”. Така за нас Ангелите се явяват същества, които още на Луната, планетарната предшественица на нашата Земя, достигнали човешко съзнание, и които сега стоят на една степен по-горе от човека. Самият човек на Юпитер ще има такова съзнание, какво- то сега се явява съзнанието на съществата, наричани от нас Ангели. С това ние показахме съществата, стоящи на една степен над човека. Но от някои други източници знаем също и следващите степени.

Знаем, че над Ангелите стоят Архангелите, след това Архаите; по-нататък Власти или Откровения, Екскурзии; след тях така наречените Сили, Господства, Динамис; по-нататък Престоли, Херувими и Серафими. Едва тогава – зад пределите на Серафимите – бихме могли да говорим за това, което в християнски смисъл се нарича Бог. Макар истинският окултизъм, истинското духовно знание да не може да разделя обикновената, тривиалната представа, че човекът би могъл непосредствено да се вглежда във висшето Божествено; но ние имаме над човека цяла стълба от духовни същества, които в християнството наричаме Ангели, Архангели и т.н. И за нас, в известно отношение, би било по-удобно духовно- то да бъде такова, както често може да се чуе: “Ах, защо е необходима тази цялата стълба от духовни същества, нали човекът може непосредствено да влезе в общение с Бога!” От това удобство окултистът и философът не могат да се ползват, тъй като тези същества наистина ги има в света, и днес ние ще говорим за някои особености и свойства на тези същества и за техните задачи.

Първо, ще се опитаме да си съставим представа за Ангелите. По-лесно бихме могли да направим това, ако си припомним, че човекът в своето външно физично съзнание обхваща четири природни царства, които, така да се каже, той може да възприема: минерално, растително, животинско и собственото си човешкото царство; така че от гледна точка на неговото съдържание, ние можем да опишем човешкото съзнание като такова, което обхваща тези четири възприемаеми външни царства. Всичко, което човек възприема чрез сетивните си органи непосредствено, така или иначе принадлежи към тези четири царства. Ако след това се попитаме: какво е съзнанието на ангелските същества? – ще получим отговор: то, в известна степен е по-висше съзнание; и то се определя като по-висше, благодарение на това, че не се спуска надолу до минералното царство. Съзнанието на Ангелите не достига областта, където се намират камъните и минералите. Но в това съзнание се намират растителните същества, животинските

същества, човешките същества и царството на самите Ангели, което има същата роля, като човешкото царство за нас. Затова можем да кажем, че Ангелите възприемат със своето съзнание също четири царства: царството на растенията, царството на животните, на човешките същества и царството на Ангелите. Особеността на Ангелите се състои в следното: те нямат физическо тяло и в следствие на това нямат никакви органи от физическото тяло, нямат очи, уши и т.н. Затова те не възприемат физическото царство. Те имат етерно тяло за своята най-нисша същност. Благодарение на това те имат известно сродство с растенията. Там където има минерали, те възприемат пустота, абсолютно по същия начин, както описахме това във връзка с деваканното състояние на човека, който също като пустота възприема това пространство, което тук на Земята е изпълнено с минерали. Така и Ангелите възприемат като пустота това, което тук се явява физическо царство. Затова пък тяхното съзнание се извисява в област, където все още съзнанието на човека недостига.

Но ние знаем, че също и хората са в такива отношения помежду си, че едни ръководят, а други се явяват ръководени. Имам в предвид не нещо различно от отношението деца и възрастни-възпитатели. Децата трябва да се ръководят докато не станат толкова зрели, като възрастните възпитатели. В своето днешно развитие хората съзряват до съзнанието Юпитер. То ще бъде подобно на това, което сега имат Ангелите. И доколкото съзнанието на Ангелите е такова, Ангелите сега се явяват действително ръководители на хората, техните възпитатели, които ги подготвят, и съществува тясна връзка между това, което постепенно се развива в човека и това, което се явява като задача на тези Ангелски същества. Но какво се образува в човека към края на неговото земно битие? За това вече често сме говорили. Ние говорихме, че човекът има физическо тяло, етерно тяло, астрално тяло и Аз, и че сега е стигнал до това, постепенно да преобразува своето астрално тяло в Дух-Себе. И макар човекът да работи и над други свои членове, същественото в земното развитие е да се развие напълно Духът-Себе. Ангелите развили в себе си Духът-Себе; той е бил развит в тях, когато е започнало битието на Земята. За това в йерархията на развитието Ангелите се явяват тези духове, които ръководят в човека работата за преобразуване на астралното тяло в Дух-Себе.

Но нека да се попитаме, как, те правят това? Преди всичко, да си припомним какво казахме: когато човек умира, то след смъртта той има в началото около себе си, това което нарекохме обширна картина на спомените за изминалия живот. Тя остава в течение на 2-3 дни; при различните хора е различно. Като правило, остава толкова дълго, колкото даденият човек може да издържи в живота, без да заспи. В това отношение различните хора са различни. Един е свикнал да спи на всеки 12 часа, и му се затварят очите, когато изминат тези 12 часа, а други могат да бодърствуват 4-5 дни. Колкото човекът може да издържи без да заспи,

толкова се задържа картината на спомените му. След това етерното тяло се разтваря и от него остава само екстракта, плодовете на живота, на изминалия живот. Той се съхранява в човека за всички времена, които ще последват, включва се в състава на неговата същност и образува това, съгласно което човек в най-близката си инкарнация може да построи своето физическо тяло, именно благодарение на това, че може да използва за тази цел плодовете на своя предшестващ живот. Така, човекът има в себе си този екстракт на живота и може да построи от него своето ново тяло в следващият живот.

Но ние знаем също и нещо друго. Знаем, че човекът построява не само това свое тяло, но и че в Девакан той изобщо не остава бездействен. Би било погрешно да се мисли, че човекът е зает само със самия себе си. Светът е построен не върху такъв егоизъм. Той е устроен така, че човек във всяко едно положение трябва да участва в работата над Земята; и в Девакан той участва в преобразуването повърхността на Земята. Ние знаем, че, например, тази почва, на която се намираме сега, е изглеждала по съвсем друг начин само преди сто години. Земята непрекъснато се изменя. По време на земното странствувание на Исус Христос тук е имало огромни горски масиви; имало съвършено различни растения и животни. Обликът на Земята непрекъснато се преобразува. Както хората, строейки градове и т.н. непрекъснато работят с помощта на тези сили, които действат във физическото, точно така те въздействат на Девакан с помощта на тези сили, които преобразуват облика на Земята; следователно, също и растителното и животинското царства. Затова в следващата си инкарнация, човекът открива Земята, в съвсем различен вид, така че той винаги изживява нещо ново. Та нали ние не напразно сме се родили в нова инкарнация, а за това, да изживеем нещо ново. Самият човек спомага да се преобрази Земята; но не може да направи това без ръководство. Той не може да определя следващите инкарнации; понеже тогава няма да му е нужно да преживява това, което трябва да стане едва в бъдещето. И съществата, които ръководят човека, участващи с помощта на силите на Девакан в работата за преобразуване на Земята, които установяват съзвучие между отделните човешки индивидуалности и еволюцията на Земята така, че това да съответства на отделните индивидуалности – тези същества всъщност са Ангелите. Те не могат да участват в работата на минералите, над твърдата земна кора; понеже тяхното съзнание не достига долу до минералите. Но те напълно достигат до растителното царство, което Земята носи в себе си. Там могат, макар и не творчески, но все пак преобразувайки, да действат.

И в действителност нещата са такива, че заедно с всяка една човешка индивидуалност действа ангелско същество, което води и направлява човека в неговата работа за развитието на Духа-Себе в астралното тяло. За това в някои части на християнското учение се говори за ангели-хранители на хората. Тази представа всъщност напълно отговаря на реалността. Това са

същества, които установяват съзвучие между отделната човешка индивидуалност и хода на земното развитие, до тогава до когато, вече в края на земното развитие, човекът достига възможността да смени своя Ангел, тъй като той самият ще има такова съзнание, каквото има у Ангела днес.

Сега е по-лесно да разберете, че Архангелите имат съзнание, което не слиза до растителното царство, а долу достига само до животинското царство. Растенията за тях, така да се каже, не съществуват; това за тях е твърде ниско, твърде незначително царство. С царството на животните те имат още допирни точки, те възприемат животинското царство. Те нямат етерно тяло, и като техен нисш член се явява астралното тяло. Животните също имат астрално тяло, за това Архангелите въздействуват на астрално ниво на животните. След това те възприемат човешкото царство, царството на Ангелите и тяхното собствено царство. Това, на което казват “аз”, което за тях е същото, което за човека е човешкото “Аз” – това е царството на Архангелите. Тези същества също имат значителна мисия, и вие, разбира се, ще разберете, че те имат съзнание превишаващо на две степени човешкото съзнание, и че тяхната мисия може да бъде много висша. Понеже съзнанието на Архангелите е толкова извисено, че те имат изцяло развит Дух-Живот, Будхи, и затова ръководят и направляват в земната еволюция от висотата, която съответства на Дух-Живот, Будхи. Изразява се в това, че Архангелите се явяват вождове и ръководители на цели народи. Това, което се нарича дух на народа и което се явява обединяващо за народите, това наистина е някакъв Архангел. И ще ви стане също ясно, че народите, които са съхранили още съзнанието за тези духовни връзки, не са гледали направо във Висшата Божествена Същност, а са се обръщали, така да се каже, към по-близките същества, които са ги водели и направлявали.

Да вземем древно еврейския народ. Той почитал като Висш Бог Яхве или Йехова. Но Бог Яхве принадлежал за него към областта на откровението. Това била височайшата същност, която признавали за свой Бог. Но те казвали: Този, който ни води и направлява като истински пратеник на Йехова, е Михаил, един от Архангелите, чието име означава: “Този, който стои пред Бог”. В древноеврейския език са го наричали “Лицето на Бога”, тъй като представителят на Стария Завет, обръщайки поглед към Бога, чувствал, че Михаил стои преди Бога изразява Неговото Същество, подобно на това, както човешкото лице изразява съществуването на човека. Затова него са го наричали “Лицето на Бога”.

И така, когато се говори за “Духа на Народа”, то по смисъла на окултизма се говори не за някакво неуловимо, неразбираемо същество. Когато в нашето материално време се говори за дух на народа, то под това, всъщност, нищо реално не се подразбира; понеже при това се има в предвид само външно абстрактното единство на особеностите на даден народ. В действителност съществува духовен представител, който се нарича Архангел и който ръководи и направлява целия народ като цяло. Това

същество достига надолу до света на животните. Народите са чувствали това. Може да се каже, че от народния инстинкт лесно може да се почувства това. Един народ живее тук, друг там. Според различията на страните, в които живеят народите, те трябва да се ползват от едни или други животни, от това – така инстинктивно се усещало от народите – се назначавало духа на техния народ. Така, че древният египтянин, който напълно ясно е чувствал това, казал: когато ние разглеждаме развитието на растенията, то откриваме, че в тях действат Ангелите, когато разглеждаме животните, виждаме, че те се направлявани от нашия ръководещ дух на целия народ. За това силата, която е идвала към тях от животните, те почитали като свещена, и характера на тяхното отношение към животните бил изразен в това съзнание. И при това, те не говорили за Архангели, но имали това усещане. Именно това е усещането, което египтянинът свързвал с култа към животните; и то, на свой ред лежи в основата на факта, че там, където за цялата тази спиритуална връзка, тези духове се възпроизвеждали макар и не в образите на земните животни, но все пак в такива като сфинкса, крилатите животни и т.н., които откриваме в безбройните изображения при различните народи. В тях като че ли проблясват управляващите народа Архангели. За това вие можете да видите в различните животински групи възпроизводство на езотеричното явление на водещите Архангели, и много от образите на египетските божества се свеждат до тази представа, че Архангелът – духът, ръководещ народността – слиза надолу до царството на животните. Такава е основната задача на Архангелите; но има и още една.

На съвременното човешко съзнание са познати още – като легенда от далечните времена – имената Уриел, Гавраил, Рафаел и Михаил, но достатъчно ви е да разтворите книгата на Енох, за да откриете имена и на други Архангели. Така, също има и Архангел Фануил. Това е Архангел от голямо значение и неговата задача се състояла не само в това, да ръководи някоя от народностите. Ние, разбира се, знаем, че посвещението се състои в това, че човек се стреми към все по-високо съзнание, и вече сега, по времето на земната еволюция се издига към по-високо съзнание. Но в местата на мистериите, хората добре са знаели, че за това също са необходими направляващи и ръководещи сили. Затова, този който желаел посвещение, бил поставян под закрилата на Архангела, когото наричали Фануил. Той бил покровител, към него са се обръщали тези, които са се стремили да достигнат посвещение.

Другите духовни същества от тази степен, имат от своя страна, друга задача. Така, например, в основата на цялото световно развитие, на цялата мирова еволюция, наистина лежат сбор от сили, които се направляват от някои същества. Имало е Архангел – в древността са го наричали Суриел – чиято задача била да изстребва особено разпространени пороци на някои градове или цяла страна и да ги преобразува в добродетели. Който знае за тези връзки, от тук ще види, че това, което се нарича с общата абстрактна

дума “провидение”, всъщност представлява съответно ръководство. Ако ние се стараем добре да разберем духовните светове, то не можем да се задоволяваме с общи абстракции, а трябва да навлезем в тези подробности. Тъй като висшите същности, които човек може да си представи само в смътно предчувствие, ръководят с помощта на тези посреднически същества в хода на мировото развитие. Така се развиват различните задачи на отделните Архангели.

Сега, да преминем към йерархията на Архаите. Тези същества са още по-възвишени, чиито съзнание вече не слиза долу до животните; когато посветеният се издига до общение с Архаите то от своето човешко съзнание той не им съобщава, какви са образите на животните на Земята, тъй като те самите със своето съзнание достигат само до човека. След това те познават царството на Ангелите, царството на Архангелите и своето собствено царство, където казват за себе си “Аз”. Човекът е низша йерархия, която те възприемат. Каквото за човека се явява камъка, минералното царство, това за Архаите се явява човекът; най-нисшият свят. Вече казахме, че те от много голяма висота направляват развитието на човечеството. Има хора, които тук или там чувстват, че съществува един вид “Дух на Времето”, който се явява различен за различните епохи. Тези хора чувстват, че има “Дух на Епохата”. Ние тук неведнъж сме говорили за “Духа на Епохата”. Ние казахме, например, че в първата култура на следатлантския период, в древноиндийския народ, духът на епохата се е състоял в това, че хората страстно са се стремили назад към древните атлантски времена, когато смътно са възприемали около себе си висшите царства. Така е възникнала системата Йога, с чиято помощ те искали отново да се издигнат във висшите светове. В тази връзка е и това, че хората тогава отдавали малко значение на външната действителност, на физически план. Майа, илюзия било за хората физическото ниво. Древноиндийската култура имала, така да се каже, малък интерес към физическото. Ще ви се стори странно, но действително било така: ако би се запазила древноиндийската култура, то никога не би имало железопътен път, телефони и всичко онова, което сега съществува на физически план; защото им се струвало, че не е важно да овладяват законите на физическия свят в такава степен, че да изпълнят този физически свят с всичко това, което сега представлява достижение на културата за нас.

След това дошъл духът на персийската епоха. Благодарение на него, човекът видял в материята съпротивляващ се материал, който той трябвало да обработва. Той се съединил с добрия Ормузд срещу духа на материята, Ариман. Но персиецът вече се интересувал от физическото ниво. След това дошъл духът на епохата, която изживява себе си, от една страна, във вавилоно-асиро-халдейската, от друга страна в египетската култура. Полагат се основите на човешката наука. С помощта на геометрията се стараят да направят Земята удобна за човека. В астрологията и астрономията се опитват да опознаят движенията на светилата и по тяхното движение

уреждат това, което става на Земята. Точно така в социалния живот в древен Египет гледат на движението на светилата. Ръководят се от това, което откриват като тайни на звездите. Древният индус е търсил път към бога, свършено отвлечайки своето разбиране от външната действителност; египтянинът изучавал законите, които господствали във външната действителност, за да изследва, как волята и духът на Боговете намират израз в законите на външната природа. Това било отново друга епоха. Така вие имате определен дух за всяка епоха; и благодарение на това, че един епохален дух сменя друг, става развитието на Земята. Има и отделни случаи. Хората се извисяват до възгледа на епохата, но те не знаят, че зад целия този ход на епохата стоят епохални духове; и хората не знаят, че изразявайки тук, на Земята, духа на своята епоха, те се явяват само оръдия, средства на тези стоящи зад тях духове на епохите. Спомнете си макар и Джордано Бруно. Ако Джордано Бруно се бе родил в VIII век, той не би станал такъв, какъвто е станал през периода, когато е господствал този дух на епохата, чийто изразител е станал. Той е бил оръдие на духа на времето: така е било и в други случаи. Но съществува и обратната възможност: ако Джордано Бруно се бе родил през VIII век, то духът на епохата не би могъл да намери такъв израз, какъвто е намерил в Джордано Бруно. С тези примери виждаме как хората се явяват оръдия на духа на епохата, а също и на “духове на мненията и възгледите” в малките епохи. Такива са Архаите. Те ръководят не това, което свързва човека с другите царства на природата; тъй като тяхното съзнание не достига дори царството на животните. Редът, според който, изхождайки от духа на времето, хората устройват своя живот, създават държави, създават науки, обработват своите полета – всичко, което излиза от човека – това развитие на културата от начало до края се намира под ръководството на Архаите. Те ръководят хората, доколкото хората имат работа именно със самите хора.

Аз също мога да кажа, че по различно време, от всяка йерархия изостават известни същества, които не могат да се издигнат така далече, като другите, които, така да се каже, се задържат в мировото развитие. И вие лесно можете да си представите, че има същества, които, така да се каже, би трябвало по време на лунното развитие да се издигнат до степената Власти или Откровения и които са достигнали само до Архаите. Тези Начала се отличават от тези, които в правилния ход на развитие са се издигнали до степената Архаи. Така има Архаи, които се явяват на Земята, всъщност, са замаскирани Власти. Сега ще научим в друг аспект нещо от това, което вече сме слушали. И така, сред Архаите има такива, че зад тях се крият тези, които биха могли, всъщност, да бъдат вече Власти. И към тези Архаи, които всъщност се явяват противозаконни, принадлежат – разбира се, само за тези, които разглеждат тези неща от гледна точка на Духовната наука – на това същество, което справедливо наричат “сатана”, противозаконния княз на този свят. Законният владетел е “Властта”: Яхве или Йехова;

противозаконният принадлежи към степената на Началата. Той се проявява в това, че води хората към постоянна съпротива на епохалния дух. Такава е истинската същност на този дух, когото назовават също “дух на тъмнината” или противозаконния княз на тази наша Земя, който претендира всъщност за това, да ръководи и управлява хората. И сега вече ще разберете, какъв дълбок смисъл има този факт, че на Земята се явил Христос, за да пролее Своята Светлина върху цялата последваща еволюция и че Той трябвало да преодолее всичко в тази борба с противозаконния княз на света. Но това се основава дълбоката мъдрост, която е изразена в тази удивителна част на Евангелието.

Повърхностно се явява това, че вие слушате сега за сатаната, не само от материално настроените хора, но също и от тези, в които влизат още известни древни представи и които, все пак, разбират тези представи грешно: тъй като отдавна за сатаната се говори с насмешка. И дори хората, които желаят да признаят другите духовни същества, не желаят да признаят реалността на сатаната; те я отричат. Това идва от средните векове когато хората имали твърде странни представи за сатаната и казвали: всъщност, той е изостанал дух от порядъка на Властите; и бидейки дух от порядъка на Властите той е изостанал. Къде трябва да търсим духовете от йерархията на Властите? Те се проявяват в това, че откриват себе си в света като дух. Сатаната са го наричали дух на тъмнината и предполагали, че тъмнината е само отрицание на светлината. Светлината е реална, а тъмнината е нереална. Така са мислели и за духовното. И духовете, които се проявявали в светлината са ги приписвали на действителността; а действителността на сатаната, която се проявявала в тъмнината, отричали. Това приблизително е толкова умно, колкото ако някой, изслушвайки физика, би казал: студа е само недостатък на топлината; той не е нещо действително; когато постепенно намаляваме топлината, то става по-хладно, и ако студа се получава, когато ние все повече отнемаме топлина, то той не е нещо действително; за това няма да мислим за зимата! Но макар студа да е само отрицание на топлината, той все пак силно може да се почувства, ако в стаята не се затопля. Така и сатаната е нещо действително, макар той и да се явява само отрицание на светлината.

По този начин ние се издигнахме до много високите Духове, които се наричат “Екскузии”, “Откровения”. Към тях се отнася, например, това същество, което в друга връзка ние узнахме като Яхве или Йехова, когото съпътстват Елохимите. Ние знаем, че Яхве е имал шест събрата, които отделили за себе си Слънцето. Самият Яхве отишъл заедно с Луната, която излива на Земята отразената светлина на Слънцето; но той е свързан с други Елохими. Ако вие се опитате по аналогия от предишното да си представите съзнанието на тези откровения, то вие ще кажете: тези духове не се грижат вече за отделните хора. Отделният човек се управлява от духове, които ние нарекохме Ангели, Архангели, Архаи – чак до тези, които ние нарекохме

епохални духове. Цялата картина, в която е включен човекът, водачеството и ръководството на планетата и това, което става на нея се явява дело на Откровенията или Властите. Тъй като цялото сегашно развитие на човека не би могло да стане, ако не са действали от една страна, дърпащите напред Сили на Слънцето и от друга страна, задържащата сила на Луната. Откровенията или Властите имат работа съвсем не с отделния човек, а с човешките групи. Те управляват външните сили, които конфигурират планетата и от които човек се нуждае, за да имат възможност да измени цялото развитие на Земята. И тогава, накрая ние повдигаме поглед към тази висока духовна Същност, която излиза извън пределите на всичко, за което говорихме до сега – към Същността на Самия Христос, Която донесе на Земята това, което има отношение не само към отделния човек, но и към ръководството на цялото човечество. И своя път към Христос всеки човек трябва да намери сам; тъй като по принудителен начин да намери себе си могат да заставят човека още само Началата, към Христос той трябва да дойде свободно.

Така ние си съставихме, преди всичко, представа за низшите степени на йерархиите, стоящи над човека – за Ангелите, Архангелите и малко също за Архаите и Властите; и само като предчувствие можем да повдигнем поглед към Висшата Същност, към Христос. Другият път можем да се възползваме от случая, за да разгледаме това, което може да се каже за “Престолите” и т.н. Днес искам да ви съобщя нещо за системата на духовните същества, която е включен човекът, доколкото в нея участват Ангелите, Архангелите, Архаите и Властите.

ДЕВЕТА ЛЕКЦИЯ

Берлин, 13. 5. 1908 г.

Тази лекция, трябва да освети темата, която е достойна да бъде разгледана от гледна точка на спиритуалния живот. Ще говорим за това, как могат тези, които причисляват себе си към духовнонаучния възглед, да заемат позиция по отношение на другите духовни направления, как могат да се държат по отношение развитието на съвременното човечество, въобще по отношение на днешните въпроси. Аз бих искал по същество да очертая днес развитието на религиозните идеи в периода от слеатлантската епоха до съвременността.

При това ще си спомним за някои неща, които на това или онова място вече упоменахме, че всъщност понятието религия се явява нещо, което има смисъл едва в следатлантското време. До великия атлантски потоп, това, което се нарича религия, въобще не е могло да съществува, защото религията предполага, че човекът няма възприятия и видения за свръхсетивните светове, или че по-голямата част от хората нямат никакви възприятия. Религията служи за съединяване на човека със свръхсетивното, тогава, когато за по-голямата част от хората свръхсетивното не се

възприема, а само може по различни начини, чрез поетите, виждащите, мъдреците, мистериите да си представят; така както това е намирало място в последните столетия. При потопа, когато нашите предци в по-голямата си част са живеели в областта на старата Атлантида, тогава хората още са имали по-големи или по-малки непосредствени опити на възприемане на свръхсетивното. По времето, когато самите хора са живеели в духовния свят, в който те постоянно имали опит като днешните хора в сетивния свят, не се нуждаели от религия. След края на атлантското време за преобладаващото мнозинство свръхсетивния опит бил угаснал. На негово място настъпил отчетливия сетивен опит, който човечеството има днес. Какво останало от древното атлантско време?

Ако се върнем в дълбоката древност и изследваме сагите и митовете, които немските богослови упражняват върху нас, то в тях ще открием съобщения от сетивния свят в образна форма. Те не се явяват образи на народната фантазия, както ни приканват да вярваме, а те са действителни спомени от онова древно време, когато хората все още са знаели какво възприемат. Сагите за Вотан, Тор и т.н. се явяват такива спомени. И това, което чак до следатлантското време е останало в човека се явява във висшия смисъл на думата религия на паметта. По дълго от всякъде другаде тя продължила при народите, които живеят на юг от Азия, при индийските народи; под друга форма тя станала значима в Европа. В Индия в спомените за тези времена на човечеството, когато всеки още е имал възприятия в духовните светове, се забелязва носталгия по този свят. Там възприемали действителността като Майа и са се стремели назад към тези древни времена. А Йога наричали това, което в отделния човек развивало способността за проникновение в свръхсетивните светове. Не всички народи се развили така, че имали мъдрци, които можели да се възнесат до Йога. Другите народи били принудени да се задоволяват от спомените, особено народите на Севера. Техните посветени също достигнали духовните светове, също имали непосредствени опити в божествения свят, но северната природа затруднявала това проникване при повечето хора. Затова се образувала северната митология.

Все пак ние можем да открием нещо общо в това, което хората все още са съхранили в това следатлантско време: това е ехото на тези много надалече прострели се сили на паметта, едва ли това е имало място в атлантско време. Тогава паметта е била развита по съвсем различен начин от днешната. Хората са можели да си спомнят чак до живота на далечните им предци. Те знаели какво е направил този праотец столетия преди тях, те знаели това, както днес старецът знае за това, което е правил в своята младост. Такива възпоменания за предците са предизвикани от това, което може да се нарече религия на предците, култа към предците. Култът към предците, почитането на предците, всъщност се явява първата религия. В известен смисъл паметта се съхранила жива. Тази жива памет е била толкова

велика, че в действителност за отделния човек, дори той да не е можел да се издигне до йога, все пак можело да настъпи спиритуално състояние, когато на сън или в особени психически състояния му се явявал общия праотец на народа.

Това не е било просто сага, мит, че древният род бил жив като общ праотец, а това е било нещо, което от време на време се явявало на човек, което се явявало в психическото съзнание, съпътствало народа. Отделните народности, които се насочили през Европа, имали разнообразни преживявания. Но едно изживяване останало за много хора винаги активно и живо. И те разказвали това на този, който имал доверие към това, който вярвал в това; това било явление на родоначалника, положил началото на рода, който от областта на духа бил техен съветник, имал отношение с тях. Той идвал в особено важни моменти, идвал в съмнителни случаи. Култът на предците е бил нещо, което благодарение на физическите особености на предците, оставал жив.

Все повече и повече се преобразувал този култ в религиозна система, която макар и да била изработена от посветени, станала приемлива и за много непосветени. В различни области се появила такава религиозна система, например, в древния индийски брахманизъм. Последните отзвuci на това намираме във философията Веданта, но също и в древните философски системи откриваме последните отзвuci на този древен пантеизъм. Това бил един вид езотерически пантеизъм, както го откриваме в древния брахманизъм. Той се проявява в собствената система на египтяните, също и при евреите. В действителност ние можем да си представим, че тази религиозна система е възниквала поради това, че постепенно да се изработи всеобхващащата идея за божествената същност, която е проникнала и пронизала всичко. Родоначалникът израснал заедно с духовните основи на битието, станал един вид духовна прасила.

По-късно в това, което можем да наречем антропоморфизъм, ние имаме специални образувания на езотерическия пантеизъм. Той се представя чрез различните богове в човекоподобни образи. тук принадлежи, на- пример, гръцката религиозна система. Но съвършено погрешна е представата, ако се мисли, че зад отделните богове за образования грък не се е разпореждал всъщност духовния свят. Когато ние говорим за Ангели, Архангели и т.н., въобще за различните духовни същности, които стоят над човека, както направихме това в учението за космическата еволюция; то ние говорим по съвършено сходен начин, както ставало тогава, когато говорили за Зевс, Атина и т.н., в сравнение с единния Миров Дух. В основата на тази система лежи единната мирова мисъл. Пантеизмът се явява духовна под основа; тогава на боговете се дава човешки образ.

Ако се попитаме: с какво е свързано това, че още по-абстрактния езотерически пантеизъм преминал в многообразието на гръцкия свят на боговете? – ние трябва в това да познаем дълбоката потребност на

човечеството въобще, дълбокият принцип в развитието на човечеството. Когато разгледаме прехода от египетското към гръцкото, то ние най-добре ще видим проявлението на този принцип. Във всичките представи на догръцките времена лежи нещо особено мощно, символичното. Египетските пирамиди и сфинксове са великолепно, мощно творение на човешкия дух, който в малко абстрактна форма посочва духовната първопричина, която още не се дръзва да се изрази. Както доказал гръцкият дух способността да изрази духовното в абстрактна форма! В това лежи нечувания прогрес, които може да се види във всичко. Най-пълният израз на този преход може да се открие, ако вие в духа проследите прехода от източното към гръцкото строителство, ако ние хванем архитектурническата мисъл в нейната чистота. Архитектурническата мисъл идва към своето най-добро изразяване по протежение на цялото развитие на човечеството в гръцката архитектура. Никъде няма да открием такова безостатъчно изливане на мисли във външна форма, както в гръцката култура. Ние виждаме как всичко е въведено в пространството, как това съответства на великите космични закони.

Това е станало, вероятно, още много пъти в развитието на човечеството, че архитектурническите мисли били осъществени: това е мисълта на готическата архитектура. И ако съпоставим готическата мисъл и гръцката архитектурническа мисъл, то ние трябва да кажем: в готиката всъщност, нямаме повече работа с чистата архитектура, а само с набелязани във форми изразено живеещото в чувството на мистичния елемент. Готиката не се явява безостатъчен израз на тази мисъл. Гръцкият храм, обратно, той е жилище на бога, и трябва да го разбират като такъв. Защото ако мисли себе си за боготворящ в пространство, неговата сила, пронизваща пространството, както той сам на себе си образува тяло, както тъче дрехата, тогава ние имаме гръцкия храм. Ако го имаме пред себе си, ние знаем: това е жилище на бога. Готическата катедрала не е такава; тя се явява дом за молитва. Не можем да си я представим без посетителите, които са вътре, за които е построена, изпълнена с настроение. Представете си гръцкият храм съществуващ сам за себе си, напълно сам за себе си, само оживяван от боговете, тогава вие имате неговата тежест. И това не е символичен израз. Готическият храм принадлежи на вярващите. И който разбира пространството не като пустота, а като пронизано от сили, който знае, че в пространството кристализират сили, и който чувства тези сили, той чувства, че гръцкият храм е изкристализирало нещо от динамичните сили на света. Който има достатъчно силно чувство за това, че може да възприема тези същности, той знае, че силите пронизват пространството. Най-добре може да се убедим в това, как мислене, чувство, воля са станали конкретни, ако се сравни гръцкото с римското изкуство на строеж, в което ние многократно виждаме, като колоната, например, в своята пространствена задача, като носител на възвисената колона. Римското строително изкуство също е велико, но то има обаче много декорации, за които не съществуват по-

дълбоки мотивации. В това няма мисъл, няма чувство за пространство. Има колона, обаче тя не изпълнява своето назначение. Всичко това е свързано със степента на развитие на човешкия дух. Само преминавайки през този антропоморфизъм, човечеството можело да бъде подготвено за възприемане на Богочовека, за приемане на живеещия Бог в самия човек. Обаче това е и християнството, наричано от окултизма още теоморфизъм.

В християнството се сливат всички различни образи на боговете в един жив образ Христос Исус. За това било необходимо мощно задълбочаване на човечеството, задълбочаване, което направило човечеството способно не само да осмисля живите форми на пространството, както това се проявило в гръцката пластика, а което би могло да се издигне до мисленето да се види вътрешното във външното, до вярата, че вечното действително би могло да живее в историческия образ на Земята в пространството и във времето. Това е същественото в християнството. Тази идея означавала най-голямото развитие, което би могло да направи човечеството на Земята.

Необходимо е само да сравним – такова сравнение е позволено – гръцкият храм, който се явява жилище на Бога, с това, което по-късно станало християнска църква, както това в най-чист вид се е изразило в готиката. Тогава ще видим, че във външната форма дори било необходимо да се направи крачка назад, ако се говори за желание да се представи вечното във времето и пространството. И това, което достига по-късното изкуство благодарение на това, че изразява вътрешното във външното, това се намира изцяло под влиянието на духовното течение християнство. По принцип следва да се каже, че това може да се разбере, че най-красивата архитектура може да е там, където още могат да бъдат свързани цялата душа с външните сили, които протичат през пространството.

И така, ние виждаме, как религиозната мисъл постоянно се задълбочава в следатлантското време, как хората търсят указания за свръхсетивното.

Във всичко казано до тук, няма да е трудно да се види, че е посочено страстното желание на човека да проникне във външната форма, някак си да обхване външната форма на свръхсетивното. С тази цел са всички изначални първопричини на изкуството. С християнството ние, така да се каже, достигнахме нашето време. На основата на което казахме тук, във взаимовръзка със всичко друго, вие ще разберете, че развитието на човечеството постоянно се стреми към вътрешното. И в различните раси съществува изцяло растящо съзнание за изразяване на вътрешното във външното.

Ние искаме да кажем, че в гръцките образи на боговете виждаме, като че ли това, което живее вътрешно в човека, се излива във външния свят. В християнството е даден най-важният импулс в това направление. Ние виждаме, че с християнството е дошло нещо, което до наше време се наричали наука. Защото това което се нарича така сега, т.е. схващанията за

мислещите първопричини на битието, започва през халдейско време. Сега в наше време ние наистина живеем в голям поврат в развитието на човечеството.

Да хвърлим поглед на това, което схематично разгледахме тук и да се попитаме: защо всичко е станало така, защо човекът се е развил дотолкова, че да изразява вътрешното във външното? -Тогава отговорът ще бъде този, че човекът е бил принуден към това развитие на своята организация. Древните атланти са можели да възприемат свръхсетивния свят, защото при тях етерното тяло не било още напълно влязло във физическото тяло. Съответстващата точка на етерната глава още не е била покрита от съответната точка на физическата глава. Пълното проникване на етерното във физическото тяло е причината за това, че сега човекът повече да се стреми във външния свят.

Когато вратата на духовния свят се затворила, на човека в неговото художествено развитие му потрябвала връзката на сетивния със свръхсетивния свят. По-рано в атлантско време, това не му било необходимо, тъй като тогава той още е бил в състояние от непосредствен опит да познава свръхсетивния свят. Да разказват за боговете и духовете станало за хората необходимо, тогава когато те загубили възприятие за това, както, например, е нужно да се разказва да растенията само на тези хора, които никога не са ги виждали. Това е причината за религиозното развитие в следатлантските времена. Защо същество от свръхсетивно естество, такова като Христос е било принудено да се прояви в крайната личност Исус, и да странства по Земята? Защо бил принуден Христос да стане историческа личност? Защо погледите на хората трябвало да бъдат обърнати към този образ? Ние вече говорихме, че хората не можели повече да виждат в свръхсетивния свят. тогава какво е трябвало да стане, за да може Бог да стане тяхна опитност? Той трябвало да стане чувствен, да се въплъти в чувствено-физическо тяло. Това е отговора на въпроса. Дотогава докогато хората са можели да възприемат духовното, докато те можели да възприемат свръхсетивният опит на боговете, на никой бог не било нужно да става човек. Но сега Бог бил принуден да влезе вътре в сетивния свят. От тези чувства изхождат думите на учениците за потвърждение на този факт: "Ние сложихме своите ръце в неговите рани" и т.н. Така ние виждаме, как явлението Христос Исус става ясно за нас от природата на следатлантския човек, така ние опознаваме, защо всъщност, Христос е бил принуден да разкрие себе си за сетивното възприятие. В това, за човечеството се заключава най-силния исторически факт. Духовната Същност била принудена да бъде тук по чувствен начин, за да имат хората опорна точка, която би могла да ги съедини със свръхсетивния свят.

Чистата наука все повече и повече се прекланяла и почитала външния свят. В това ние днес сме стигнали връхната точка. Християнството би- ла силна подкрепа срещу това разтваряне в сетивното. Днес християнството

трябва да бъде разбрано чрез теософско задълбочаване, за да може то да излезе пред човечеството с ново разбиране. По-рано, в Средните векове още съществувала връзката между науката и християнството. Днес ние се нуждаем от свръхсетивно задълбочаване на знанията, на мъдростта, за да се разбере християнството в цялата негова дълбочина. По този начин, ние се намираме пред духовното разбиране. Това е следващата степен, теософско или духовнонаучно християнство. Разтваря- щото се в материалната наука, напротив, все повече и повече ще губи връзка със свръхсетивните светове.

Каква е задачата на Духовната наука? Може ли търсеция духа човек, да взема под внимание днешната обикновена наука? Това, което днес се явява обикновено наука, това е точно така, все повече ще върви по пътя на следатлантското развитие, и все повече ще навлиза във външното физическо, в материалното, все повече ще губи връзка с духовния свят. Почувствавайте, каква наука това би могло да бъде, по-рано в ранните времена: колко много духовни елементи имало по-рано в нея!

Вие ще виждате навсякъде, в медицината и в другите сфери, как духовната взаимовръзка все повече се изгубва. Това може да видите навсякъде. И така трябва да бъде, защото развитието на следатлантското време се състои в това, че тази изначална взаимовръзка с духовния свят трябва все повече и повече да се загубва. Днес ние можем да предскажем развитието на науката. Външна наука няма да има, колкото и опити да се правят, способни към спиритуално задълбочаване. Тя все повече ще преминава в това, което се явява по-високо навлизане в техническите умения, в средство за овладяване на външния свят. Математиката била за питагорейците още и средство за изживяване на взаимовръзката с духовния свят, с мировата хармония; за съвременният човек тя е средство за понататъшно развитие на техниката и по този начин овладяване на външния свят. Секуляризация, безфилософност – такава съдба я очаква външната наука. Всички хора, ще трябва да получат импулси от спиритуалното развитие. И това спиритуално развитие открива пътя към спиритуалното християнство. И Духовната наука ще бъде такава, че ще бъде в състояние да даде импулс за всеки духовен живот.

Науката все повече ще се превръща в техническа инструкция. И университетския живот все повече ще се доближава до живота в техническа школа. И това е закономерно. Всичко духовно ще стане човешко достойние, което ще е принудено да излезе от науката. След това науката от- ново ще влезе в съвършено друга взаимовръзка, в съвършено друга форма. Защото за днешното човечество е необходимо, новото начало да стане на основата на великия опит в свръхсетивните светове. Че това е необходимо, ще разберете, ако си изясните, какви ще станем, ако това не се случи. Етерната глава сега е вмъкната в човека; съединението на етерното с физическото тяло днес е в своята кулминационна точка на развитие. Затова никога не е имало по-малък процент хора, които биха имали свръхсетивни изживявания. Обаче хода на

развитие на човечеството така се движи напред, че отново ще стане излизане на етерното тяло и то ще стане от само себе си. И това днес вече е започнало. Отново етерното тяло излиза навън, то отново ще бъде по такъв начин извън физическото тяло, както е било в ранните времена. Отделяне на етерното тяло трябва отново да стане, и днес това вече е започнало. Все пак човекът е длъжен в своето излизащо навън етерно тяло да вземе това, което е преживял във физическия живот, особено физическото събитие Голгота, което трябва да изживее физически, това означава в земното битие. В противен случай той ще загуби нещо безвъзвратно; етерното тяло би излязло навън без да е приело в себе си най-същественото, и такъв човек би останал празен в етерното тяло. Но тези, които изпитват спиритуалното християнство, ще имат напълно в себе си това, което се явява най-велико събитие за физическото тяло.

В най-голяма опасност се намират тези, които са отделени от спиритуалните истини чрез научните занимания. Но вече е положено началото на отделяне на етерното тяло. Свидетелство за това е нервността на нашето време. И тя все повече и повече ще нараства, ако човек не приеме в себе си великото събитие във физическото тяло. За това той има още много време, понеже за голяма част от хората това ще продължи дълго, макар че отделни личности дори сега са стигнали до това. Но ако се намери човек, който никога не е направил във физическото това, което се явява най-великото събитие във физическия свят, който нито веднъж не е преживял дълбочината на християнството и не е запечатал това в своето етерно тяло, тогава би му предстояло това, което наричат духовна смърт. Защото пустотата на етерното тяло би имала като последствие духовна смърт.

Атлантски духовно виждащия човек не се нуждаел от религия, защото за него изживяването в свръхсетивното било факт. От такова време е излязло цялото развитие на човечеството. След това духовното виждане изчезнало. Религията означавала съединение, и по този начин религията се явява съединение на сетивното със свръхсетивното. Времето на настъпващия материализъм се нуждаело от религията. Но ще дойде време, когато хората отново ще могат да имат опитност в свръхсетивния свят. Тогава повече няма да им е необходима религия. Новото виждане е предпоставка за спиритуалното християнство, то се явява консеквенция на християнството. Това обосновава казаното, което моля да отбележите като особено важно за себе си; християнството започнало като религия.

Това, което дава християнството, ще бъде взето във всички времена на бъдещето, и ще стане още по-важен импулс за човечеството, когато вече няма да има никаква религия. Дори когато човечеството преодолее религиозния живот, християнството ще остане. Това, че в началото е било религия е свързано с развитието на човечеството; но християнството като мирово разбиране е повече от всички религии.

ДЕСЕТА ЛЕКЦИЯ

Берлин, 16. 5. 1908 г.

В нашето последно разглеждане вече беше посочено, че в дадения промеждутък от развитието на нашия група на Обществото, трябва да бъдат направени някои изказвания за “напредналите теософи”, но беше отбелязано, че този израз “напреднали теософи” се разбира не в смисъл, че при това се има в предвид някакво особено теоретично знание от теософското учение. Може да си изясним, какво се има предвид, ако поставим пред душата си този факт, че живота вътре в теософското общество, макар и дори в течение на известно време, има все пак определено значение за човешката душа. По време на живота в теософското общество не само се усвояват понятия и представи за същността на човека, за висшите светове, за еволюцията и т.н.; но, всъщност по време на този живот в теософското общество в много по-голяма степен, отколкото отделния човек, довежда до своето съзнание, усвояват се редица усещания и чувства, различни от тези, които новия встъпващ в теософията носи в началото в себе си. Тези усещания и чувства касаят това, да се научим в пълен покой и тишина, с известно вътрешно доверие – а не като нещо фанатично – да се възприемат и изслушват съобщения и описания, над които до встъпване в теософията, човек вероятно би се присмял, и над които, разбира се, днес би трябвало да се надсмива над фантазиите на болшинството наши съвременници. Много по-важно от знанието на всички подробности на теософското учение и теория, се явяват получаването на тези усещания и чувства, които постепенно проникват в нашата душа. И благодарение на това ние наистина постепенно ставаме други хора, и когато в дадения случай ние говорим за “напреднали теософи”, ние имаме в предвид такива хора, които са усвоили тези усещания и чувства по отношение на другите светове, но не възприемани с нашите органи на външните чувства; хора, които са развили в себе си тези усещания и могат по посочения начин да се отнасят към другите светове. По този начин, става дума не за вашите теоретични знания, а за вашето сърце, за вашето чувство, ако ние искаме свободно и непринудено да се възприемат такъв вид разглеждания, от каквито бяха съставени последните лекции и ще бъдат, един вид продължени днес. Ако ние бихме говорили с общоприетите абстрактни теории, за да бъде по-малко оскърбен така нареченият здрав човешки разум, то ние в известна степен само бихме се лъгали, у нас не би имало воля, за да открием действително за себе си този свят, който наистина би трябвало постепенно да бъде открит благодарение на теософското движение.

Днешното обсъждане засяга темата, която ще ни запознае със съществуващата, които стоят, така да се каже, по-ниско от нас, когато ние разглеждаме себе си като духовни същества, и чието описание в нашите предишни разглеждания играеше незначителна роля. При всичките наши теософски

изследвания ние, естествено, поставяхме човекът като микрокосмос в центъра на нашето внимание. Но, за да разберем човека, за да опознаем неговата еволюция, ние в повечето случаи вдигахме поглед от човека към другите същества, към висшите духовни същества, които в еволюцията на нашата земна планета са играли преди такава роля, каквато по отношение на нашата Земя играе сега човекът. Ние виждаме, че нашата Земя, преди да встъпи в сегашното си състояние, е била такава, че ние свикнахме да я наричаме Старата Луна, и ние осъзнахме, че известни духовни същества, които сега стоят над човека, които имат способности, които човекът ще придобие едва в бъдещето състояние на Земята, са били тогава на Луната на степен човечество, които стоят на две степени над човека, Архангелите или Духовете на Огъня, те са преминали човешката степен на Стария Сатурн, точно като Азурите, Духовете на Личността, Архаите, превишаващи днес с добро или зло човека, преминали човешката степен на Стария Сатурн. Така в потока на времето ние разгледахме цял ред същества, които са взели участие в развитието на живот ни и цялото битие. Ние научихме за същества, към които до известна степен бяхме длъжни да вдигнем поглед нагоре. За този, който съзерцава тези неща ясновидски, открива големи различия между тези същества и човека.

Разглеждайки човека в неговото по-фино деление, ние откриваме в него, онова, което наричаме телесност, физическо тяло, етерно тяло и астрално тяло. От тази телесност ние различаваме в него дух, който днес се намира едва в зародишно състояние на развитие. Човекът ще го доведе до по-високо развитие в бъдещите стадии на нашата планета. Тези три части на неговото същество, телесното, душевното и духовното, във всичко изявяват тричленната същност на човека.

Но ако от човека издигнем поглед към висшите същества, за които говорихме тук, то можем да кажем, че те се отличават от него с отсъствието на най-грубата телесност. За това не можем да видим груба, възприема-ща се телесност. Ако разглеждаме, например, лунния Питрис или Ангелите, както ги наричаме съгласно християнската езотерика, то тези същества, които са преминали своята човешка степен на Луната, сега са се издигнали по-нагоре. Не трябва да им се приписва никаква груба телесност, каквато има при човека. Напротив, те имат сега вече висши духовни членове, които човекът още не е развил в себе си, така че можем да кажем: те всъщност са дух и душа, за разлика от човека, който е три-членно същество: дух, душа и тяло. По този начин, ние бяхме заети с разглеждането на такива същества в Космоса, които не са всъщност хора, имащи тяло, душа и дух, но които стоят над човека и имат дух и душа.

Но за окултният наблюдател на света, наистина има други същества, които макар и да остават напълно скрити в съвременната фаза на човешкото развитие, но не в по-малка степен играят роля в еволюцията на Космоса. А именно, има същества, които ясновиждащия изследовател на света не ги

признава за духовни, тъй като не може да открие в тях това, което сме свикнали да обозначаваме в човека като дух; същества, които преди всичко се състоят от тяло и душа. От нашите предишни разглеждания вие вече знаете за цяла група такива същества; това са животните. Те имат тяло и душа. Но ние знаем, че тези животни горе са свързани със своята груповата душа или групов Аз, и че това вече има духовна природа. Така че макар в отделното животно, което стои пред нас във физическия свят, ние да имаме същество, имащо само тяло и душа, но то, така да се каже, е продължено в по-висшите светове и там се вчленява в духовността. Аз често правех сравнение, което можем да приложим към груповия Аз на животните: ако тук имаше стена, но така, че вие да не ме виждате, да виждате само десет пръста, то вие правилно бихте казали, че движенията на тези пръсти се отнасят към съществото, което се намира зад стената. Това същото е за животните и техния групов Аз. Тези групови Азове съществуват и животните постепенно претърпяват преход. Различните, но еднакво сформирани животни са свързани с ози свой групов Аз. Но когато говорим за тази част на животното, която се представлява тук на физически план отделното животно, ние можем да говорим за това, че животното има тяло и душа. Ние тогава се разграничаваме от продължението в астралното.

Но има и други същества, които също имат само тяло и душа и които не са видими за физическо разглеждане. Тях в различните теософски учения ги наричат “елементарни духове”. Това наименование се явява свършено неподходящо, тъй като се споменава онова, което нямат, тези същества нямат дух. По-добре да се наричат елементарни същества. Защо е невидимо тяхното тяло ще научим за по време на днешното разглеждане. Предварително приемерте като един вид определение, че тези същества в известен смисъл се състоят от тяло и душа. Разбира се в нашето просветено време, тези същества се отричат, тъй като човекът в сегашната си фаза на развитие не може да ги възприема. Този, който иска да ги възприеме, трябва да достигне известна степен ясновидско съзнание. Но когато нещо не може да се възприеме, това не означава, че то е недействително. Дейността на тези същества, имащи тяло и душа, несъмнено се проявява в нашия свят. Това, което те правят е напълно възприемаемо, но не и те самите.

Необходимо е преди всичко, доколкото това е възможно без собственото съзерцание, да си съставим понятие за тези същества, които в най-различен облик се намират в обгръщащото всички нас духовно пространство. Те са наричани също и природни духове. Изобщо, дават им много наименования. Но те нищо не обясняват. Затова ни е необходимо да си съставим за тях понятие. И тук вече започва това, което апелира към вашите теософски чувства и усещания, доколкото аз бих искал напълно откровено да ви разкажа, какви са тези същества за ясновиждащия поглед.

Има различни същества, разположени на различни места по Земята. Например, вие може да ги видите в дълбините на Земята, където нищо не расте,

няма живи същества, където няма жива растителност, т.е., например, в рудниците, състоящи се от чисто минерален вид. Когато вие се задълбочавате в металните или рудните видове на земното царство, то откривате същества, които се проявяват по удивителен начин, като че ли нещо се разсейва. Оказва се, че те могат да бъдат пространствено сгъстени в невероятно количество, и когато рудните видове се освобождават, то те като че ли се пропукват. И същественото е, че те не се разлитат, не отлитат едно от друго, а се увеличават в своя телесен обем. Но дори когато достигат своя най-голям размер, то, в сравнение с човека, те си остават малки същества. Днешният просветен човек не знае за тях. Но хората, които са запазили известно чувство към природата, т.е., древните ясновидски сили, които преди са имали всички хора и които били по необходимост изгубени, благодарение на придобитото външно предметно съзнание, могат да разкажат много за съществата от този род. На тези същества са давали много имена, като коболди, гноми и т.н. Тези същества се различават от човека, не говоря вече за това, че са телесно невидими, същественото е още, че не бива да им се приписва никаква морална отговорност. По този начин, те нямат това, което се нарича в човека морална отговорност. Това, което те правят, го правят автоматично. Но при това не бива да се казва, че това, което те правят, няма нищо сходно с онова, което прави, например, човешкият разум, човешкият ум. Те във висша степен притежават това, което се нарича остроумие, и този, който влиза в съприкосновение с тях, има много случаи да наблюдава проявата на тази способност. Те са така устройени, че могат да изиграят на човека различни шеги, които могат да се забележат от всеки миньор, който все още е запазил в себе си чувството към природата, и не толкова миньора във въглищните мини, колкото миньора, имащ работа с металите.

С помощта на окултните средства, може да бъде изследван състава на членовете на тези същества, подобно на това, както изследваме членовия състав на човека, когато различаваме в него физическото тяло, астралното тяло, Аз. И това, което в бъдеще трябва да се развие благодарение работата на Аза, ние наричаме Дух-Себе или Манас, Дух-Живот или Будхи и Човек-Дух или Атма. Същественото, което има значение за човека на съвременния етап на развитие, всъщност са първите четири назовани члена, така че ние можем да кажем: Азът е висшият, а физическото тяло – нисшият член в човека. Но ние бихме изпаднали в заблуда, ако напълно абстрактно си представим, че това физическо тяло няма нищо общо с Аза на човека. Физическото човешко тяло също е оръдие на човешкия Аз. Ние видяхме, че човешкото тяло представлява извънредно сложна организация. И ние казваме, че Азът има своето физическо оръдие в системата на кръвта, астралното тяло в нервната система, етерното тяло в системата на жлезите, физическото тяло във физически, чисто механически действащите органи. Ние трябва да си представим, че цялото вътрешно изживяване на човека,

протичащо в астралното тяло, има своя материален израз в нервната система, а всичко ставащо в етерното тяло има своя материален израз в системата на жлезите и т.н.

Така че физическото човешко тяло се явява като отражение на четиричленната същност на човека.

Вземете сега човешкото физическо тяло, каквото го имате пред себе си, вземете всичко това, което това физическо тяло се явява в качеството на оръдие на мислещия, разумния Аз. Вие най-добре от всичко ще си изясните, че при това се има в предвид, ако помислите за това, че само Азът остава един и същи от инкарнация в инкарнация, и че оръдието на Аза се създава отново във всяка инкарнация. По този начин, материалното оръдие на Аза се създава отново за всяка инкарнация. И по-нататък, тази тънка материална организация, която има човекът с преимущество пред всичките животни, т.е., тази материална организация, която изявява всъщност човешкия разум, възникнала благодарение на това, че в течение на дълги времена човекът бавно и постепенно се учил – макар и напълно безсъзнателно – да работи над астралното тяло. Ние знаем, че астралното тяло на човека се състои от две части: едната част, над която още нищо не сме направили, която, следователно е останала такава, каквато и била взета от Космоса, и другата част, над която човекът вече е работил. Тези две части на астралното тяло по определен начин са развити във всеки човек. Във висшата нервна система, особено в мозъка, които се създават нови за всяка нова инкарнация, вие имате материалния израз на това, което човекът е направил при работата на своя Аз над своето астрално тяло, макар и в по-голямата си част безсъзнателно. И факта, че човекът има по-развит, много по-съвършен в сравнение с животните, главен мозък, се обяснява с това, че този мозък се явява откровение на преобразеното от силите на Аза астрално тяло. Но астралното тяло също се изразява и в нервната система. И вие лесно ще разберете, всеки път, когато някой член от вашия организъм се издигне по-нагоре в своето развитие, става необходимо изменение на целия останал организъм. Целият организъм трябва да се промени. Защо човекът не може да ходи на четири крака. Защо е преобразувал предните си крайници в оръдие за работа? Защото той е работил над астралното си тяло, и това е предизвикало преобразуване на неговите предните крайници в органи на труда; и развитието на формата на главния мозък на човешкото тяло е следствие на тази вътрешна работа. Външното е винаги действително откровение на вътрешното. Всичко, което виждаме във физическото тяло в нашата съвременна фаза на развитие, е резултат, именно специфичния резултат на духовната еволюция.

И също така разбирате, че всичко материално чак до неговата форма е резултат на това действащо, което стои зад формата. Така, има например същества, подобни на тези, които ви описах по-горе и които нямат

възможност да изменят своето астрално тяло, защото те нямат духовност. Над тяхното астрално тяло не работи Аз. Това астрално тяло, явяващо се като сбор от душевни преживявания, които може да има именно астралното тяло и които трябва да намерят изразяване във някакъв материален образ. Този материален образ, който има такъв род същество, не е пронизан с огъня на Аза, не може да бъде видим в нашата фаза на развитие на физично ниво. Той не може да бъде виждащ се, защото лежи на една степен по-дълбоко, от нашата видима материя. Моля ви добре да разберете какво се подразбира с това.

Когато се стараете да покажете, в какво се състои отличителния признак на физическото тяло, то вие можете да кажете, че то е видимо. Етерното тяло вече не може да се вижда, защото в субстанциално отношение то лежи на една степен над физическото тяло. Астралното тяло може още по-малко да се вижда, защото то е още по-висше отколкото етерното. Не само над, но и под физическата материя се намират субстанции, които не могат да бъдат видими, тъй като от цялата материя се възприема само средната полоса – именно това, което съставлява физическата материя, видима за физическите очи. Както субстанцията се продължава на-горе, образувайки физическата основа на етерното и астралното, точно така тя се простира и надолу и става отново невидима. И сега, след като си представим съставните членове на човека, да разгледаме съставните членове при тези други същества.

Ние видяхме, че човекът, ако се разглежда отдолу, има като първо – физическото тяло, след това етерното тяло, астралното тяло и четвърто Аза. Съществата, които нарекохме елементарни, им липсва Аза, и затова също им липсва и отговорността. Но по-долу от физическото тяло те са развили още един принцип, ще го наречем “минус първи”. Така, че можем да кажем, че при тях е развит третия, втория, първия и минус първия принцип /астрален, етерен, физически/. Но може да отидем по-далече. Има такива същества, които започват с астралното тяло и имат минус първи принцип, но и такива същества, които започват с втория, т.е., имат принципът на етерното тяло, след това принципа на физическото тяло, след това минус първи и минус втори принцип. И накрая, още имаме и такива същества, при които висшият принцип се състои от това, което при човека се явява нисшия принцип. Те развили в себе си първи, минус първи, минус втори и минус трети принципи. Сега можем да си направим ясна представа защо тези същности са невидими. Но вие може да възразите: ако те имат физическо тяло, то би трябвало да е видимо. Ако при човекът не имало висши членове, ако е имал само физическо тяло, то това физическо тяло би изглеждало по съвършено различен начин. Когато човекът умира, физическото тяло остава само; тогава то се разпада, разпръсква се на всевъзможни атоми. Това е закона на природата. Това, че то се явява такова, каквото вие го знаете, зависи от това, че е пронизано от етерното тяло, астралното тяло и Аза. Съществата, които описахме като гноми и елфи без съмнение имат физическо тяло, но нямат

Аз, астрално тяло и етерно тяло. Именно съществата, имащи за свой висш принцип физическото тяло, са всъщност тези, кои- то ние нарекохме гноми. Те имат три члена по-ниско от физическото тяло. Благодарение на това тяхното физическо тяло е доста по-малко видимо отколкото физическото тяло на човека. По ниско лежащите от физическия план сили на тези същества обуславят факта, че даже това, което се явява у тях физическо, никога не може да бъде видяно с обикновените физически очи. За да могат да имат приблизително физическа материя, трябва да действа огромно налягане, когато външната физическа материя ги съгъства. Тогава тяхната телесност така се притиска, че те лежат пресовани в голямо количество и се разлитат отново по описания по-горе невероятен начин. Изобщо процесът е такъв, че едва прекратило се външното напрежение, започва процес на освобождаване и става с невероятна бързина, когато разкопавате Земята. Поради това те никога не могат да бъдат видими, макар и да имат физическо тяло. Само за този, който вижда през Земята, те имат мъничко физическо тяло. Това тяло, което съществува у тях като принцип, като сила, има нещо в себе си – по своята структура, по своята организация – сходно с човешкото оръдие на мисълта, с оръдието на човешкия ум. Затова не без основание тези, които, изхождайки от известното чувство на природата, изобразяват гномите, особено характерно изобразяват именно главата. Всичките тези символи, които се ползват при това, имат своето истинско обоснование в действителността. Тези същества имат вид автоматичен разум, понеже той действа наистина автоматично. Това е подобно на това, ако бихте си представили, че вашият мозък е изнесен от вас и повече той не се произва от вашите висши членове; и колкото скоро да е изнесен, той вече не действа в духа на по-високото развитие, но действа въпреки това висше развитие. Така ние имаме пред себе си съществата, които наричаме гноми. По-нататък ще осветим още тези същества, които стоят по-ниско от човека.

Но сега трябва да си съставим разбиране за това, какво място заемат в еволюцията тези същества, доколкото това е свързано със стоящата пред нас по-дълбока задача. Този въпрос наистина е много важен и е свързан не само с нашето минало развитие, но и с бъдещето. Това е съществено. За да подредим нещата, да разгледаме още веднъж развитието на човека. Ние знаем, че човекът върви от въплъщение към въплъщение, от инкарнация в инкарнация, ние знаем, че във всяка инкарнация той внася плодовете от предишната. Знаем, че всъщност, във всяка нова инкарнация човекът действа творчески както на своята форма, така и на своите способности и на своята съдба. Това, което го постига като съдба, то всъщност са неговите дела във външния свят, че той сам е отпечатал в себе си своя живот, връщайки се към него във вид на таланти и способности. По този начин, човекът се явява съворец, както по смисъла на своята външна съдба, така и в смисъла на своята вътрешна организация. Да се попитаме сега: от какво произхожда, с какво се обяснява това, че ние се оказваме на много по-

съвършена степен на развитие? -Нали в това отношение всеки съвременен човек се оказва на по-съвършена степен на развитие. Това наше усъвършенстване ние получаваме при преминаването от инкарнация в инкарнация. Ние не напразно гледаме с очи, слушаме с уши, във всяка инкарнация ние усвояваме плодовете на живота. И след смъртта ние пренасяме със себе си това, което може да стане действително, което може да образува силовото зърно, за да съучаства в създаването и развитието на следващата инкарнация.

Но може да бъде различно. Стрелката на везните може да се наклони ту на една ту на друга страна. Идеалното състояние би било това, когато във всяка инкарнация човекът напълно използва своя живот, не пропуска нищо от онова, което може да научи, което може да изживее и може да пренесе плодовете за следващата инкарнация, и всичко това го взема със себе си. Но като правило, това не става. Човек се накланя на една или друга страна. Или не използва достатъчно своя живот, оставяйки не употребени някои сили и пренася в бъдещата инкарнация по-малко, отколкото би могъл; или той твърде дълбоко навлиза в своята организация и твърде много се сраства с тази инкарнация, със своето телесно същество. Има два вида хора. Едните биха искали да живеят изцяло в духа и не се спускат до телесното. Тези хора обикновено се наричат мечтатели или фантазори. Другите хора твърде много навлизат в телесността. Те не изнасят това, което може да се изнесе, но те се стараят с инкарнацията. Приятно им е да бъдат с инкарнацията, те не запазват в себе си това, което преминава от възплъщение във възплъщение, а му позволяват да потъне в това, което би трябвало да бъде оръдие на вечното същностно ядро на човека.

Аз веднъж посочих, че има един значителен мит, една значителна легенда, която ни разказва за това, което трябва да изживее човекът, който твърде надълбоко се потопил във временно-прихождащото същество на една инкарнация. Ако доведем тази мисъл до краен предел, тогава можем да си представим това така: какво ме засяга това, че аз съм длъжен нещо да принеса в следващата инкарнация. Аз живея в дадената инкарнация, тя ми харесва и тя ми подхожда. Какво трябва да направя от нея, това мен изобщо не ме безпокои. Ако приведем това в областта на мисленето, то докъде ще ни отведе? Това ще доведе до такъв характер, че човекът ще седи на поврата на пътя, и покрай него минава великият вожд на човечеството, знаещ пътя на човечеството. Но който не желае да знае за бъдещето, той отхвърля подобен учител, подобен предводител на човечеството: аз не искам нищо да зная за теб, желаещият да понесе зърното на моето същество в бъдещата инкарнация, където човечеството ще стане по-съвършено. Аз искам да се срасна със своя сегашен образ. Този човек, който отблъсква от себе си такъв предводител на човечеството, ще се появи отново в този същия образ. И когато другите хора, които се вслушват във великите предводители на човечеството и съхраняват в себе си душата с нейнотоечно същностно

ядро, ще се по- явят отново в много по-развита раса, този, който отблъсква от себе си предводителите на човечеството, трябва да дойде отново в същия образ. Такъв е дълбокият смисъл на легендата на Агасфера, който е длъжен да се появява все в същия образ, доколкото той отблъснал от себе си ръката на Христос, най-великия предводител. Така при човека има възможност или да се срасне с инкарнацията или да отблъсне предводителя на човечеството, или да извърши преход към по-висша раса, към по-високо усъвършенстване. Расите не биха изоставали, не биха стигали до упа- дък, ако такива души не биха искали и не биха могли да се спрат в раз- витието към по-висока расова форма. Погледнете расите, съхранили се от по-ранните времена: те имат място просто защото, тук душите не са успели да се издигнат по-нагоре. Днес повече не мога да се спирам върху това, какво означава, че човекът “се сраства с расата”. В хода на земното развитие възниквали редица раси и изпадали в упадък. Припомнете си атлантската епоха. Атлантите са се развили чрез раси, расите изчезнали, но душите на хората преминали в други, много по-висши раси. Но за тези, които пожелали да останат на място, за пожелалите да се сраснат с расата, има друга възможност, че те се отпускат под “собствената си тежест” и слизат в материята. Има 16 възможности за срастване с расата. Те са наречени “16-те пътя на погибелта”. Но благодарение движението напред човекът се издига на все по-високи степени.

Така, ние виждаме, че действително е възможно, човек дотолкова да се срасне с една инкарнация, че той, така да се каже, би изостанал от еволюцията. Неговите душевни събратя ще се окажат на по-висока степен при неговата поява в нова инкарнация. Той ще трябва да се задоволява с по-малко ценна инкарнация, която му е останала от декаденстващите раси. Но това не трябва да внушава страх на хората. Никой не се намира сега на такъв път, че да не би могъл отново да се изправи, затова никой не е отлъчен от еволюцията.

Сега да си представим крайния случай, да допуснем, че човек максимално плътно се сраства със същността на една инкарнация. Това не става изведнъж, това е възможно в хода на 16 инкарнации, ако той би изминал 16 неверни пътя. Земята с нейните души не го чака; тя върви напред. Но тук материалното все повече действа на душевното, и, на- края, такъв човек идва до момент, където той вече фактически не на- мира възможност да се въплъти в каквото и да е човешко тяло, тъй като прекалено се е сраснал с телесността. Тези души губят възможността да се въплътят и не намират никаква друга възможност. Само си представете, какво губят тогава тези души, макар и това да е възможно като краен случай, че това състояние напълно ще излезе в бъдещето земно развитие. Само за съвършено особени хора възниква възможността до- толкова да се окажат

склонни към злото, че няма повече да откриват възможност да се въплъщават, доколкото за тях няма да има повече достатъчно лоши тела. Но тогава у тях няма да го има и другото, в което се изразява нормалното развитие. Да допуснем, че тези същества останат на Земята. Тогава те, с преобразуването на Земята в Юпитер – доколкото по-късното е резултат от предишното – няма да намерят за себе си подходящи тела. За телата от нисшия природен ред те ще се окажат, така да се каже, твърде добри, а за човешките тела твърде лоши. По този начин те трябва да изберат за себе си безтелесното съществуване. Те наистина трябва да отрежат себе си от правия път на развитието на човечеството. Те са заслужили това, с факта, че не са използвали живота. Светът ги обкръжава. Те имат свои органи на сетивата, за да възприемат света, обогатявайки се с помощта на сетивните органи на своето същество и го преобразуват до висше съвършенство. Те не вървят напред заедно с мировото развитие, те изостават на известна степен. Тези изостанали до известна степен същества се появяват в по-късен период с характер, подобен на по-ранния период, с който те са сраснали, а не във форма от по-късния период. Те се появяват в по-късния период като низшестоящи природни духове, в смисъла, който беше описано. През втората половина от развитието на Юпитер, човешкият род ще даде действително цял ред от такива нови природни духове, понеже на степен Юпитер човекът ще има напълно развит пети член на своето същество, Манас. Тези, които не са се възползвали от възможността да развият на Земята петия член, ще се появят в развитието на Юпитер с четири члена, при което четвъртия член ще бъде техен висш член. Когато човекът на Юпитер ще има пети, четвърти, трети и втори принцип, тези същества ще имат четвърти, трети, втори и първи, и няма да могат да открият за себе си външен образ. Такава би била съдбата на тези хора, които няма да развият в себе си постепенно висши членове по пътя на използване на земния живот. Те ще бъдат, така да се каже, невидимо действащи природни духове в бъдещия период на еволюцията. С нашите сегашни природни духове е станало същото в по-ранни епохи – само, разбира се, всичко непрекъснато се изменя във връзка с характера на отделните еволюционни епохи. Природните духове на Юпитер, които ще възникнат от хората, ще имат все пак известна морална отговорност, както я има в нас сега на Земята, и затова те ще се отличават от природните същества на земното битие.

Да си спомним това, което преди вече съм казвал: с какво се различава Юпитер от нашата Земя. Ние описахме всъщност Земята като планета на любовта, за разлика от Луната, която се явява планета на мъдростта. Както любовта се развила на Земята, така на Луната се развила мъдростта, която ние откриваме в това, което ни обкръжава. Любовта в своята нисша форма се разкрила в древната лемурийска епоха и се изменила, преминавайки към все по-висока степен до висшата духовна форма. През време на юпитеровото битие, обитателите на Юпитер ще се взират в любовта, както

земните хора се взират в мъдростта. Земният човек разглежда пищялната кост на крака и вижда че строежът и е пронизан от мъдрост, той разглежда нейното удивително устройство и е принуден да признае, че днес със цялото си инженерно изкуство не може да до- стигне това, което е отпечатано в тази пищялна кост. До известна степен цялата земна планета е кристализирала мъдрост, която постепенно се е развивала на Луната. И така, постепенно се е развивала любовта на нашата Земя. И както ние се удивяваме на мъдростта във всичко, което ни обкръжава, така бъдещият обитател на Юпитер ще чувства благоухаещата любов във всички същества. Тази любов ще се излива и ще говори от всички същества, както сега ни говори мъдростта, която е вложена в Земята през древното битие на Луната.

Така се придвижва Земята от степен към степен. Земята е космоса на Любовта. Всяко планетарно състояние има своя особена задача, и само това познание ни позволява да разберем задачата на всяко време. Както всеобвземашата мъдрост пронизва нашата Земя, така всеобвземашата Любов ще пронизва Юпитер. И както разрушителните сили на мъдростта изхождат от тези същества, които са изостанали на Луната, така на Юпитер ще излезнат разрушителните сили на Любовта, които ще бъдат вплетени във всичко произхождащо като безобразния образ на изостаналите земни същества, които ще се проявят като природни духове с егоистична привързваща любов. И те ще станат мощни разрушителни сили за битието на Юпитер. Изоставането на отделните хора ще създаде разрушителни природни сили. Така ние виждаме, как се образува основата на света, виждаме както вредните, така и полезните части! Така ние имаме моралния елемент, вплетен в основата на мировия процес.

	Физическо тяло	
	и горе от него	долу от него
ГНОМИ	1	3
УНДИНИ	2	2
ЕЛФИ	3	1
САЛАМАНДРИ	4	0

Всички природни духове, които са възникнали по този начин и които са показани на схемата са следните. Гномите имат един член като човек и три елемента надолу; Ундините имат два елемента надолу от човека и Елфите имат три члена както при човека и един по-долу. Всички те са изостанали в предишните планетарни времена. У тях няма този дух, който днес се разкрива при човека. Те се намират по-долу от човека, те са “по-долу от духа” и се състоят само от тяло и душа. Те са двучлени същества и ние ги наричаме гноми, ундини, елфи. Но вие ще ме попитате, откъде всъщност са се взели саламандрите?

Гномите, ундините и елфите са всъщност изостаналите същества в по-ранните земни състояния. Саламандрите в известен смисъл са възникнали така, че те отчасти, но именно отчасти са изработили четвъртия принцип, но не са стигнали до там, че да придобият човешки образ. Откъде са възникнали саламандрите? Аз искам да изясня това в заключението. Защото когато вие разберете този вид същества, вие ще разберете много от тайните на обкръжаващата ни природа.

Проследявайки човека в миналото на неговата еволюция, ние ще идваме до все повече и повече духовни форми. Ние знаем, че отделните видове животни постепенно, така да се каже, са се отделили като изостанали братя на вървящата напред човешка еволюция, те изостанали на по-ранна степен. От това, човекът толкова високо се е издигнал в своето развитие, че той най-късно от всичко е влязъл във физическо проявление. Другите същества станали такива защото не са можели да чакат и по-рано влезли във физическа инкарнация. Тези животни имат групови души, които съществуват само на астрален план, но простират своите действия във физическия свят. Това, което е дала на нашата еволюция Старата Луна, мъдростта, ние виждаме във всеобхващащ смисъл развиваща се в груповите души на животинското царство. Човекът не смее да приписва мъдростта на себе си. Той с помощта на мъдростта създава своята култура, но в много по-силна степен, мъдрост е разлята по цялата Земя. Човек, който се гордее с достиженията на човечеството, може да каже: колко високо се е издигнало човечеството! Най-новите изобретения, например, свидетелстват за това. спомнете си само вашите ученически години, каква мъдрост тогава са ви съобщавали. Може би ще си спомните, какво са ви говорили за изобретението на хартията. Разбира се, хартията е достижение на човешката мъдрост; но осата можела да прави това много по-рано! Гнездата на осите са построени от същото вещество, както и сегашната хартия. Така вие бихте могли да минете през цялата природа и навсякъде бихте видели действащата в нея мъдрост. Колко по-рано от човека е изобретил хартията груповия дух на рода на осите! Това не го прави отделната оса, а груповия Аз.

По този начин, ние виждаме, как това, което се явява човешка мъдрост, е вплетена в тъканта и е запечатано в цялата земна планета. Можем крачка по крачка да изменим Земята и навсякъде ще открием тази мъдрост. Но отношението на животното към неговата груповата душа само до известна степен е такова, каквото то, ако бих могъл да кажа, би трябвало да бъде всъщност от космична гледна точка. Какво е отношението на груповата душа към отделното животно?

Представете си, например, груповата душа на някой от видовете насекоми. Когато умира отделното насекомо, то за груповата душа това е точно същото, както когато при вас опадва и отново израства косата, или когато си режете нокът. Животните, които се появяват, са само нови

образувания на груповата душа. Така вие можете да проследите далече нагоре животинското царство, и ще откриете нещо съществуващо на физически план, съществуващо, като разтварящи се и отново образуващи се облаци. Физическото битие си метаморфоризира и груповият дух обновява само това, което се простира надолу. Но така е само до известна степен. След това става нещо различно. Това става у висшите животни, и още повече, колкото по-висши животни разглеждате, излиза нещо, в което вече не се вижда сходство с описаното по-горе. Да вземем на- пример маймуната. Маймуната взема твърде много от груповия дух надолу в своето отделно същество. В същото време, когато при нисшите животни всичко отново се възвръща в груповата душа, маймуната бидейки сложно организирана, задържа нещо в своята физическа организация. То твърде се е отделило от груповия дух и не може вече да се върне назад. Това е прогресиращ групов дух. Той действа така, че в случая на нисшите животни създава член; след това отново всмуква в себе си цялото същество, създава ново, отново го всмуква и т.н. За лъвовете също е така. Но ако вие, например, вземете маймуните, то груповата душа произвежда маймуната, но тя взема нещо от груповата душа, което не може да се върне назад. Когато умира лъвът, то физическото се разтваря, а душевното се завръща при груповия дух. Но при маймуната това, което е било отделено от груповия дух, не може да се върне назад. При човека неговият Аз минава от инкарнация в инкарнация и е способен на развитие, доколкото може да приеме нова инкарнация. При маймуните не е така. Но маймуната не може и да се върне назад. Това по удивителен начин действа върху наивния нрав на маймуната, доколкото тя действително е отделила се от груповия дух същество; тя не може отново сама да се върне към груповата духовност, но и не може отново сама да се инкарнира. Двуутробните животни – още един пример за животни, които вземат нещо от груповия дух. Това, което остава, така да се каже, като индивидуална душа на животното, което не може отново да се инкарнира, това е истинския източник за произхода на четвъртата група елементарни духове. Това е отделилата се част на такива животни, която не може да се върне към груповата духовност, доколкото е надскочила нормалната точка в еволюцията. От многочислените животни остават Аз-подобни същности, и точно това са саламандрите. Това е висшата форма на природните духове, та са Аз-подобни.

С това аз ви въведох в разглеждане на природата на редица същества, които постепенно ще изучим по-подробно. Днес ние се запознахме само с особеностите на тяхното битие и техните връзки. Но те действат в нашия свят, и ние можем да възприемаме техните откровения. Днес искаме да си съставим още едно понятие за тези така наречени елементарни духове. Саламандрите възникват и днес – това може да се твърди – по забележителен начин, когато особено низко построените човешки натури, които могат все още да продължават да се вълпъщават, оставят след себе си

част от своята низша природа. Това са особено лоши елементи, такива изоставащи натури на особено низките хора в нашата еволюция, това са съвсем крайни натури, изостанали в ролята на природни духове и пронизващи нашето битие. Много от това, което пронизва нашето духовно пространство, което по забележителен начин се възприема от хората – макар и да не сънуват, че това е което – в много силна степен да-ват да се знае за себе си във външните явления. Тези духовни същности са частично родствени с човека, и те се намесват в човешката еволюция, с преимущество по пречещ начин. Всяко отрицателно културно явление, представляващо днес нещо напълно естествено, ще изясни своето значение, само когато хората ще знаят, с какви препятстващи, задържащи сили им се налага да имат работа. Тези въздействия ще се оказват в многото упадъчни явления в нашата култура. Само защото, това по-рано ще се предвиди от тези, които умеят да тълкуват знаците на времето, било извикано към живот нашето Теософско общество, доколкото само познанието действа оздравяващо в света. Който стои в света нямайки понятие за тези неща е принуден да им позволи да му действат и често си образува за тях фантастична представа. Но който има прозрение в тези неща, той ще бъде в състояние да познае необходимостта от теософското движение, той вижда дълбините на духовността и здравоостта на теософското движение. То иска да освободи човека от тези същности, които се стремят да го задържат. Иначе нашата култура би стигнала до пълен упадък. В близко време вие може да изживеете редица крещящи явления на културата. Вие ще изживеете, че хората обхванати от това, ще считат за мечтатели тези, които наричат нещата от този род с техните собствени имена. Светът приема такъв отпечатък, че тези които знаят действителността, ще бъдат наричани мечтатели и фантазори и се явяват тези, които обявяват духовната действителност за налудничавя. Развитието и истинският успех на културата се състои в това, човекът да може да прониква със своето познание в същността на враждебните сили. Познанието е това, което изхождайки от теософското духовно течение, оправдава думите, които ние научихме от християнската езотерика и които Предводителят на християнския живот провъзгласил, обръщайки се към своите ученици: “и ще познаете истината, и истината ще ви направи свободни!”. Познанието за пълната и цяла истина и действителност може да направи човека изцяло и до край свободен.

ЕДИНАДЕСЕТА ЛЕКЦИЯ

Берлин, 1. 6. 1908 г.

Това, разбира се, беше рискова област, в която ние се отправихме последния път, когато обърнахме нашето внимание на известен род същества, които несъмнено, в нашата действителност са духовни същества, но които, все пак, по известен начин отпадат от правилния ход на нашата еволюция, и собственото им значение на които се заключава точно в това, че

те донякъде отпадат от еволюцията. Това беше областта на елементарните същества. Ние разгледахме елементарните същества, които просветения ум на нашето време разглежда, разбира се, като пределно суеверие, но които именно благодарение на това положение, което те заемат в Космоса, ще играят в не толкова далечното бъдеще значителна роля в нашето духовно развитие. Ние видяхме как се образуват тези елементарни същества, явяващи се, така да се каже, неправомерни, откъснали се части от груповите души. Достатъчно е само да си спомним за това, което казахме в края на последното разглеждане, и пред нашия духовен поглед тутакси ще застане същността на тези елементарни създания. Ние показахме една от последните образували се форми на тези елементарни същества. Ние казахме, че всяка животинска форма или, ако ние говорим в общи линии, всяка съвкупност от еднородни същества съответстват на групова душа. Ние казахме, че тези групови души на астрален план до известна степен играят същата роля, както нашите души – доколкото са надарени с Аз – във физически план. Всъщност, човешкия Аз е спусналия се от астрален план до физически план групов

Аз. Благодарение на това той станал индивидуален Аз. Животинския Аз се намира, като правило, и сега още на астрален план, а това, което има-ме като отделните животински индивиди тук на физически план, имат на физичен план само физическо тяло, етерно тяло и астрално тяло, а Аз имат в астралния свят и то така, че една порода животни се явяват като членове на груповия Аз на тези животни. Благодарение на това ние можем да си представим, че това което наричаме раждане и смърт в човешкия живот, за животните няма същото значение. Понеже когато отделното животно умира, то груповата душа или груповият Аз остават живи. Това е съвсем същото, ако – в случая, ако би било това възможно - човек да изгуби ръката си и би могъл отново да я създаде. Неговият Аз не би казал: аз ще умра от загубата на ръката; но той би почувствал, че е обновил един от своите членове. Така груповият Аз на лъвовете обновява един от своите членове, когато отделен лъв умре и се заменя с друг. И ние можем да разберем, че за груповата душа на животните, раждането и смъртта имат съвсем не това значение, както за човека в съвременния цикъл на развитие. Груповата душа на животните различава превръщането, метаморфозата, различава, така да се каже, обособените членове, които се простират тогава във физическия свят, загубата на тези членове и тяхното обновяване.

Но ние казахме, че съществуват отделни форми животни, които отиват твърде далече в обособяването и не могат да изпратят обратно в астралния план всичко това, което те са донесли на физичен план. Нали при умиращото животно всичко, което тогава отпада, трябва изцяло да се разтвори в обкръжаващия свят. И обратно, това, което одухотворява и одушевява животното, трябва да се излее назад в груповата душа, за да може после отново, да се простре надолу и да израсне в нов индивид. Но

съществуват животински форми, които не могат да изпратят всичко отново назад в груповата душа и тези отделни части, които са се откъснали, обособили се от груповите души, водят тогава изолирано съществуване като елементарни същества. И тъй като нашата еволюция е преминала през различни форми и степени и на всяка степен се обособяват тези елементарни същества, то вие, разбира се, можете да си представите, че ние имаме около себе си твърде много различни видове елементарни същества, в това, което ние наричаме, граничещ с нас свръхсетивен свят.

Ако, например, просветеният човек каже: тук ни говорят за елементарните същества, наричани елфи или също лемури; нищо подобно не съществува! – то следва да му се даде отговор звучащ, разбира се, неочаквано и парадоксално: ти не виждаш това само защото, затваряш себе си за развитието на тези органи на познанието, които биха те убедили в съществуването на тези същества. Но попитай пчелата, или с други думи, душата на пчелния рой! Тя не би могла да се затвори за битието на елфи или лемури! Понеже елементарните същества, които се означават с тези имена се задържат на съвършено определени места – именно където става известно съприкосновение на животинското и растителното царство, и то не навсякъде, а само в тези места, където това съприкосновение става при определени условия. Когато бикът яде трева, то, несъмнено, също става съприкосновение на животинското царство с растителното царство; но това съприкосновение е редовно, спокойно, лежащо в правилния ход на еволюцията. Съвсем в друга област на мировата еволюция това съприкосновение, което става между пчелата и цветето, и именно защото, в организацията на пчелата и цветето твърде далече са отделени един от друг, и след това отново се съединяват, при което при съприкосновението между пчелата и цветето се развива съвършено особена прекрасна сила – разбира се, само за окултно-виждащият. Към числото на най-“интересните” – ако можем да употребим този израз, а у нас има толкова малко подходящи думи за такива фини неща – към числото на най-много “интересните” наблюдения на духовно-свръхсетивните светове принадлежи този своеобразен ауричен покров, който се образува винаги по време, когато пчелата или друго подобно насекомо събира в себе си сок от цветето. Необикновено, своеобразно преживяване, каквото има в пчелата, когато тя всмуква сок от цветето, се развива не само в живителните органи или в тялото на пчелата, а това, което възниква като вкусов обмен между пчелата и цветето, се разпространява наоколо като един вид неголяма етерна аура. Всеки път, когато пчелата събира цветен прашец, се образува тази малка етерна аура, и всеки път, нещо такова става в свръхсетивния свят, се приближават същества, на които това е нужно. Те са привлечени от това, тъй като намират тук, ако ние можем отново да употребим грубо изразяване, своята храна.

Веднъж по друг повод аз вече казах: всъщност, нас изобщо не трябва да ни засяга въпроса за това, откъде се вземат тези същества, за които тук се говори. Само където се дава повод за проявяването на определени същества, там те винаги се появяват. Когато човекът разпространява около себе си зли, недобри усещания, то тези зли и недобри усещания се явяват това, което го обкръжава, и привлича към себе си същества, които се намират тук и които само това и чакат, както някое физическо същество чака храна. Веднъж аз сравних това с чиста стая в която няма мухи; когато в стаята има всякакви остатъци от храна, то те веднага се появяват. Същото е и със свръхсетивните същества – достатъчно е само да им се даде храна. Когато пчелата всмуква цветния сок, то тя разпространява малка етерна аура, от която се привличат тези същества, особено когато някъде на дърво има цял пчелен рой и след това излита с преживяните вкусови усещания в тялото. Тогава целият пчелен рой е обгърнат с тази етерна аура, но също и е съвършено пронизан от тези духовни същества, които се наричат елфи и лемури. Именно в такива гранични области, където, така да се каже, идват в съприкосновение едно с друго различни царства, има такива същества и те наистина играят известна роля. Тях ги има не само тогава, когато възниква указаната фина етерна аура; те, бих искал да кажа, не само се насищат – но те изпитват също и глад, и този глад те изразяват в това, че те направляват съответните животни в съответните места. Те в известен смисъл се явяват като техни ръководители.

Така ние виждаме, че съществата, които, да кажем така, са прекъснали връзка с другите светове, с които те били свързани преди, получили в замяна тази забележителна роля. Те станали същества, които могат да бъдат използвани за добро в другите светове. Несъмнено, при това се създава някакъв вид организация: те са подчинени на други същества.

В началото на днешното разглеждане казахме, че не е така далече времето, когато на човека ще му е необходимо да знае за тези същества. Не в толкова далечно бъдеще науката ще приеме особена посока. Науката ще стане, така да се каже, все повече и повече сетивно-физическа, ще се ограничи изключително в описание на външните физически-сетивни факти. Науката ще се ограничи в грубо материалното, макар в настояще време още да се съхранява в забележителното преходно състояние. Тъй като науката е била в период на груб материализъм. Той не е толкова далече зад нас. Сега този груб материализъм признава за възможни само тези, които стоят на съвсем дилетантска гледна точка, макар от мислещите умове са немного се опитват за неговото място нещо друго. Ние виждаме как се появяват редица абстрактни теории, в които справедливо се посочва свръхчувственото, свръхсетивното. Но в хода на събитията властта на фактите изцяло ще отхвърли именно тези удивителни, фантастични теории, поставяни от тези, които не се задоволяват от физическата наука; и в един прекрасен ден учените ще се окажат в поразителна ситуация по отношение на тези теории.

Всички тези фини измислици за всички същества и всички одушевеност на тези или онези светове, всички тези спекулации ще бъдат изцяло отхвърлени, и в ръцете на хората няма да остане нищо, освен сетивно-физически факти от областта на геологията, биологията, астрономията и т.н. Изказаните по-рано теории ще бъдат най-недълготрайните; и за този който може макар и донякъде да проникне в специалния ход на науката се открива картината на абсолютната пустота на чисто физическия хоризонт.

И тогава ще дойде времето, когато човечеството в лицето на болшинството свои представители ще съзрее да признае тези свръхсетивни светове, за които се говори в Духовната наука или в Теософския възглед. Тогава явление, като живота на пчелите, във връзка с това, което може да се научи от свръхсетивните светове, предлага удивителен отговор на загадките на битието. Но и от друга страна, тези неща имат голямо значение: за човечеството ще става все по-необходимо да разбира същността на груповите души. Понеже познанието за същността на груповите души ще играят голяма роля също и в чисто външното развитие на човечеството. Ако ние се върнем в развитието много хилядолетия назад, то ще открием самия човек още като същество, принадлежащо към групова душа. развитието на човека на Земята върви от груповата душевност към индивидуалната душа. Човекът се предвижда все по-напред, благодарение на това, че неговата надарена с Аз душа се спуска все по-надолу във физическото и има възможност във физическото да стане индивидуален. Ние можем да наблюдаваме различни етапи от развитието на човечеството. Тогава ще видим, как груповата душа става постепенно индивидуална.

Да отидем, например, във времената на първата трета от атлантското културно развитие. Животът на човечеството там е съвсем различен. В телата, в които тогава сме били въплътени, нашите души са изживявали съвсем други процеси. Ние можем да спрем погледа си на един процес, който играе важна роля в живота на човека, и като отделно същество, и като социален индивид, и който е претърпял от това време голямо изменение: това е смяната на бодърствуване и сън.

В древните атлантски времена вие не бихте изживели такава смяна на бодърствуване и сън, както сега. Какво се явява в характерната разлика в сравнение със съвременното човечество?

Когато физическото и етерното лежат в леглото, а астралното тяло и Аз излизат от тях, тогава това, което наричаме съвременно съзнание се потапя в неопределена тъмнина. Сутрин, когато астралното тяло и Аза отново влизат във физическото и етерното тяло, отново се ползват физическите органи, и тава съзнание отново се събужда. Това състояние на дневно бодърствуване в съзнание и нощен сън в безсъзнателност не го е имало по-рано. Било е по-скоро така, ако ние можем да използваме това сравнение – за тогавашните отношения това не е било напълно така, ние можем да го ползваме за състоянието, в което човекът бил свързан със своето физическо тяло,-

доколкото тогава това било възможно, то той съвсем не е виждал физическите същества и вещи в такива очертания, както сега; а той виждал всичко в неопределени, разлети навън контури, подобно на това, когато вие вървите във мъгла по улиците и виждате фенери, обкръжени от мъгляви пръстени. Така възприемал човекът всичките неща в тези времена.

И ако такова е било дневното състояние, то какво е било нощното състояние? Когато вечер човекът излизал от физическото тяло, той не е изпадал в абсолютна безсъзнателност. Това било само друг вид битие на съзнанието. В тези времена човекът възприемал още в своето обкръжение духовните събития и духовните същества, макар и не с такава точност, както действителното ясновидство, но като последни остатъци от него, съхранили се от древното ясновидство. През деня човекът живеел в свят с неопределени, разливащи се, мъгляви очертания. През нощта той е живеел сред духовните същества, които са го обкръжавали, както сега обкръжават древните предмети. Така, че не е имало рязка граница между ден и нощ; и това което съдържат в себе си преданията и мито- вете, не е плод на народна фантазия, а са спомени за изживяванията, които древният човек имал в своето тогавашно състояние в свръхсетивния свят. Вотан или Зевс, или други божествено-духовни същества, които били признати от едни или други народи, не били създания на фантазията, както това се твърди зад зелените катедри на учените. Да твърди може само този, който никога не се е запознавал със същността на народната фантазия. На народа изобщо не му идва на ум за такъв вид олицетворение. Това бил опита на древните времена. Вотан и Тор били същества, с които човекът общувал, както сега той общува със своите събрата-хора; и митовете и преданията именно са спомени от времето на древното ясновиждане.

Но ние трябва да си изясним, че с това вживяване в духовно-свръхсетивните светове било свързано и нещо друго. В тези светове човекът не чувствал себе си като индивидуално същество. Той се чувствал член на духовните същества; той, така да се каже, принадлежал към висшите духовни същества, както на нас ни принадлежи ръката. Това слабо чувство за своята индивидуалност, което имал тогава човекът, той получавал, когато се потапял във физическото си тяло, когато за кратко време се еманципирал, така да се каже, от хоровода на божествено-духовните същества. Това било началото на неговите индивидуални чувства. Било е тази епоха, когато на човекът му е станало напълно ясно, че той има групова душа; той почувствал себе си потопен в груповата душа, когато е напуснал физическото си тяло и встъпва в свръхсетивното съзнание. Това е била епоха, когато с огромна сила в човека е навлязло съзнанието за своята принадлежност към груповата душа, към груповия Аз.

Да разгледаме втория етап от развитието на човечеството – междинните етапи ще ги пропуснем – този етап, който показва историята на патриарсите

от Стария Завет. За какво, всъщност се говори там вече споменахме. Ние показахме причината, защо патриарсите Адам, Ной и т.н., са имали толкова дълъг живот. Те са имали такъв дълъг живот благодарение на това, че паметта на тези хора била съвсем друга, отколкото паметта на нашите съвременници. Понеже паметта на съвременния човек станала също индивидуална. Човекът сега помни това, което е изживял от момента на раждане – често от много по-късен момент дори. В древните времена това не било така. Тогава изживяванията на бащата, на дядото, на пращадото, каквито те са имали между раждането и смъртта, били също спомени за човека, както и неговите собствени изживявания между раждането и смъртта. Колкото и странно да се струва това на съвременния човек, но действително имало времена, когато съществувало такова спомняне, което излизало от пределите на отделния индивид и обхващало миналото на всичко родствено по кръв. И ако се попитате, какви външни знаци показват за съществуването на такъв вид памет, то ще ги намерим именно в такива имена като Ной, Адам и т.н. Под тях се подразбира не отделни индивиди в границата между раждане и смърт.

Човекът, който притежава памет, затворена в пределите между раждането и смъртта, дава име на този един индивид. Предишните времена обхващали в себе си редица поколения, намиращи се толкова далече в миналото, както далече стигала паметта, колкото далеч назад отивал потока на кръвта, преминаващ през поколенията.

Адам е не нещо различно от име, което се е задържало толкова дълго, колкото дълго човекът можел да помни себе си. Който не знае, че преди, имената били давани по съвсем различен начин, той никога няма да разбере тези неща. Представете си, че праотецът имал две деца, всяко от тях имало отново по две деца, следващото поколение също по две деца и т.н. При всички, паметта обхващала назад чак до праотеца, и те чувствали себе си единни в паметта, която, така да се каже, се обединявала на върха в една точка. И народът от Стария Завет е изразил това в думи, имащи еднакво значение за всеки отделен човек, изповядващ Стария Завет: “Аз и отец Авраам едно сме”. Така отделният човек се чувствал скрит в съзнанието на груповата душа, в отца Авраам.

Съзнанието, което дарил Христос на човечеството излиза от тези предели. Азът в своето съзнание е непосредствено свързано с духовния свят и това се изразява с думите: “Преди макар, че бил Авраам, Аз съм”. Тогава идва импулса, пробуждащият се Аз с цялата си пълнота в отделния индивид.

Така ние виждаме втория етап от развитието на човечеството, епохата на груповата душа, която намира висш израз в кръвното родство на поколенията. Народ, който особено е развил това му предава изключително значение и подчертава: че като народ, ние имаме една обща групова народна душа. Именно такъв е бил народа придържащ се към Стария Завет. Затова,

консервативният елемент на този старозаветен народ с особена сила бил против провъзгласяването на “Аз съм”, на индивидуалния Аз. Който чете “Евангелието на Йоан” може с ръце, с “духовни ръце” да усети, че това е така. достатъчно е само да се прочете разказа за беседата на Исус със Самарянката до извора на Иаков. Там ясно е показано, че Христос Исус идва също и до тези, които не са свързани в кръвно родство. Да вземем дори думите “Как Ти, бидейки иудеин, молиш да пиеш от мен, която съм жена самарянка? (Защото иудеите нямат сношение със самаряните)”. Ако се навлезе в това и особено ако се влезе в това медитативно, то постепенно може да стигне до това, да се види, как човечеството се е придвижило напред от груповата душа към индивидуалната душа.

Историята, така както се създава днес, без съмнение, се създава чисто външно. Тази съвременна история в много отношения се явява “fable convenue”, тъй като се пише на базата на документи. Но представете си, че нещо трябва да бъде описано на основание на документи, но документите са изгубени! Тогава съобщението се прави на основата на случайно съхранили се документи. За това, какво става в духовната действителност, не са нужни документи, понеже то е записано в Акашовата летопис. Но четенето в Акашовата летопис е затруднено, тъй като външните документи даже се явяват препятствие за четене на духовните “записи”. Ние все пак, можем да видим, че и във времената твърде близки до нашето време е ставало това развитие от груповата душа към индивидуалната душа.

Този който духовно разглежда историята, трябва да признае в ранното Средновековие от висша степен е един важен момент. В предишното време човекът макар и само външно е бил включен в някаква група. В много голяма степен, отколкото може да си представи съвременния човек, в началото на Средновековието човекът получавал признание и значение също и в смисъл на своя работеща сила, от своите родствени и други връзки. Било, така да се каже, съвършено естествено, синът да се занимава със същото, което правил бащата. След това дошло времето на великите изобретения и открития. Светът предявявал все повече изисквания към личната дейност на човека и човекът все повече се откъсвал от предишните си връзки. Това се изразява през цялото Средновековие в създаването на известен вид градове, който преминал в цяла Европа.

Още можем да различаваме градовете, които били образувани по този начин, от градовете които се развили на друга основа.

В средата на Средновековието продължил по-нататъшния преход от груповата душа към индивидуалната душа. Ако погледнем в бъдещето, то трябва да кажем: все повече и повече човекът се еманципира от всякаква груповата душевност, все повече и повече се обособява. Ако бихте могли да разгледате много по-ранни фази на развитие на човечеството, то бихте видели, че тези култури са били, така да се каже, монолитни, например

египетската и римската. Сега, такива монолитни култури има в много слаба степен. Човекът е слязъл сега до тази точка, където не само нравите и обичаите, а дори мненията и вярванията са станали индивидуални. Сред нас вече има хора, които виждат висшия идеал в това, всеки човек да има своя религия. Различно се поднася идеята, че някога трябва да настъпи време, когато ще могат да съществуват толкова религии и истини, колкото са хората.

Човечеството няма да тръгне по този път на развитие. То би тръгнало по този път, ако би последвало този импулс, който изхожда от материализма. Това би довело до дисхармония, към раздробяване на човечеството на отделни индивиди. Но то няма да тръгне по този път само в случай, че хората приемат такова духовно течение, като Духовната наука. Какво ще настъпи тогава? Ще излезе тази велика истина, този велик закон, че индивидуалните истини, необходими повече като вътрешен начин, ще се явят в същото време общоприемливи.

Аз вече посочих веднъж: в настояще време всеобщо съгласие има само по отношение на материалните истини; понеже те в най-общ смисъл са общи. Но никой не може да каже, че той намира математическите истини по пътя на външния опит. Всички те се откриват по пътя на вътрешното разбиране. Когато искат да покажат, че сбора на трите ъгъла на триъгълника е 180° , те правят това по такъв начин, че прекарват през върха линия успоредна на основата и разполагат ъглите ветрилоподобно; тогава ъгъла $a = d$, $b = c$, c равен сам на себе си, по този начин трите ъгъла разгънати са равни на 180° . Който веднъж е разбрал това, знае, че така трябва да бъде винаги; точно по същия начин, веднъж разбрал, той знае, че три по три е винаги девет; аз не мисля, че някой би поискал да търси това по пътя на интуицията.

Тези най-големите общи истини, аритметичните, геометричните, са били открити по вътрешен път, и всички хора не спорят за тях. Относно тях господства абсолютно съгласие, понеже човекът сега е достигнал възможността да разбира тези неща. Съгласието отсъства само дотогава, докато чистата истина е затъмнена от страсти, симпатии и антипатии. Ще дойде време, макар да е много далече от нас, когато човечеството все повече ще бъде обхванато от познанието за света за вътрешните истини. Тогава ще се въдвори съгласие, без значение цялата индивидуализация, без да се взема под внимание, че всеки ще намира истината в себе си. Ако в настояще време математическите истини не бяха толкова очевидни, то, разбира се, страстите биха затруднили пътя на признанието им. Ако това зависеше от скъперничеството, разбира се, всяка домакиня би гласувала за това, че две по две е равно на пет, а не на четири. Но тези неща са дотолкова ясни и разбираеми, че не могат да бъдат разколебани от симпатии или антипатии. Все повече области ще се обхващат от такъв вид истини и все по-голямо съгласие ще влезе в човечеството чрез това разбиране за истините. Човекът

произлязъл от груповата душевност и постепенно все повече се еманципирал от нея. Ако вместо отделни души ние разглеждаме групи, то ще получим семейни, племенни, народни и накрая расови единства. Расата съответства на груповата душа. Всички тези групови връзки на древното човечеството са такива, че човек израства от тях и колкото по-далече се предвижваме напред, толкова повече понятието губи своето значение.

Сега сме в преходен момент, това, което се явява раса, малко по-малко изчезва, и вместо това излиза нещо съвсем друго. Хората, които, както бе казано, постигнат духовната истина ще се обединяват по свободна воля. Това ще бъдат обединения на по-късните времена. Връзките с предишното време са такива, че човек в тях се ражда. Човекът се ражда в своя народ, в своята раса. В последствие ще живеем във връзки, като хората сами ще създават, групирайки се съответно гледните точки, в които те запазвайки своята свобода и своите индивидуалности, ще се слоят в един вид общество. Необходимо е да се разбере това, за да може правилно да се опознае същността на такова явление, каквото е Теософското Общество. Теософското Общество трябва да бъде пример за тази свободна връзка на хората, без да се взема под внимание, че то е още далече от своите цели. Това е само опит да се създаде такъв вид връзка, в която хората биха се обединили вън от различията на предишната групово душевност; в бъдеще ще възникват много такива обединения. Тогава ще трябва да говорим вече не за расови връзки, а за връзки образуващи се от интелектуални, естетични, морални гледни точки.

Благодарение на това, че хората свободно сливат в едно излъчването на своите чувства, се образува нещо отново излизащо извън пределите на един отделен човек. Отделният човек има своя индивидуална душа; тя никога не се загубва, след като веднъж е била достигната. Благодарение на това, че хората се събират в свободни обединения, те се групират около някакъв център. Тогава чувствата, които се сливат в единния център, дават на свой ред повод на известни същества да действат наподобявайки групово душа, но в съвсем друг смисъл, от другите групови души. Всички предишни групови души били същества, които правили човека несвободен. Тези нови същества се съчетават с пълната свобода и индивидуалността на хората. И смеем дори да кажем, че в известен смисъл тяхното битие се подхранва от човешкото еднородие; и от самите човешки души ще зависи дали ще дадат възможност на тези високи души да се спуснат надолу към хората, или те няма да направят това. Колкото повече хората се разединяват, толкова по-малко извисени души могат да слязат в човешката област. Колкото повече се образуват връзки и колкото повече се развива общността на чувствата в пълна свобода, толкова повече извисените души ще могат да влизат в човешката област и толкова по-бързо ще се одухотвори земната планета.

Така ние видяхме, че ако човекът иска въобще да получи представа за бъдещето развитие, то той трябва правилно да разбере характера на

груповата душа; тъй като иначе може да се случи, че неговата индивидуална душа след твърде дългото обособяване на Земята да не може да открие пътя за съединение с другите, да пропусне случая за присъединяване и ще стане благодарение на това някакъв вид елементарно същество; и тези елементарни същества, възникнали от хората биха били недобри същества. Между тези които възникнали от предишните царства елементарни същества има много полезни в устройството на нашата природа, тези човешки елементарни същества съвсем не притежават такива свойства.

Ние казахме, че в определени гранични области възникват подобни обособени същества; и те възникват също на границата при прехода от груповата душевност към свободните групови връзки на основата на езотерически-морално-интелектуалното единство. Навсякъде, където излизат такъв вид връзки, има такива групови същества.

Ако вие бихте имали случай да разгледате известни места, например, в източниците, където отдолу лежат камъните, и отгоре върху тях расте мъх, и там се образува един вид граница, плоскост, между растението и камъка и над това капе вода – това също е необходимо – тогава вие бихте видели, че това, което се нарича нимфи и ундини е нещо напълно реално, това се проявява тук с особена сила. Там където се допират метали и други образувания на земното царство, лежат цели снопове от съществата наречени гноми. Четвъртата група се представя от саламандрите. Тя като че ли е най-младата вид в редицата на всички елементарни същества; но не е по-малко многочислен. В голямата си част, това всъщност са същества, които произхождат от обособяването на маймуните от тяхната груповата душа. Тези същества също търсят за себе си храна и я намират там, където човешкото царство влиза не в нормално, а в отклоняващо се от нормите отношение към животинското царство. Който е осведомен за такъв вид неща, знае, че елементарните същества и имен- но елементарните същества от напълно доброкачествен вид – се развиват благодарение на фамилиарното отношение на ездача и неговия кон.

И особено благодарение на душевното отношение на определени хора към групи животни се образуват чувства, мисли и волеви импулси, които дават храна на тези саламандрообразни елементарни същества. Това може да се наблюдава, по-добре, при връзките възникващи между пастира и овцете, и въобще при пастирите живеещи в близко общуване със своите животни. В чувствата, които възникват и се развиват при интимните отношения между човека и животните, намират храна за себе си саламандрообразните елементарни същества, които се задържат там къде- то нещо подобно възниква. Тези същества са също и достатъчно умни и без съмнение притежават природна мъдрост. В пастира се образуват способности благодарение на които тези елементарни същества могат да нашепват на човека това, което те знаят; и различните рецепти произлезли от тези източници, имат своя произход в това, което беше посочено по-горе. Във

всеки случай, напълно е възможно, човек намирайки се в такива условия, да бъде като че ли обкръжен от фини духовни същества, които дават неговото знание, за каквото не са и сънували нашите умници. Всички тези неща са напълно обосновани и могат да се наблюдават с помощта на методите, които могат да развиват окултната мъдрост.

В заключение бих искал да отбележа едно друго явление, което може да ви покаже, че за определени неща, за които се дават сега, твърде често само абстрактно обяснение, произтичат в по-голямата си част от дълбоката мъдрост. Аз вече говорих, че в атлантските времена, когато хората вечер излизали от своето тяло, то те живеели сред тези духовни същества, които наричали богове. Тези хора вървели по пътя на потапяне във физическото тяло. Но съществата, които почитали като богове, например, Зевс, Вотан, вървят по друг път на развитие. Те не дохождат долу до физическото тяло: те не докосват физическия свят. Но също и тук има преходни състояния. Човекът е възникнал именно благодарение на това, че цялото негово душевно и духовно същество се уплътнило до физическо тяло. При човека груповата душа изцяло се насочила надолу към физическото ниво, и физическото тяло на човека станало отпечатък на груповата душа. Да предположим, че същество от вида на Зевс – което се явява несъмнено реално – така да се каже, само леко се докосва до физическото ниво, само немного влиза в него. Това е подобно, ако вие бихте намокрили с вода само края на кълбо. Така в атлантската епоха определени същества само докосвали физическия свят. Физическите очи не виждали онова, което оставало духовно, астрално, етерно. Видима станала само тази малка част, която навлиза във физическото. От тези възприятия е възникнала символиката на митологията. Когато орелът се явява символ на Зевс, то е от това, че зевсовата природа на орела се явява тази точка, където висшите светове се докосвали до физическия свят. Болшинството образи от света на птиците, всъщност са обособили- те се части на развиващите се същества от свръхсетивният свят. И както с орела на Зевс, с враната на Вотан, така стоят нещата при всички тези случаи, където символиката води към окултните факти. Много по-ясни ще станат за вас нещата, ако в различни области вземете за разглеждане същността, действието и развитието на напредващата душа.

Това исках днес да поставя като наше следващо разглеждане, за да има завършена основа.

ДВНАДЕСЕТА ЛЕКЦИЯ

Берлин, 4. 6. 1908 г.

Тези лекции, които провеждаме вече няколко вечери на събранията на нашата група, трябва, всъщност да послужат за допълнение и разширение на едно или друго, което ни е занимавало през тази зима. Затова е разбираемо, че в тях се срещат отделни забележки, които могат да се сторят

афористични. Понеже ние още веднъж искаме в тези разглеждания да завършим или оформим тази или онази мисъл, тази или онази представа, които са възникнали в нас.

В последните лекции ние се занимахме главно с наличието на всевъзможни духовни същества, които се намират, така да се каже, между обкръжаващите ни сетивно-физическите царства на природата. И по-конкретно, в последната лекция ние видяхме, че в местата, където има съприкосновение на същества от различните природни царства, където растението прилепва към камъка, както става където обикновеният камък прилепва към метала, а също и където възниква такава близост между пчелата и цветето – там навсякъде се развиват сили, въвличащи в земно битие тези същества, които нарекохме елементарни същества. И във връзка с тези елементарни същества ние се занимахме с явлението обособяване на определени същества от тяхното велико цяло. Ние видяхме, че, например, съществата които в Духовната наука наричаме саламандри, произхождат отчасти, благодарение на обособяване на част от животните от груповата душа, които, така да се каже, са се осмелили да отидат твърде далече в нашия физически свят и не са можели да намерят обратния път, така че след разпадане на тялото на животното, отново да се съединят с груповата душа на дадения животински вид. Понеже знаем, че в правилно развитие на нашия живот съществата на нашата Земя, съществата на животинското царство, растителното царство и минералното царство имат, ако може така да се каже, своя “Аз-душа” – имат такива, като на човека “Аз-души”, която се различава от човешката само с това, че Аз душите на другите същества пребивават в други светове. Ние знаем, че човекът в нашия цикъл на развитие е същество, което има индивидуален Аз тук на физическо ниво, по време на дневното бодърствуване. По-нататък знаем, че тези същества, които наричаме животни се намират в такова положение, и в общ план, една порода животни имат една групова душа или един групов Аз, и че тези групови Азове се намират в така наречения астрален свят; по-нататък ние знаем, че съществата, които наричаме растения имат само сънно съзнание, но, че те имат групови Азове, които обитават в ниските части на деваканичния свят; и че, накрая, камъните имат свои групови души в горните части на деваканичния свят. Човекът, който ясновиждащо се движи в тези светове, в астралния и деваканичния свят, общува там до известна степен с груповите души на животните, с душите на растенията и с душите на минералите, подобно на това, както тук във физическия свят през време на дневното бодърствуване той общува с човешките души или с човешките Азове.

Но ние трябва да си изясним, че още и в други отношения човекът се явява много сложно и съставно същество, чиято сложност достатъчно вече обсъдихме в нашите лекции. Но той ще се явява за нас все повече и повече сложен, колкото по-нататък ще се задълбочаваме във връзката му с великите

космични факти. За да разберем, че човекът не е съвсем просто същество, каквото може да ни се стори при наивния начин на разглеждане, достатъчно е само да си спомним, че вечер, от заспиването до пробуждането, човекът на съвременния цикъл на развитие е съвсем различно същество, от това през деня. В леглото лежи неговото физическо тяло и етерно тяло; неговия Аз и астралното тяло излизат и се издигат нагоре. Да разгледаме едното и другото, отначало да разгледаме физическото и етерно тяло. Те лежат тук и имат, ако оставим настрана преходното сънно състояние с блянове, това съзнание, което ние наричаме сънно съзнание без блянове, не изпълнено с никакво съдържание, с никакво възприятие. Но това, което е излязло от физическото и етерно тяло, Аза и астралното тяло, при човека от съвременния цикъл на развитие също има съзнание на сън без блян, без сънища. Съзнанието което е тук във физическия свят ,разстилащо вегетиращ покров, това съзнание има спящият човек, както в тези части, които остават тук във физическия свят, така и в тези части които по време на сън се намират в астралния свят. Сега трябва да се спрем за малко на тези две отделни части на спящия човек.

Ние от други разглеждания вече знаем, че този съвременен човек се е създал бавно и постепенно. Ние знаем, че в най-древното въплъщение на нашата Земя, което наричаме Сатурн, той получава първия зачатък на физическото тяло. Знаем, че по време на второто въплъщение на нашата Земя, Старото Слънце, той е получил към физическото тяло етерно или жизнено тяло, в третото въплъщение на нашата Земя – Старата Луна, е получил астрално тяло; и на Земята, сегашното въплъщение на нашата планета, той е получил Аза. Така човекът се е развивал съвсем бавно и постепенно; това физическо тяло, което има сега човек, наистина е най-древната част от него, която е преминала през най-много изменения. То се е изменило четири пъти. Първият зачатък, който човек е получил на Стария Сатурн и който тройно се е усъвършенствал от тогава – веднъж на Слънцето, втори път на Луната и, накрая, на Земята, - този зачатък изразява себе си в сетивните органи които има сега човек. Те били съвсем други органи на Стария Сатурн; тогава те вече съществували в своя първичен зачатък, а всичко останало от човешкото тяло още не е съществувало. Като същество само с едни сетивни органи, можем да разгледаме Стария Сатурн, изцяло покрит само със сетивните органи. На Слънцето към това се присъединява етерното тяло. Човешкото етерно тяло се преобразува и възникват тези органи, които ние означаваме сега като жлези. Тогава те били още твърде несъвършени, но вече съществували в своя първичен вид, сетивните органи се усъвършенствали. По-нататък на Луната към това се присъединяват тези органи, които ние сега, след като, благодарение отпечатването на астралното тяло, физическото тяло се преобразувало за трети път, означаваме като органи на нервната система. И, накрая, на нашата Земя към това се присъединява кръвоносната система, тъй като тя е израз на

Аза, подобно на нервната система която е израз на астралното тяло, а системата на жлезите е израз на етерното тяло.

В предишните лекции ние вече видяхме, че кръвоносната система се е появила за първи път в нашето земно развитие. Ние разгледахме сега физическото тяло и се питаме: защо в съвършеното човешко образуване тече кръв в кръвоносната система? Ние казахме: тази кръв е израз на Аза – така ние веднага можем да посочим възможно недоразумение, а именно, че човек, всъщност, неправилно разбира съвременното физическо тяло. Това съвременно физическо тяло е, така да се каже, само една от формите, в които може да се изяви физическото човешко тяло. То е било на Луната, на Слънцето, на Стария Сатурн, но там то всеки път е било различно. На Луната например, още не е имало това царство на природата в нашия смисъл, което ние сега наричаме минерално царство на Земята; на Слънцето още не е имало животинското царство в нашия смисъл; бил е само човекът в своя първи физически зачатък. Ако ние обмислим това, то за нас трябва да стане ясно, че сегашното човешко тяло е не само физическо тяло, а физическо-минерално тяло, и че е към закона за физическия свят, благодарение на което то е наречено “физическо” тяло, то е присъединило в себе си законите и субстанциите на минералното царство, които сега го пронизват. На Луната това физическо тяло още не е било усвоило за себе си законите на минералното царство; ако тогава бяха го изгорили, то не би останала никаква минерална пепел. Тъй като минерали в сегашния земен смисъл тогава още не е имало. И така, да отбележим: физическото битие и минералното битие всъщност са две различни неща. Човешкото физическо тяло е физическо, защото над него властват тези същите закони, както и над камъните; човешкото физическо тяло в същото време е и минерално, защото то е пропито от минералните вещества. На Сатурн съществувал първият зачатък на физическото тяло. Но тогава не е имало нито твърди тела, нито вода, нито газ. На Сатурн било само топло, състояние на топлина. съвременния физик не знае това състояние на топлина, тъй като той предполага, че топлината може да съществува само като свойство на газовете, водата и твърдите тела. Но това е заблуда. Физическото човешко тяло, което сега е усвоило в себе си минералните субстанции, било на Сатурн в сцепление с физическите закони. Ние всъщност сме физически закони, които действат в линии, във форми, това, което познавате във физиката като закони. Външно това физическо човешко тяло се открило на Сатурн само като същество, което живеело в тялото. Така че ние трябва наистина да правим разлика между минералното и това, което представлява всъщност физическия принцип на физическото тяло. Към физическия принцип се отнася, например, това, че нашето ухо има такава форма, благодарение на която съвършено възприема звука; към минералната природа на ухото принадлежат веществата, които изпълва това съоръжение с физическите закони.

След като разбрахме това и особено обърнахме внимание на това, че сетивните органи, жлезите, нервите и кръвта всъщност са израз на четирите основни части на човека, нека да се върнем отново към спящия човек. При спящия човек в леглото лежи физическото тяло и етерното тяло; астралното тяло и Аза се намират извън тях. Но помислете за това, че астралното тяло е принцип на нервната система, а Аза, принцип на кръвоносната система. По този начин, астралното тяло вечер оставя във физическото тяло това, за чиято причина, така да се каже, се явява, т.е. нервната система. Тъй като нервната система е могла да възникне едва след като, на Луната към човека се присъединило астралното тяло. И така, астралното тяло небрежно изоставя това, което принадлежи към него, за което то, собствено казано, трябва да се грижи в човека; и точно по същия начин Азът оставя това, което е извикал към живот. В спящото физическо тяло и в спящото етерно тяло принципът на кръвта и нервната система се намират навън. Те сега остават напълно сами, но никога нищо физическо не може да се задържи в тази форма, в каквата то било извикано към живот от духовните принципи, ако този духовен принцип го остави. Това е напълно изключено. Никога нервната система не може да продължи да живее, ако в нея не са дейни астралните същества, и кръвоносната система, ако в нея не да действат Аз-същностите. Но всички вие вечер небрежно оставяте своя Аз и своето астрално тяло своята нервна система и кръвоносната си система и я предоставяте на други същества с астрална природа. Тогава съществата имащи една природа с нашия Аз, се спускат, така да се каже, в нашия организъм. Всяка вечер човешкия организъм действително се изпълва с тези същества, които са в състояние да го поддържат. Физическото и етерно тяло на човека, лежащи в леглото, в това време са пронизани от тези астрални и Аз-същности, които се намират, във физическото тяло. Ние бихме могли да ги наречем нашественици, но това съвсем няма да е справедливо. По-скоро трябва да ги наречем охраняващи духове, тъй като те всъщност пазят това, което човек безгрижно оставя вечер.

Но съвсем не е толкова лошо, че човек всяка вечер оставя своето физическо тяло и етерно тяло. Аз вече ви казах, че вечер астралното тяло и Аза се намират в непрекъсната деятелност. Те отстраняват от физическото тяло това, което създава дневното износване и което в широк смисъл наричаме умора. Сутрин човекът става освежен и отпочинал, защото през нощта неговото астрално тяло и неговият Аз са отстранили тази умора, която го обхваща благодарение на дневните впечатления. За ясновидското наблюдение това е факт: тази непрекъсната в течение на нощта възприемаща деятелност на астралното тяло за отстраняването продуктите на умората. От вън навътре е насочена работата на Аза и астралното тяло над физическото и етерно тяло. Но в съвременния цикъл на развитие човекът още не е достигнал възможността да изпълнява тази дейност напълно самостоятелно. Той може да я изпълни само под ръководството на други по-висши

същества. По този начин, човекът, така да се каже, всяка вечер се приема, като че ли в лоното на висшите същества, които му дават способността по правилен начин да работи над своето физическо и етерно тяло; и то всъщност заедно с тези същества – защото ние не можем да ги наречем нашественици, - които вечер по правилен начин духовно поддържат неговата кръвоносна и нервна система.

Докато няма никакви отклонения на нормите, през нощта намира място правилното взаимодействие на духовните същества в човека. Но напълно могат да започнат неправилни взаимодействия, и тук ние идваме до този раздел от Духовната наука, който е извънредно важен практически за човешкия духовен живот и относно който ми се иска да пожелаая, това да стане не само теоретически известно в най-широки кръгове, но и в значителна степен да послужи за основа на известни степени от душевната дейност на човека. Обикновено човек не си представя, че фактите на душевния живот имат твърде обширно действие. В различни случаи аз съм ви посочвал, че фактите от душевния живот намират своето правилно обяснение, само когато те се разглеждат в смисъла на духовното виждане. Всички ние знаем дълбокото значение на указанието: че разглеждана духовнонаучно, лъжата е вид убийство. И аз ви говорих, че действително в астралния свят стават вид взривове, когато човек произнася лъжа – до известен степен, вече дори когато той само мисли да я каже, - че когато човек лъже, то в духовния свят става нещо имащо твърде разрушително действие, отколкото което и да е нещастие във физическия свят. Но нещата, за които се споменава и, до колкото това вече е възможно, се характеризират също до известна степен от духовнонаучното разглеждане, придобиват все по-голяма отчетливост и яснота, колкото по-нататък ние се предвиждаме напред в духовнонаучното познание.

Днес ние ще се запознаем с други последствия на лъжата и клеветата, макар че тук те не се вземат в това грубо значение, с което обикновено се използват тези думи. Но дори всеки път, когато човек в много лек смисъл от условно приличие, така или иначе украсява истината, всеки път ние имаме работа в духовнонаучен смисъл с проява на лъжа. Целият живот на човека е пронизан ако не с лъжа, то с лъжеукрасени прояви. Материално просветеният човек, винаги разбира, че на неговото физическо тяло се оказва влияние, когато някой го удари по главата с брадва, когато влакът му отреже главата, когато някъде по тялото му се появи оток или когато в него проникнат бактерии. Тогава на просветеният човек му става ясно, че върху физическо тяло се оказва въздействие. Но че като духовно изградено същество, човекът е някакво единство, и че това, което става във висшите членове на неговото същество, в астралното тяло и в Аза, следва да се разглеждат именно така, че той простира своите действия долу до физическите части на неговата телесност, за това обикновено изобщо не се мисли. Не мислят за това, че, например, произнасянето на лъжа и

несправедливост, несправедливост дори в жизненото поведение, има безспорно последствие за човешкото физическо тяло. Ясновидски ние можем да изживеем следното: ако, например, през деня човекът е изрекъл лъжа, то действието на тази лъжа остава във физическото тяло и става видима за ясновидското възприятие през времето когато човекът спи. Да допуснем, че човекът е изобщо лъжец и събере купища лъжи. Тогава той ще има много такива въздействия в своето физическо тяло. Всичко това през нощта в известен смисъл се втвърдява, и тогава става нещо твърде важно. Тези включвания, тези втвърдявания лошо се съотнасят със съществата, които през нощта трябва да овладеят физическото тяло, които, следователно, както ние видяхме, от други светове изпълняват във физическото тяло тези функции, които през деня се изпълняват от астралното тяло и Аза. Това има такова последствие, че в течение на живота, заразените, бих искал така да кажа, с лъжа части на тялото се отделят от съществата, които вечер се спускат в човека. Тук ние отново имаме процеси на отделяне. Те водят до това, че когато човек умре, то неговото физическо тяло върви не по тези пътища, по които би минало при правилно развитие, а, отгоре на това, остават още същества, които са възникнали, така да се каже, под действието на лъжи и клевети във физическото тяло и които се отделят от духовния свят. Тези възникнали по този начин същества също се носят тогава в обкръжаващия ни свят. Те принадлежат към този вид същества, които наричаме “фантоми”. В тях имаме определена група същества, които са родствени с нашето физическо тяло, преди всичко са невидими за човешките очи, те се размножават чрез лъжите и клеветите. Наистина лъжата и клеветата населяват нашата земна окръжност с такъв вид фантоми. Така, ние опознавахме нов вид елементарни същества.

Но не само лъжата и клеветата, имащи място в душата, оказват своето влияние на телесното същество на човека; на него влияят също и други факти от душевния живот. Лъжата и клеветата действат именно на физическото тяло по такъв начин, че от него се отделят фантоми. Други факти, на свой ред, действат по подобен начин на етерното тяло. Вие не бива да се учудвате на тези необикновени явления на душевния живот; в душевния живот трябва да се умее да се приемат нещата с пълно спокойствие. Фактите, които оказват вредно влияние на етерното тяло, всъщност, например, лоши закони или лоши социални навици в каквото и да е човешко обединение. Например, всичко, което води до несъгласие, което изобщо предизвиква в хората раздори – всичко това посредством настроението, което се поражда в съвместния живот на хората, действа така, че това действие прониква до етерното тяло. И това, което се прикачва към етерното тяло под влиянието на такъв вид душевни факти, създава отново отделяне, които също се намират в нашето обкръжение. Тях ги наричат “спектри”, на немски биха казали “гешпенстер”, призраци. Ние виждаме, как тези същества, които се намират в етерния свят, по същия начин израстват

от живота на хората. Така човек може да ходи сред нас, и неговото физическо тяло да е набито със “спектри” или призраци; и всичко това, като правило, се разлита във всички страни и населява света след смъртта на човека или известно време след това.

Тук ние виждаме, какви фини последствия имат духовните събития в нашия живот, как лъжата, клеветата, лошите социални основи отлагат свои създания сред нас, в нашето земно обкръжение. И сега вие можете също така да разберете, че когато в нормалния човешки дневен живот физическото тяло, етерното тяло, астралното тяло и Аза са свързани заедно, и физическото и етерно тяло, така да се каже, допуснат в себе си други същества или позволяват нещо да се прави с тях то тогава и астралното тяло и Аза се намират в ненормално състояние. Но, разбира се, в сравнение с физическото и етерно тяло те се намират в малко по-друго положение. Физическото и етерно тяло, когато човекът спи, имат същото съзнание като растението. Но растението има при това свой Аз в Девакан. За това физическото и етерното тяло на спящия човек трябва да се поддържат от съществата, които развиват своето съзнание от висотата на Девакан. Астралното тяло и Аза на човека сега се намират в един свят по-горе; човекът спи без видения, подобно на растението. Че растенията имат само физическо и етерно тяло, а човекът в спящо състояние има към това още астрално тяло и Аз, с това нищо не се променя по отношение на неговата растителна природа. Макар човекът по време на сън да се издига в духовния свят, в астралния свят, той не достига със своя Аз тази висота, от която би могъл да поддържа в себе си в състояние на сън. В следствие на това, също в астралното тяло на спящия човек трябва да влизат духовни същества. Така и става: в астралното тяло на човека непрекъснато проникват въздействията от света на Девакан. Тези въздействия изобщо не би трябвало да са нещо ненормално, това могат да бъдат въздействия, изходящи от това, което ние наричаме висш Аз на човека. Понеже човек постепенно заживява в девакания свят, според това, доколко все повече върви към своето одухотворение; и това, което тогава се подготвя, му оказва влияние, сега, по време на съня.

Но съществуват не само тези нормални въздействия. Това би било възможно само в случай, че хората в своето общуване биха разбрали до един, какво означава да се цени и уважава свободата на душата на другия. Но съвременното човечество още е далече от това. Помислете само за това, как съвременната душа до голяма степен иска да подчини на себе си друга душа, как тя не търпи, когато другата душа мисли и обича нещо друго, как една душа иска да властва и да влияе на друга. Във всичко, което действа в наше време от душа към душа, започвайки с не- правилно издадените от хората постановления, и завършвайки с всевъзможните начини на въздействие, които се предприемат, за да подчинят на себе си всички души, които действат различно, че свободната душа стои пред свободна душа, но

така, че само дори в малка степен се пред- приемат принудителни средства на убеждения, въздействия, влияния, имащи за цел не просто да пробудят в тази душа онова, което дреме още в нея,- във всичко това от човешка душа към човешка душа действат сили, които по същия начин влияят на тези души по такъв начин, че вечер това се отразява в астралното тяло. Астралното тяло получава включвания благодарение на което, отново се обособяват същества, които като елементарни същества се пренасят в нашия свят. Те принадлежат към вида на “демоните”. Тях ги има само защото, в нашия свят по-най-различен начин се проявява нетърпимост към мисленето, насилие над мисълта. Множество демони от този род са влезли в нашия свят по този начин.

И така, днес ние отново научихме за същества, които са също така действителни както тези неща, които възприемаме с физическите сетива, и които напълно проявяват своето влияние в човешкия живот. Човечеството, например, би се развило съвсем различно, ако хората във своята индивидуалност не биха създавали тези демони, които пронизват нашия свят и оказват непрекъснато действие на хората. Те всъщност са духове на предразсъдъците. Така разбираме живота в неговите фини явления, когато научаваме за тази преплетеност на духовния свят във висш смисъл с нашия човешки свят. Всички тези същества, както бе казано, съществуват и се носят в света, в който живеем.

Сега да си спомним нещо друго, за което сме говорили. Ние посочихме, че при хората от последната трета на атлантската епоха, при хората до атлантическия потоп отношението на човешкото етерно тяло към физическото тяло било съвсем друго, отколкото в предшестващите времена. В днешно време в областта на човешката глава това отношение е такова, че етерната част и физическата част на главата, се покриват. В древната Атлантида не е било така. Тогава етерната част на главата, и именно в областта на челото, излизала далече извън физическата част. Тъй като имаме в етерното тяло на главата и във физическото тяло на главата приблизително между надвеждните кости централна точка. Две- те точки съвпаднали в последната третина на атлантската епоха и сега една друга се покриват. Благодарение на това човекът получил способността да казва на себе си “Аз” и да чувства себе си самостоятелен човек. По този начин етерното тяло на главата и физическото тяло на главата са слели заедно. Това е станало, за да може човекът да стане чувствено същество, каквото той се явява в нашия физически свят, за да може да обогатява своя вътрешен живот с това, което той възприема чрез впечатленията на физическите сетива, чрез обонянието, вкуса, зрението и т.н. Всичко това навлиза в неговото вътрешно същество, за да има това в себе си и да може да го употреби за по-нататъшното развитие на Космоса. Тази придобивка не би могла да се получи по друг начин. Затова ние винаги сме казвали, че не трябва да разбираме духовното в аскетичен смисъл, като бягство от физическия свят, а всичко, което става

тук се взема със себе си от този свят, и би било загубено за духовния свят, ако ние не бихме събрали това тук.

Но човекът все повече и повече се приближава към новото състояние. В следатлантския период ние сме преминали през различни културни епохи; древноиндийска, прадревноперсийска, след това тази, която нарекохме вавилоно-асиро-халдейско-египетска, след това гръко-латинската, и сега ние се намираме в петата културна следатлантска епоха. И между това, както в течение на целия този период чак до наше време съединението на етерното и физическо тяло все повече укрепвало, станало вътрешно все по-тясно и по-близко, човекът и сега се движи към такъв период в бъдещето, когато етерното тяло постепенно ще се отделя и ще става самостоятелно. И сега вече има хора, които имат доста по-свободно етерно тяло, отколкото други. Това освобождаване на етерното тяло се явява правилно за човека, ако по време на различните въплъщения в тези култури, за които ние споменахме, той е възприел в себе си толкова, че неговото отново отделящо се етерно тяло отнася със себе си съответните плодове от физическо-сетивния земен свят, плодовете които могат да бъдат включени и усвоени от неговото етерно тяло, ставащо все повече самостоятелно. Колкото по-духовни са тези представи, които човек намира тук, във физическия свят, толкова повече взема той със себе си в етерното си тяло. Всички външни полезни представи, механични, производствени представи, които служат само на потребностите на външния живот, не могат да бъдат включени в етерното тяло. Напротив, представата за прекрасното, художественото и религиозното – а в сферата на мъдростта, изкуствата и религията всичко може да бъде потопено,- всичко от този вид на представяне дава възможност на неговото етерно тяло способността и възможността да бъде самостоятелно организирано. Тъй като това се предвижда, тук не веднъж беше казано, че духовнонаучното мирово виждане трябва да изпрати своите импулси и въздействия в практичния живот, и че духовното виждане никога не трябва да остава, като предмет на разговор на чаша чай или на подобен род дейност, произтичаща от ежедневието, а то трябва да разработи целия ни културен живот. Когато с времето бъдат разбрани духовнонаучните мисли, тогава отново ще бъде разбрано, как всичко, което изпълва нашата епоха, трябва да бъде пронизано от духовните принципи. Умове, подобни на Рихард Вагнер, в известни области на културата предчувствали това пронизване от духовните принципи. Някога ще успеят така да построят влака, че той да излъчва мъдрост също както храма, ако той само може да съответства с външните си форми на това, което живее в него. Тук има още много да се прави. За това, трябва да подействат духовните импулси, и те ще действат според това, как все повече и повече ще расте разбирането на духовнонаучните мисли. Аз още живо си спомням, как преди 25 години един известен архитект говореше в своята ректорска реч за архитектурните стилове и изказа удивителна мисъл: “Архитектурните стилове не се изобразяват,

архитектурните стилове израстват от духовния живот!“ И тук посочи, защо нашето време макар и да издига различни архитектурни стилове, но, всъщност, възпроизвежда само архитектурата на миналото: понеже нашето време, като такова няма още вътрешен спиритуален живот. Новите възможности ще дойдат в света заедно с раждането на новия духовен живот. Тогава ние ще изживеем, как пред нас от всичко, което ни гледа, ще сияе човешката душа, подобно на това, както в средновековния град всеки замък е изразявал разбирането на човешката душа за същността на външните форми. Теософията ще бъде разбрана само тогава, когато тя излезе пред нас по такъв начин, като че ли е изкристализирала своите форми. Но тогава човечеството също ще живее като дух в духа. И тогава човекът все повече ще подготвя за себе си това, което той ще вземе, когато отново влезе в духовния свят, и когато неговото етерно тяло стане самостоятелно. Така хората трябва да се потопят в духовния свят, за да може еволюцията по съответен начин да се придвижи напред.

Нищо не ни дава такъв прекрасен символ за пронизването на света от духа, както повествуването за чудото Петдесетница. Както пророчески се показва в сливане “огнените езици”, ако вие се замислите над това, на предстоящото пронизване и проникване на света с потоците на духовния живот. Всичко трябва отново да бъде духовно оживено. Също и това абстрактно, понятийно-разсъдъчно отношение, каквото човек има към годишните празници, трябва да стане отново конкретно, отново живо. Да се постареем и в това време на годината, което наричаме време на Петдесетница, Троица, действително да изпълним своята душа с мислите, които могат да възникнат за нас от днешното разглеждане. Тогава този празник, който без съмнение е установен от духовните основи, пак ще означава нещо живо за човека, когато неговото етерно тяло съзрее за духовно творчество. Но ако човек не възприеме духа на Троицата, тогава неговото етерно тяло, излизайки от физическото тяло, ще се окаже, преди всичко недостатъчно силно да победи това, което е било създадено преди, тези светове на спектри, фантоми и демони, които светът създава като свои допълнителни явления. За това, как еволюцията може да се направлява от Духа, какво можем да предскажем за това, ще бъде съдържанието на следващото разглеждане.

ТРИНАДЕСЕТА ЛЕКЦИЯ

Берлин, 11. 6. 1908 г.

В нашите последни разглеждания, по време на вечерните срещи на групата /цвайга/, ние показахме от различни страни съществуването на изпълнените с тайна взаимодействия между човека и духовните светове; духовните същества, които всъщност, непрекъснато се намират около нас и не само се намират около нас, но в известна степен непрекъснато ни пронизват и с които ние непрекъснато живеем. Но не бива да си мислите, че

съществува само това, може да се каже, твърде грубо отношение между човека и заобикалящите го същества, както бе показано в последната лекция. Но също, благодарение на разнообразната деятелност и занимания, отнасящи се повече към областта на човешкото мислене, се образува определено отношение между човека и духовните светове.

В двете предишни лекции трябваше да покажем съществата, които в известен смисъл са от нисша степен. Но ние знаем от много по-ранни лекции, че имаме работа също и с такива духовни същества, които стоят над човека, и че съществуват също отношения и връзки между човека и висшите духовни същества. Ние споменахме, че има висши духовни същества, които за разлика от човека имат за свой нисш член етерно тяло, и които, така да се каже, обитават нашето обкръжение. За обикновеният поглед те са невидими, благодарение на тънката етерна природа на своето етерно същество, така че, човешкият поглед минава през тях. И след това ние идваме до още по-висши духовни същности, чиито нисш член е астралното тяло, и които, по този начин, се представят за човека в още по-малко плътна телесност.

Всички тези същества се намират в известно отношение с човека; и което днес за нас е особено важно: човекът може нещо да направи, за това, че в своя живот тук, на земната арена, да влезе в съвършено определени отношения с тези същества. Според това, как постъпват и какво правят хората в условията на своя живот, те установяват едни или други отношения с висшите светове, колкото и малко вероятно да му се струва на съвременния човек, както казват в просветената епоха, която, обаче, съвсем не е просветена относно най-дълбоките истини на живота.

Да вземем най-напред съществата, които имат за нисш член етерното тяло, и в това тънко етерно тяло ни заобикалят, живеят около нас, изпращат надолу към нас своите въздействия и откровения. Нека да поставим тези същества духовно пред своята душа и да се попитаме: може ли човекът да направи нещо тук на Земята, или по-добре да кажем, правят ли хората нещо още от далечни времена за това, че тези същества да могат да имат свързващо звено, един вид мост, благодарение на който ти биха стигнали до по-интензивни въздействия върху целия човек? Да, хората отдавна са правили това! Ние трябва да се задълбочим в някои усещания и представи, които можахме да възприемем в последната лекция, ако искаме да си съставим по-ясна представа за това. И така, нека си представим, че тези същества живеят в духовните светове и като че ли простират от там своето етерно тяло. Те нямат физическо тяло, каквото има човек. Но съществува такава физична телесност, посредством която те могат да приведат своето етерно тяло, така да се каже, във връзка с нашата земна сфера, такава земна телесност, която ние можем, така да се каже, да установим на нашата Земя, и която образува свързващата връзка, така че тези същества се спускат със своите етерни тела към тази земна телесност и им се отдава случай да се задържат сред хората. Такива поводи за духовните същества да се задържат

сред хората служат, например, древните гръцки храмове, готически-те катедрали. Когато ние установяваме в нашата земна сфера тези физически действителни форми с техните съотношения на линии и стилове, тези храмове, а също и художествените скулптурни произведения, то ние създаваме за тези същества възможност да се прилепят нежно и да влязат със своите етерни тела във всички тези художествени форми и линии. И изкуството е истинско и действително свързващо звено между човека и духовните светове. Във всички пространствено явяващите се художествени форми, ние имаме на Земята физически телесни образувания, към които се спускат съществата със своите етерни тела.

Но за съществата, които имат за свой нисш член астрално тяло, е необходимо вече нещо друго тук на Земята, като връзка между духовните светове и нашата Земя. И такава връзка се явяват музикалното и фонетично изкуство. Пространството, изпълнено със звуците на музиката, дава повод за лекоподвижното определено в себе си астрално тяло на висшите същества да се изживеят в това пространство. Така изкуствата и това, което те се явяват за човека, получават много реално значение. Те образуват магнетични сили за привличане на духовни същества, които, съгласно мисията си, своята задача, искат и трябва да направят с човека. При такъв поглед върху нещата нашето чувство се задълбочава по отношение на човешкото художествено творчество. Но нашето чувство може още повече да се задълбочи, ако човешкият източник на художествено творчество и заедно с това, художественото наслаждение ние възприемаме от духовна гледна точка. Ако искаме да направим това, то трябва малко по-подробно да разгледаме различните форми на съзнание на човека.

В различни случаи ние вече нееднократно показахме, че в бодърствуващия човек ние имаме пред себе си физическо тяло, етерно тяло, астрално тяло и Аз; в спящия човек ние имаме лежащи в леглото физическо и етерно тяло, и извън тях неговото астрално тяло и Аз. За днешните цели ще бъде добре, ако ние по-подробно разгледаме тези две състояния на съзнанието, сменящи се за всеки човек в течение на 24-те часа. Ние имаме преди всичко в човека физическо тяло, после етерно или жизнено тяло, после това, което наричаме в доста груб смисъл на думата душевно тяло, което принадлежи към астралното тяло, но е свързано с етерното тяло. Това е този член на човека, който имат също и животните във физическия свят, тук на физическо ниво. По-нататък – вие можете да прочетете това в моята “Теософия” – това, което обединяват обикновено под названието Аз, но което се явява, всъщност тричленно същество: Чувстващата душа, Разсъдъчната душа или душа на характера и Съзнателната душа и ние знаем, че Съзнателната душа, на свой ред, е свързана с това, което наричаме Дух-Себе или Манас. Ако си представим този многосъставен строеж на човека, то можем да кажем: Това, което ние наричаме Чувстващата душа и което въобще принадлежи, без съмнение, към астралното тяло и има астрална

природа,- това, общо казано, се отделя, когато вечер човекът е заспи; но част от душевното тяло все още остава в леглото, свързано с етерното тяло. Основно Чувстващата душа, Разсъдъчната душа и Съзнателната душа се отделят от спящия човек. При бодърстващият човек всичко това е свързано, и всичко това действа в него едно на друго. Следователно, това, което става във физическото тяло, действа на всичко вътрешно: на Чувстващата душа, на Разсъдъчната душа и също и на Съзнателната душа. Всичко, което обикновено, всъщност, достатъчно безпорядъчно и хаотично действа на човека, тези хаотични впечатления, които той възприема от сутрин до вечер – само помислете за това, какви впечатления възприемате, когато вървите в шума и грохота на големия град,- всички тези впечатления продължават въздействието си в тези членове, които в бодърстващото съзнание са свързани с физическото и етерно тяло. През нощта вътрешното същество на човека – Чувстващата душа, Разсъдъчната душа, Съзнателната душа – се намират в астралния свят, черпят от него сили за себе си, хармонии, които са били изгубени в дневния буден живот поради хаотичните впечатления през деня. Тогава това, което в най-широк смисъл се нарича Аз-душата на човека, пребивава в много по-подредения, много по-духовния свят, отколкото по време на дневното бодърстване. Сутринта душевно-вътрешното същество на човека се отделя от тази духовност и се потапя в тройната обвивка на физическото тяло, етерното тяло и тази част от астралното тяло, която, всъщност е свързана с етерното тяло и си остава свързана с него и през нощта.

Да, ако човекът никога не спеше, т.е., ако никога не черпеше за себе си укрепващи сили от духовния свят, то в края на краищата всичко, което живее в неговото физическо тяло и внася силите в неговото физическо тяло, би било напълно похабено. Но благодарение на това, че всяка сутрин в силите на физическото тяло се потапя укрепената вътрешна душевност, отново се възстановява реда и може да се каже, че става въз- раждане на силите в това физическо тяло. По този начин, човешката душевност донася от духовния свят за всеки член от човешкото същество това, че продължава да действа, когато душевното същество, излизайки през нощта навън, се явява свързано с външното оръдие на физическото тяло.

И това, което става при взаимодействието между вътрешната душевност и чисто външното физическо оръдие, може да пониже, ако човек е възприемчив за хармонията в духовния свят, през нощта физическото тяло с неговите сили, - но не с неговото вещество – тези сили, които биха могли да се наричат “сили на пространството”. По силата на това, че в нашата съвременна култура човекът далече се е отделил от духовния свят, именно тези пространствени сили малко се проявяват в него. Там където вътрешното душевно се сблъсква с най-плътния член на човешкото същество, силите наистина трябва да бъдат достатъчно силни, за да могат да се проявят в грубото физическо тяло. В епохите на по-тънко възприемащите

култури душите носили в своята вътрешна душевност духовните импулси и по-лесно пронизвали физическото тяло, и тогава хората чувствали, че през физическото пространство от всички страни са отправени сили, че физическото пространство изобщо не е безразлично пусто пространство, и че то във всички посоки е пронизано със сили. Съществува чувство за това разпределение на сили в пространството; то се поражда от описаните по-горе съотношения. Можете да си представите това в следващия пример.

Вземете един от художниците от великата епоха на изкуствата, когато хората още са имали ясното усещане за тези сили, действащи в пространството. При такъв художник вие бихте могли да видите, как той рисува в пространството група, състояща се от три ангела. Вие стоите пред картината, и у вас се появява непосредствено усещане: тези три ангела не могат да паднат, напълно естествено е че те летят, тъй като те взаимно се поддържат от силите действащи в пространството. Хората, които благодарение на посоченото взаимодействие между вътрешната душевност и физическото тяло са усвоили в себе си тази вътрешна динамика, тези хора чувстват: така трябва да бъде, трите ангела да се задържат в пространството. Вие ще откриете това най-вече при най-старите художници, а при по-новите много по-малко. Може много високо да бъде оценен Беклин, но фигурата която се намира във въздуха над неговия “Пъетой” предизвиква във всеки такова чувство, като че ли всеки момент ще се повали надолу, тя не се държи в пространството.

Всички тези различно насочени сили, които човекът явно усеща в пространството, всъщност са реалност, действителност – и от това чувство на пространството се ражда цялото архитектурно изкуство. Истинското автентично архитектурно изкуство произтича не от нещо друго, а от това, че в насочените линии които вече ги има в пространството, се залагат камъни и тухли, и по този начин стават видими, благодарение внасянето на материя, в тази постройка, която идеално, духовно вече се е определила в пространството. В най-чист вид това чувство за пространството е имал гръцкият архитект, който в своя храм във всичките негови форми е изразявал това, което живее в пространството, което можело да се почувства в пространството. Простият факт, че колоната поддържа хоризонтално или наклонено разположените линии на телата, е възпроизводство на съдържащите се в пространството духовни сили. И целият гръцки храм не е нещо различно, от запълване с материя на това, което живее вътре в пространството. За това гръцкият храм е чиста архитектурна мисъл, кристализирало пространство. И колко странно да се струва на съвременния човек, гръцкият храм се явява създаване от мислите на физическата телесност, дава възможност на тези същества, които гърците почитали като свои богове, наистина да се докоснат със своите етерни тела линиите на посветените на тях здания и да ги обитават. Много повече от обикновена фраза се явяват думите, че гръцкият храм е място където живее бог. За този,

който действително чувства тези неща, особеността на гръцкия храм се състои в това, което ние можем да си представим :далече наоколо и в него самия няма нито един човек. Гръцкият храм не се нуждае от човека, който би се взирал в него или би се намирал в него. Представете си, гръцкият храм, който стои самотно и наоколо на всички страни няма ни една душа. Тогава той повече от всякога всъщност е това, което трябва да бъде. Тогава той е място за обитание на бога, който може да живее в него в тези форми. Само така ще разберем гръцката архитектура, най-изчистеното архитектурно изкуство в света.

Египетската архитектура, изразена, например, в пирамидите, е нещо съвсем друго. Сега ние можем само да се докоснем до тези неща. Тук пространствените отношения, пространствените линии се разполагат така, че в своите форми те показват пътя на душата устремена към духовните светове. Изхождайки от пътищата, по които душата се отправя от физическия свят нагоре в духовния свят, са ни дадени тези форми, които се изразяват в египетската пирамида. Така в основата на всеки вид архитектурен стил ние имаме мисъл, която може да се разбере само изхождайки от духовността.

В римската архитектура, която има закръглена арка и създава своите храмове по такъв начин, че в тях има централна част и странични олтари, също така напречна част и “апсида” и по този начин, всичко взето заедно има форма на кръст, увенчано с купол – във всичко това взето заедно съществува идеята за пространството, израсла от идеята за мястото за погребение. Римското здание не можем да го мислим че е подобно на гръцкият храм. Гръцкият храм е обител на бога. За римският храм не бива да си мислим, освен така, че той представлява чрез себе си мястото за погребение. Към него трябва да принадлежи криптата, гробницата; в тях не просто се събират хора, стоящи близо един до друг в живота, но за нея трябва да си мисли, така, че това е място, обединяващо в себе си всички чувства, които са свързани със съхранението и опазването на умрелите.

В готическото здание вие също имате нещо друго. Доколкото е правилно, че гръцкият храм можем да си го представим в напълно безлюдна местност – и той все пак е изпълнен, понеже той е мястото, където живее бог,- дотолкова готическата катедрала с нейните арки е немислима без изпълващата я тъпла вярващи. Тя не е нещо завършено. Когато тя е сама, тя не е завършена. Към нея принадлежат намиращите се в нея хора с техните събрани ръце, наподобяваща островърхата арка. Тя е нещо цяло само, когато нейното пространство е изпълнено с чувствата на благоговейните вярващи. Това всъщност е действително, появяващите се в нас сили, които се усещат във физическото тяло като чувство на вживяване в пространството. Истинският художник чувства по този начин пространството и го предава архитектурно.

Ако ние сега преминем по-нагоре, към етерното тяло, то ние отново бихме имали това, което душевната вътрешност усвоява в себе си през нощта в духовния свят и го взема със себе си, когато отново се потапя в етерното тяло. Истинският ваятел, истинският скулптор усеща това, което по този начин се отразява в етерното тяло, и го запечатва в живи образи. Това вече не е идея на пространството, а по-скоро тенденция, да покаже и изяви в живи форми това, което му представя природата. Това, което, гръцкият художник много съзнателно е знаел тогава, например, за Зевс, било донесено от духовния свят, то оживявало и се чувствало при съприкосновение с етерното тяло.

По-нататък става такова взаимодействие с това, което ние наричаме душевно тяло. Когато душевната вътрешност се докосва с душевното тяло, то този път възниква чувството на насочените проводими линии, първите елементи на живописца. И благодарение на това, че сутринта Чувстващата душа се съединява с душевното тяло и го пронизва, възниква чувство по отношение на хармонията на цветовете. Така ние имаме три първи форми на изкуството, които работят с външни средства, които черпят материал от външния свят.

Но благодарение на това, че всяка нощ в астралния свят излиза Разсъдъчната душа или душата на ума, става отново нещо друго. Когато в смисъла на духовното знание използваме израза “Разсъдъчна душа” или “Разумна душа”, то не бива да си мислим за сух и трезв разсъдък, който се представя, когато в обикновения живот се говори за разума. За духовното виждане “разсъдък”, ”разум” е чувство за възприемане на хармония, която не може да бъде въплътена във външната материя, чувство за възприемане на изживяната хармония. И затова казваме “разумна душа” или “душата на ума”. И когато всяка нощ разумната душа или душата на ума се потапя в хармонията на астралния свят и сутрин отново осъзнава себе си в астралното тяло – в това също астрално тяло, което се завръща от духовния свят, но което през нощта при съвременния човек не съзнава своето собствено вътрешно същество, - тогава става следното. През нощта разумната душа или душата на ума живее в това, което ние винаги сме наричали “хармония на сферите”, вътрешната закономерност на духовния свят тази хармония на сферите, която е посочвала древната питагорейска школа, и че обхващащите възприятия в духовните светове се постигат взаимоотношения с великия духовен свят. Това е показвал също и Гьоте. Началото на своя “Фауст” той е пренесъл на небето и е изразил това с думите:

“Звучат в хармония Вселените
И в хора на сферите се чува гръм,
Златното Слънце неизменно

Тече по своя предписан път....”

И той запазва този образ, когато във втората част, където Фауст отново е издигнат в духовния свят, пише думите:

“Тоз шум чува духовния хор;
Нов ден погледа вижда!
Чуй! Скърца вратата небесна
Чуй! Гърмят колелата на Феб.

Колко шум внася света!
Тръбен зов ечи, летейки,
Ослепяват очи, слухът се диви,
Само за смъртните шумът го няма!...”

Това означава, че през нощта душата живее в тези звучения на сферите; и тези звуци на сферите избухват в нея, когато астралното тяло осъзнае себе си. В творчеството на композитора ние имаме не нещо различно, от процеса, в който възприятията на нощното съзнание пронизват дневното съзнание, остават спомени, спомени за астралните изживявания, и конкретно за изживяванията на разумната душа или душата на ума. Всичко онова, което човечеството знае като музикално изкуство – всичко това всъщност се отпечатъци, изображения на това, което се изживява безсъзнателно в хармонията на сферите, и да бъдеш музикално надарен означава не нещо различно, от това да имаш астрално тяло, което в дневно състояние може да възприема това, което го пронизва през нощта със своето звучене. Да бъдеш немусикален, това означава да имаш астрално тяло в такова състояние, че тези възприятия не могат да се получат. В музикалното изкуство човекът преживява звученето на духовния свят. И тъй като музикалното изкуство внася във физическия свят това, което може да бъде почерпено в астралния свят, то аз ви казвам, че то довежда човека във връзка с тези същества, които имат за свой нисш член астралното тяло. С тези същества човекът живее през нощта; техните деяния той изживява в хармонията на сферите и ги изразява в дневния живот в своята земна музика така, че тази хармония на сферите се появява в земната музика като сенчест образ. И когато, това което съставя елементите на духовните същества, се влива тук с земната сфера, прониква, витае и живее в нашата земна атмосфера, то те имат възможност да потопят астралното си тяло във вълнуващото се море на музикалните съзвучия, и така благодарение на изкуството се създава мост между духовните същества и човекът. Тогава виждаме, как на тази основа възниква това, което наричаме музикално изкуство.

Какво възприема съзнателната душа, потапяйки се вечер в духовния свят, без да има съзнание за това в съвременния цикъл от развитието на

човечеството? Тя възприема словата на духовния свят. Тя получава съобщения, които и нашепват, онова което може да получи само от духовния свят. На нея и се нашепват слова и когато тези слова се пренасят в дневното съзнание, то те се появяват като основни сили на поетичното изкуство, на поезията. Така поезията е сенчест образ на това, което съзнателната душа изживява в духовния свят вечер по време на сън. И ние можем да си представим, че благодарение на своята връзка с висшите светове – само благодарение на нея – човекът твори в петте изкуства: в архитектурата, в скулптурата, живописата, музиката и поезията – отразява, разкрива духовната действителност тук на нашата Земя. Разбира се, това става само тогава, когато изкуството се издигне на чисто външно, чувствено съзерцание. В простото подражание на външното, в това, което в груб смисъл сега се нарича натурализъм, няма нищо поетично, което да би могло да е донесено на човека от духовния свят. И това чисто подражателно външно изкуство, което ние днес имаме в много области, има само доказателство за това, че хората са изгубили връзка с божествено-духовния свят. Човекът, който със всички свои интереси се слива с външния физически свят, с това, което се пронизва и допуска само от външните органи на чувствата, действа благодарение на тези интереси към външния физически свят на своето астрално тяло с такава сила, че то става сляпо и глухо, когато през нощта се намира в духовния свят. тогава могат да звучат най-прекрасните звуци на сферите, може да се нашепват с най-високите тонове думи, но то нищо не донася от себе си в дневния живот! И такъв човек се надсмива над идеалистичното, над спиритуалното изкуство и казва, че изкуството съществува само за това, за да се фотографира външната действителност, защото само тогава то има под краката си нещо реално.

Така говори материално чувстващия и усещащ човек, защото той не познава реалността на духовния свят. Но истинският художник говори друго. Той ще каже например: когато пред мен звучи оркестър, то аз чувам говорещите ми тонове на изначалната музика, която вече е звучала, когато все още не е имало никакво човешко ухо, за да я чува. Той може също да каже: това, което звучи в симфонията, лежи познанието за духовните светове, то е значително над всичко, за да може да бъде доказано логически и разяснено по пътя на умозаклучението.

Тези две изказвания е направил Рихард Вагнер, който е искал да даде на човечеството да почувства, че там, където се появява истинско изкуство трябва да има издигане над външно-чувственото. Когато духовно научният възглед говори: в човека живее нещо превишаващо човека, нещо свръхчовешко, което трябва да се появява все по-съвършено в бъдещите инкарнации, - то Вагнер предава това усещане с думите: Аз не искам такива фигури, които биха се движили по сцената като обикновени хора от земното ежедневие! Той иска хора, които биха се издигнали над ежедневие. За това той взема митическите образи, които имат в себе си много по-всеобхватно

съдържание отколкото обикновените хора. Той търси свръхчовешкото в човешкото. Целият човек в цялост, с всички духовни светове, които изливат своята светлина и озаряват човека във физическата окръжност на Земята, това иска да представи Рихард Вагнер в изкуството. Две фигури са стояли пред него в не много далечното минало: Шекспир и Бетховен. Шекспир му се явява в своите художествено-гениални видения такъв, че той казал: събирайки всичко, което Шекспир е дал на човечеството, аз виждам, че при него, на сцената вървят фигури, които извършват действия. Действия – в дадения случай, смисълът на думата е същия, действия, – извършващи се след като душата е изживяла в чувство това, което не може да бъде представено във външното пространство, това, което тя вече има за себе си. Душата преживяла цялата скала от чувства от страдания и болка, до радост и блаженство, и почувствала, как от този или от онзи нюанс произтича едно или друго действие. В драмата на Шекспир, счита Рихард Вагнер, всичко се проявява само в своя резултат, когато то приема пространствен образ, когато то става външна постъпка. Това е драматичното, което може да се покаже само чрез изведеното навън вътрешно изживяване; и човек може, най-много, да предчувства какво живее в душата, когато пред очите се извършва това действие.

Редом с това пред него застава образът на симфониста, и той вижда в симфонията израз на това, което живее в душата във всичките степени на усещане на страдание и болка до радост и блаженство във всички нюанси. Това изразява в симфонията си, казал на себе си, но не става действие, не излиза навън, в пространството. И той поставил пред своята душа образ, който извикал в него усещане, че някога това вътрешно като че ли избухнало в художественото творчество, за да се излее навън. Бетховен остава в своите творения в музикалното пространство, от което той се е откъснал само веднъж, в Деветата симфония, където чувството се вдига нагоре с такава сила, че прокарва път на словото.

От тези две видни изкуства, в неговата душа възникнала идея да съедини Бетховен и Шекспир! И ние би трябвало да изменим дълъг път, ако бихме искали да покажем, как посредством своеобразни приложения, оркестъра на Рихард Вагнер, се опитва да създаде велико съзвучие между Бетховен и Шекспир, за да може вътрешното да се изживява в звука и в същото време да се влива в действието. Разговорният език бил за него недостатъчен, тъй като той се явява средство за изразяване на събитията на физичен план. Само тази реч, която може да се даде в звуците на пеене, става за него средство за изразяване на това свръхчовешко, което прераства във физическо-човешкото в човека.

Теософията съвсем не трябва да се изказва само в думи, да се проявява в мислите. Теософията е живот. Тя живее в мировия процес, и когато се говори, че тя трябва да слее в един велик поток различните разделени душевни човешки течения, то ние виждаме, как това чувство живее в

художника, който се стреми да обедини отделните изразни средства на изкуството, за да може отделното да открие в себе си израз на това, което живее в цялото. Рихард Вагнер не иска да бъде само музикант, само драматург, само поет. Всичко, което ние видяхме да се излива надолу от духовните светове, става за него средство за съединяване във физическия свят с нещо още по-висше, тъй като в него има предчувствие за това, което хората ще изживеят, когато все повече и повече ще се вживяват в предстоящата човешка епоха на развитие, в която Духът-Себе или Манас ще се присъедини към това, което човекът е донесъл със себе си от древните времена. И предчувствието за великият импулс на човечеството, обединяващ това, което се е проявило през периода на разделяне, излиза при Рихард Вагнер в сливане на отделните средства за художествено изразяване. В него е живяло предчувствието за това, каква ще бъде човешката култура, когато всичко, което изживява душата, ще бъде потопено в Духа-Себе или Манас, когато цялата пълнота на душата ще бъде потопена в духовните светове. От духовно историческа гледна точка има голямо значение, че в изкуството за човечеството се е запазила първата утринна зора на това бъдеще, в което всичко, което било завоювано от човека в отделните области, ще се слее в една обща култура. В известен смисъл, изкуството всъщност е предизвестие на духовността, откриваща се в чувствения свят. И най-важното в отделните изказвания на Рихард Вагнер в неговите прозаични съчинения с това общо настроение, което живее в тях, което ги прониква, настроение на религиозна мъдрост, благоговение, което особено ярко се проявява в неговата гениална статия за Бетховен, където вие трябва да четете най-важното между редовете, но и където можете да почувствате полъха на съобщаващата за себе си тук утринна зора.

Така ние виждаме, че от духовно научна гледна точка може да се задълбочи разбирането за това, което изпълнява и прави човека. Днес ние видяхме, как в областта на изкуството човекът създава това, благодарение на което, ако може така да се каже, около него могат да живеят боговете; създава в земната област място за пребиваване на боговете. Ако науката за духа трябва да доведе до съзнанието на човека, че духовността е свързана с физическия живот, то изкуството, без съмнение, е осъществило това на практика във физическия живот. И духовното изкуство винаги ще пронизва нашата култура, ако само хората се потопят със свои души в духовността. Благодарение на такива разглеждания, това, което обикновено се съобщава в Духовната наука като учение, като мировото виждане, се разширява до степента на импулсите, които пронизват нашия живот, и могат да ни кажат, какво е необходимо и какво трябва да бъде. В музикално-поетичното изкуство на Вагнер за първи път се е появила първата звезда, която изпраща светлина в духовния живот на Земята. Все повече и повече трябва да се разширява този жизнен импулс, докато целият живот не стане отражение на душата.

Всичко, което застава пред нас, може да стане отражение на душата. Не взимайте това външно, а го приемете като нещо, което може да бъде почерпено от Духовната наука. Припомнете си, как в миналите столетия във всяка брава за врата, във всеки ключ ни е срещало това, което е било отражение на чувствата и усещанията на занаятчията. Така ще бъде, когато в човечеството отново ще навлезе истинския духовен живот, и всичко, което представлява външно за нас, отново ще се появи като отражение на душата. Изградената профанация ще остане профанация до тогава, докато човекът не е способен да отпечата в нея духа. Духът може да бъде отпечатан във всичко. Пред нас може да изникне образ на влак, измислен художествено. Сега това в нас го няма. Но когато отново ще почувстват, какви трябва да бъдат формите, тогава ще почувстват, че и локомотива може да се оформи архитектурно, и че влакът би могъл да бъде такъв, че да се отнасяме към локомотива като към външна обвивка за това, което изразява локомотива в своите архитектурни форми. Но те се появяват като две части на едно общо цяло, само когато ние ще ги мислим архитектурно. Но тогава също няма да е безразлично как ние възприемаме лявата и дясната страна във формата.

Когато човекът научи, как във външното се изразява вътрешното, тогава ще настъпи също нова култура. Било е време, когато още не е съществувала никаква римска архитектура, никаква готика, които носели в своите души нова възходяща култура, слизали в дълбините на катакомбите на римския град. И това, което е живяло в тях, което само в оскъдни форми можело да бъде отпечатано в древните подземни пещери, както вие откривате в гробниците, това започнало тогава да се издига и после станало такова, че ни се явява в римската арка, в римската колона, в апсидата. Мисълта била внесена в света. Ако първите християни не бяха носили в душата си тези мисли, то пред нас не би се оказало това, което после е станало световна култура. Теософът чувства себе си теософ само тогава, когато осъзнава, че носи в своята душа бъдещата култура. И нека тогава другите да му кажат: какво все пак вече си направил? – той ще си каже: да, но какво са направили християнските катакомби, и какво е станало от това!

Да се постараям това, което живее в нашите души по време на събрания, като импулс на усещане, да се разшири в духа, подобно на това, както мислите на християнина са могли да се разширят в чудесата на арката на покъснатата катедрала. Нека си представим това в часовете, когато ние седим тук заедно, разширени във външния свят, изнесени в света. Тогава ние носим в себе си тези импулси, които трябва да имаме, ако ние осъзнаваме, че теософията трябва да бъде не пристрастие за отделно седящите тук хора, а нещо, което трябва да бъде внесено във външния свят. Душите, които седят тук в своите тела, ще открият, когато пак се въплътят, вече осъществено много от това, което сега живее в тях. Да вземем със себе си през лятната почивка тези мисли от нашето последно в настоящия сезон събрание. Да

преобразуваме тези духовно научни мисли така, че те да могат да действат като културни импулси. Да се постараме да напълним душата си с тези усещания и чувства, и ще живеем в тях посрещайки лятното сияние на Слънцето, което се явява за нас външно, във физическото, действаща космическа сила. Тогава нашата душа ще бъде все повече и повече способна и готова да носи във външния свят, това което тя преживява в духовните светове. Това принадлежи към развитието на теософа. И по този начин ние ще се придвижим напред и ще укрепнем, ако вземем със себе си тези чувства и усещания през лятната почивка.

ЗАБЕЛЕЖКИ

Относно текста: Текстът на този том от лекции е подготвен въз основа на стенограмите на Валтер Вегелан, който е записал много лекции на Рудолф Щайнер преди и по време на първата световна война. При подготовката на първото издание отсъствали някои записки към лекцията от 16 май 1908г. /десета лекция от този том/, които в последствие се намерили, и при второто издание на основа записките на Вегелан и на други слушатели са направени допълнения както към тази лекция, така и към някои други лекции.

Съгласно указанията на Рудолф Щайнер, думата “Теософия” в ранните издания, където това било възможно, било заменена с думата “Духовна Наука”, “Наука за Духа” или “Антропософия”. Рудолф Щайнер искал да избегне смесването с Теософското общество, от което Антропософското общество се отделило в резултат на тежък конфликт. Това изменение е запазено в даденото издание. Там където останала думата “Теософия”, под това трябва да се разбира основата от Рудолф Щайнер и от самото начало самостоятелно представляващата духовна наука, както тя им е представена в неговия труд “Теософия”.

За трудовете на Рудолф Щайнер се посочва номер на тома в Gesamtausgabe, GA, излязъл на немски език в Дорнах.

(Превод от немски Донка Колева, препис от ръкопис Петър Райчев)